

VESTNIK

NOTICIERO

XXXI

1-2-3-4

1980

VESTNIK slovenskih domobrancev in drugih protikomunistov je glasilo slovenskih svobodnjakov, vključenih v ZDSPB. — Izdaja ga konzorcij. Ramón Falcón 4158, 1407 — Buenos Aires. — Ureja uredniški odbor. Naslov uredništva in uprave: Ramón Falcón 4158, sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Edición y redacción: Ramón Falcón 4158. Editor resp.: Rudi Bras. Sucursal 7, 1407 — Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) is the voice of slovenian anticommunist veterans.

Ovitek: arh. Jure Vombergar.

Tiska: Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, 1101 Buenos Aires, Argentina

Registro de la Propiedad Intelectual No. 1.333 625 (22. 6. 1976)

N A R O Č N I N A za leto 1980 :

Argentina: 10.000.— pesov (če je plačana do konca junija). Ostali svet: 10.— USA dolarjev po navadni pošti in 15.— USA dol. po letalski pošti.

VSEBINA: Priluhni: zvon zvoní v spomin (V. Kos) — Velika sobota (K. Mauser) — Ob 20-letnici smrti škofa Gregorija (F. Zorman) — Krščanstvo, slovenstvo, slov. narod in vodniki (S. Koemur) — Tito — patriarca del paz? (D. H.) — „Sramota umira počasi“ (P. Rant) — Čučkove povestice — Jasna beseda staršem! — Kako se pa to razume? — Vloga judovskega naroda pri razvoju človeške kulture (M. Brunec) — V spomin Karla Mau-serja — V spomin — Spomini na Kočevje (D. Havelka) — Pojasnila in popravki (R. K.) — Društvene vesti — Pisma uredništvu — Naši ljubi starši (Goflja) — Darovi —

02 78/1981

VESTNIK NOTICIERO SLOVENSКИH DOMOBANCEV IN DRUGIH PROTİKOMUNISTOV

VESTNIK

— 1-2-3-4/80 —

JANUAR—APRIL

Prisluhni:

Zvon zvonі v spomin

Ob zmagoslavnem Križu ur trpljenja stojimo:
oficirji, vrst vojaki, domov žené.
Ker rod stoji na straži ves čas
za čas svobodnega življenja.

Velika noč je; zvon v spomin se vrača.
Za hip se moraš tudi ti smehljati!
Vsak križ za Božji Svet je križ Pomladi,
čeprav je zima dolga, dolga kača...

Velika noč je —
v našo borbo skrita
in v padlih grob in v grob skrivaj poklanih:
za boj prehrabrih, brez dolgov za sodbe.

Praznujva!
Božji Brat je vstal iz groba
na tretji, nepričakovani dan.
Z Njegovih častnih ran prodira svit.

Vladimir Kos

Z zgodnjimi, a prisrčnimi
voščili za blagoslovljeno
Veliko noč!

Velika sobota

Sobota v soncu, orglje zadonijo,
ječijo jarmi bronastih zvonov,
ki spet prišli iz Rima so domov,
Ljudje so praznični in se smeji jo.

Pozdravlja znanec znanca: Dober dan.
Čebele krožijo okrog uljnakov,
dekliški trop je kakor njiva makov
in red žena kot skoraj zreli lan.

Možje so zadnji, polje jim leži
na duši kakor drago dete,
morda izpolni letos jim obete,

ozimina kot morje valovi.
Med drevje, travo padajo glasovi:
Gospod je vstal, Gospod živi!

Domači glasovi, 20 - 4 - 46
Mauser Karel.

OB 20-LETNICI SMRTI ŠKOFA GREGORIJA ROŽMANA

(Govor p. Fortunata Zormana, OFM, na spominski prireditvi
v Clevelandu v nedeljo, 25. novembra 1979.)

Obhajanje obletnic smrti škofa Gregorija Rožmana je več — ali bi vsaj moralo biti več — kot izraz hvaležnosti. Vodil je ljubljansko škofijo v težkih letih ne le slovenske, marveč svetovne zgodovine. Pripravljala se je svetovna vojna, ki je končno izbruhnila v vsej krutosti; med njo je bila v Sloveniji in drugod komunistična revolucija. Slovenija je bila tedaj brez voditelja. Edini voditelj, ki je imel pogum, da je kot vrhovni pastir ljubljanske škofije izvrševal odgovornosti voditelja, je bil škof Rožman. Naj govore in pišejo o njem danes, kar hočejo, zgodovinsko dejstvo je in bo ostalo, da se ni vdal komunističnemu pritisku, marveč je zvesto izvrševal pastirsko in učeniško službo in svaril pred nevarnostjo brezboštva, ki vedno prihaja s komunizmom.

Mi, ki smo šli skozi revolucijo, govorimo o škofovi načelnosti. Med pripravami za ta spominski program je nekdo izrazil željo, da bi radi prikazali mlajšim generacijam duhovno podobo škofa Gregorija. Načelnost

za mlajše nič ne pomeni, ker niso bili o njej poučeni in vzgojeni. Besedo morda poznajo, ne vedo pa, kaj pomeni.

Škofa Gregorija in njegovo delo moramo danes presojati pod vidiki, ki so danes aktualni in vplivni. Izmed teh sta v ospredju dva:

Človekove osebne pravice, ki jih nobena oblast nima pravice kršiti, in pa **tradicija**.

Osebne pravice: O osebnih pravicah v preteklosti nismo dosti slišali. Tudi danes ni edinosti o njih, čeprav jih vsi priznavajo. Skušnja je pokazala, da je govorjenje in izvajanje osebnih pravic lahko dvoje popolnoma nasprotnih stvari. O tem govori Janez Pavel II. v okrožnici „Človekov Odrešenik“, v kateri zelo jasno pove, da gre za pravice vsakega posameznega človeka. Izkazalo se je, da so za razumevanje osebnih pravic najbolj dovzetni kristjani, lahko rečemo, da je na prvem mestu katoliška Cerkev. Branila jih je in delala zanje, preden je bilo govorjenje o njih aktualno. Evangelij govori o dostojanstvu vsakega posameznega človeka in ga vodi, da to dostojanstvo uresničuje v svojem življenju. V tem uresničevanju pa je samo po sebi vključeno, kar spada pod osebne človekove pravice. Komunistični režimi, pa naj kažejo veri še tako prijazen obraz, so kršili in kršijo človekove osebne pravice in sicer najbolj zato, ker postopajo z vsemi, ki se zanje zavzemajo, kot z zločinci. Škof Gregorij je kot pastir odločno zavrnil komunizem in vse svaril pred njim prav iz tega vidika, ker zanika ne le osebne pač pa tudi druge pravice vsem, ki niso člani komunistične partije. Osebna in verska svoboda pod komunizmom nimata domovinske pravice. S tega vidika je treba danes presojati in prikazati duhovno podobo škofa Gregorija, ki je kot vrhovni pastir škofije povedal ljudem o komunizmu vso resnico.

Tradicija: Začetek krščanstva med našimi pradedi sega v sredino osmega stoletja. V teku 1200 let je krščanstvo med Slovenci ustvarilo trdno tradicijo, v katero spada skoro vse kulturno udejstvovanje med Slovenci, v celoti pa slovenska folklor. Med zborovanjem kardinalov pod vodstvom Janeza Pavla II., od 5. do 9. novembra letos, je bilo poudarjeno, da se Cerkev ne ukvarja s kulturo samo iz apologetskega vidika, se pravi, zato ker to utegne koristiti evangelizaciji, marveč predvsem zato, da s kulturo širi poznanje od Boga ustvarjenega sveta ter da podpira hiter napredek posebno v korist onim, ki ga potrebujejo; kultura je povezana z duhovno stranjo človeka, zato bo apostolski sedež še naprej vneto podpiral kulturo kot jo je v preteklosti.

Komunistična revolucija je revolucija proti celotni preteklosti ali tradiciji naroda. Čeprav komunistični režimi ohranjajo kulturne spomenike, jim ne dajejo tega, kar pomenijo za vse, ki smo v tradicijo ukoreninjeni. Zanje kulturni spomeniki spadajo v muzej, za nas pa so duhovna zakladnica, v katero moramo biti ukoreninjeni, ako hočemo stati pokonci sredi sveta, ki je brez vsake ukoreninjenosti prav zato, ker ne raste iz preteklosti — tradicije.

Škof Rožman kot vrhovni pastir škofije ni imel izbire, njegova dolžnost je bila, da je stal na braniku in varoval slovensko krščansko tradicijo. Komunistična revolucija je vojaško in politično uspela z lažjo in nasiljem, ni pa uspela na kulturnem in verskem področju. To je jasno prikazal Janez Pavel II. za poljski narod med romanjem v domovino. Kljub komunističnemu režimu so Poljaki ostali verni, ker so ukoreninjeni v svojo tradicijo. In ako je danes in v kolikor je Cerkev v Sloveniji še trdna, je zasluga tudi škofa Gregorija Rožmana.

Iz teh vidikov naj bi presojali njegovo delo in njegovo duhovno podoba, da nas bo sodobni svet, posebno pa naše mlajše generacije razumelo.

¿Tito — patriarca de la paz?

Con este título (menos el signo final de interrogación) ha sido publicado en el CORREO de la SEMANA del día 28 de mayo del año pasado un artículo en términos sumamente elogiosos acerca de Josip Broz-Tito, presidente vitalicio de la República Comunista Yugoslava.

En respuesta al artículo citado, el director del semanario, sr. Francisco G. Manrique recibió una carta de protesta y, tomando una actitud que lo honra, hizo publicarla en la edición del día 2 de julio del mismo periódico.

Por considerarla de suma actualidad, reproducimos el texto de la misma:

En el semanario **Correo de la Semana**, Nº 2187 del año en curso, fue publicada la nota de un tal Milos Ban con el título de "Tito — patriarca de la paz", refiriéndose, por supuesto, en términos laudatorios al mariscal yugoslavo Josip Broz.

El remitente de esta carta he sido lector de su vespertino en la etapa anterior y de su semanario en la etapa actual; además he votado por Ud. en las últimas elecciones pluripartidarias habidas en nuestro país, por haberlo considerado el hombre capaz, emprendedor, eficaz, veraz, honesto, valiente y, sobre todo, amante y defensor de la libertad, amigo de orden y responsabilidad y enemigo intransigente de todas las formas de dictadura. También compartía y aprobaba sus puntos de vista expresados tiempo atrás en sus memorables charlas radiales.

Por todas estas razones, fue grande mi estupor y dolorosa mi desilusión al leer el artículo de marras. Por lo tanto quiero creer que ha sido Ud. sorprendido en su buena fe y sabrá eliminar todavía a tiempo la infiltración subversiva de que resultó víctima desprevenida el semanario suyo, con ese suelto insidioso y completamente distanciado de la verdad verdadera.

De convalidar, en cambio, con su silencio el tenor del artículo aludido y de seguir el periódico esa dirección y de no corregir el rumbo, me temo mucho, que Ud. como persona, como político y como periodista ha de sufrir pérdidas de amigos verdaderos, algo parecido a la pérdida de amigos que, a su entender, está sufriendo actualmente el gobierno argentino. Véase, al respecto, su editorial del mismo N° 2187 publicado bajo el título de "Quién lo entiende?"

En el caso hipotético, pues, que los elogios a Tito, „un patriarca de la paz" han sido publicados con su conocimiento previo y su expresa admisión, permítame le rectifique los conceptos vertidos en la citada nota. En tal caso también me reservo derecho de darle valor de "carta abierta" a la presente nota.

Para un lector despierto, por cierto, no queda duda alguna, que el contenido de la nota aludida aparentemente medido y a primera vista inofensivo, tiene por su finalidad imponer una única conclusión e imponer además en la mente del lector la imagen de adalid de la paz del gobernante yugoslavo bloqueando de paso cualquier insinuación no tan favorable. En fin, se trata de una burla sangrienta del articulista Milos Ban y toma de pelo a la dirección y a los lectores del semanario. No a todos, por supuesto!

Con la finalidad de concientizar a las víctimas (empleando la jerga subversiva), vayan aquí algunas afirmaciones y preguntas nuestras.

El presidente vitalicio, Josip Broz Tito, "el único sobreviviente de los cinco grandes" (sic! — Stalin, Hitler, Mussolini, Tito y quién más?) "**conspirador y genio de la guerra de guerrillas**" (algo así como Idi Amín o Khomeini y Cía. o Firmenich y adláteres) es declarado por su semanario patriarca de la paz.

Aquel que "participó en la revolución bolchevique y entró en contacto con los principios comunistas que en el futuro habrían de guiar sus pasos" es honrado por su semanario (de seriedad informativa?) con el calificativo de patriarca de la paz!

El hombre que estuvo presente en la liquidación de Gorkic su antecesor en el cargo de secretario del partido comunista yugoslavo, y quien "nunca abandonó" sus principios comunistas, declárase una persona amante de la paz.

Traidor a la patria, pues bajo su dirección el PCY hizo la obra de desmoralización y descomposición del ejército yugoslavo en los días de la luna de miel Molotov-Ribentrop 1940/41 —pasa a ser "un venerable anciano".

"Admirado por muchos y odiado por otros" (muchos o pocos?) según reza su articulista, "todos los grandes hombres lo son" — ¿a qué tipo de grandeza se refiere? No sería más noble y leal hacia sus lectores dilucidar la pregunta, si la admiración o aversión se justifican, y no constatarla

simplemente, queriendo introducir subrepticamente un concepto de estatura moral completamente fuera de lugar?

El hombre, en cuyo país fueron sacrificados y masacrados en la época de paz (junio-diciembre 1945) y siendo él el presidente, mariscal y amo único y todopoderoso del país, decenas de miles de sus conciudadanos, simplemente por el hecho de no comulgar con sus ideas comunistas y por sus convicciones democráticas, sin proceso y sin juicio, este hombre "sigue siendo un nacionalista yugoslavo" y "sigue luchando por la paz de los pueblos."

Sabe Ud., señor director, que los montoneros argentinos gozan no solamente de simpatías, sino también de ayuda y apoyo (no declarados oficialmente) del gobierno yugoslavo. ¿No sabe nada del paso por Yugoslavia de un tal Firmenich y de sus reuniones con los dirigentes yugoslavos? ¿Sabe Ud., señor director, y conoce un solo caso de la única prensa oficial yugoslava, que cubrió el campeonato mundial de fútbol jugado en la Argentina, conoce un solo juicio favorable a la lucha del ejército argentino contra la subversión internacional y comunista (¡no le quepa ninguna duda!), subversión dirigida contra las libertades y contra la paz del pueblo argentino? No ha de conocerlo, pues no lo hubo. Pero hubo inundación de relatos y juicios periodísticos en la prensa yugoslava, ensalzando y justificando abierta o veladamente la subversión terrorista. ¡Que su colaborador, Milos Ban, se anime a mostrar un solo juicio favorable al ejército y al pueblo argentino, uno solo, por favor! Si lo hay, debe buscarlo únicamente en la prensa clandestina yugoslava o en la prensa de emigración anticomunista yugoslava. No sabrá tampoco que en las transmisiones televisivas del campeonato mundial para Yugoslavia la televisión yugoslava hizo acallar haciéndolas inaudibles, todas las expresiones de júbilo y de argentinidad en los estadios.

Sabe Ud., señor director, que mis afirmaciones sobre las grandes matanzas de los no-comunistas yugoslavos en manos de los verdugos titoístas, no son inventadas, pues por suerte hay y hubo aquí en la Argentina testigos vivos todavía, que han tenido suerte de poder huir de las fosas subterráneas del suelo esloveno (en Yugoslavia), fosas que han tragado miles de cadáveres de los oponentes al mariscal Tito, "patriarca de la paz". Estos testigos —cuando quiera les doy sus nombres y sus direcciones— han ofrecido sus testimonios de estos crímenes perpetrados por las huestes de Tito, no sólo a los foros internacionales, sino también a la televisión y prensa argentina, sin haber sido escuchados.

¿Con qué derecho su semanario, señor Manrique, expresa su aversión y condena de la conjura internacional comunista contra la Argentina (ver p. ej. "El desafío ideológico" en el mismo número de su semanario citado) y, simultáneamente también elogia y cuenta entre los cinco grandes y le otorga atributos de hombre pacífico al hombre que enseñó y practicó métodos de la subversión terrorista hace ya 40 años atrás.

y cuya policía secreta todavía hoy día sigue eliminando y asesinando a sus opositores en todo el mundo? Ojalá sea su desinformación la única culpable de semejante despropósito y ojalá su periódico demuestre aquella valentía que se necesita cuando se trata de subsanar error propio.

En alguna oportunidad Ud., señor Manrique, visitó Yugoslavia bajo el dominio de Tito. Ud. sabía que allí hay un solo partido político permitido. Si no hay violencia por parte de los que dirigen aquel país, habría que concluir que allí todos viven felices, pues no hay disparidad de pensamientos y criterios. En los primeros años de posguerra, en esa época de la PAZ DE SEPULCROS IMPUESTA POR EL "GRANDE" DE TITO, esta uniformidad so podía mantener. ¿Ud. cree que sin practicar violencia esto se hace posible hoy día? ¿Vale la pena que un semanario como el suyo se dedique a sostener los dioses con pies de barro, de esos que hubo también por estas tierras y cuyo acérrimo enemigo también Ud. era en su tiempo? Salúdolo atentamente.

D. H. — San Luis

Sebastjan Kocmur:

KRŠČANSTVO — SLOVENSTVO — SLOVENSKI NAROD IN VODNIKI

(Nadaljevanje.)

3 — OBLAST

V svobodni Karantaniji je bila oblast zgrajena v sledečih hierarhičnih stopnjah:

- Vojvoda — državni vladar z vrhovno, najprej samo vojaško, kasneje pa tudi zakonodavno, upravno in sodno oblastjo, omejeno sprva po ljudskem sodnem zboru.
- Knežji svet velikašev, kot vladarjev posvetovavni organ.
- Splošni (deželni) ljudski zbor svobodnjakov, oz. kasneje svobodnjakov in plemstva, ki je prvotno delil oblast z deželnim knezom.
- Pokrajinski (krajevni) knezi, ki so imeli podobno oblast in nje omejitev (po pokrajinski veči) kot vojvodski knez, le da so bili razen tega še teritorialno omejeni na svojo pokrajino.
- Svobodnjaške in koseške veče s svojimi župani in „koseškimi mojstri“, kot krajevni, oziroma stanovski samoupravni organi sosesk ali žup.

— — —

Svobodni Slovenci so živeli pod svojimi voljenimi knezi; vendar moremo ugotoviti razvoj knežje oblasti iz ravni rodovnega kneza na raven državnega poglavarja samo pri karantanskem knezu.

Karantanski vladar, knez iz Krnskega gradu, je bil sprva svobodni slovenski kmet, izvoljen in ustoličen na splošnem ljudskem zboru na Gospo-vetskem polju. Volitev in „umeščanje vladarjev je splošen pojav na stopnji plemске družbe, vojaške demokracije in v začetkih države“, samo, da je

slovenski razvoj preskočil ta primitivni okvir in se vzdržal v svojih osnovah tudi v fevdalnem redu vse do 15. stoletja. (Cfr. S. V. 57/58; I. 381/2).

Z utrditvijo države in z razvojem fevdalizma se je izoblikovala knežja dinastija. Izgleda, da je sredi 8. stol. knežja oblast postala dedna v moškem rodu. Za to bi govorilo dejstvo sorodstvenega nasledstva kot ga izpričuje „Conversio“: Borutu je sledil njegov sin Gorazd, temu pa Borutov nečak Hotimir. Iz tega sledi, da je bilo možno dedovanje ne le od očeta na sina, temveč tudi od bratranca na bratranca. Vendar pa nasledstvo na prestolu ni bilo urejeno s kakšnim dednim redom (kot n. pr. pri Frankih „Lex Salica“). Pogoji za prevzem oblasti je bil še vedno pristanek posebnega volilnega telesa, ki je moglo izbirati med več enako upravičenimi knežji sorodniki in ki je nato novoizvoljenemu knezu, v slovesnem obredu, vprilo vsega ljudstva izročilo oblast. „Volitve izven dednega načela so se torej praktično izvajale le, če je knežja dinastija izumrla v moškem rodu“. (S. V. 58; cfr. I. 368).

Knez je izvrševal svojo oblast na samem sedežu — na krnskem gradu in pa tako, da je potoval s svojim ožjim vojaškim spremstvom kosezov iz kraja v kraj in tam predsedoval župskim in medžupskim večam. Taki obhodi so bili v navadi tudi pri drugih vladarjih tiste dobe. Pri Slovencih so se imenovali „pojezde“.

Okrog l. 630 je vladal Karantancem knez Valuk, ki se je uspešno bojeval s frankovskim kraljem Dagobertom v sklopu Samove države. V tem času, na začetku razvoja slovenske državnosti, je bila knežja oblast zelo omejena, „v času Boruta, Gorazda in Hotimirja pa je knežja oblast očitno že krepko razvita“, tako da že v mnogočem presega prvotno zgolj vojaško vlogo. To je doba oblikovanja zgodnjefevdalne (ali predfevdalne) države v kateri postaja izvrševanje oblasti vedno manj odvisno od ljudske volje. V 7. stol. se namreč pojavi v staroslovenski družbi nov dejavnik: knežja „družina“ — njegova zasebna vojska, na katero knez vedno bolj opira in z njo utrjuje svojo oblast. Dasi se je strogoformalno spoštovalo načelo legitimnosti oblasti od ljudske volje ob vsakokratni volitvi in ustoličenju kneza, pa je po prenosu oblasti postal knez vedno bolj neodvisen v svojih odločitvah. Tako je knez Hotimir l. 752, torej še pred povratkom iz Bavarske v domovino, obljubil salzburški Cerkvi neko davščino brez sklepa ljudskega zbora ali vsaj sveta velikašev.

Darovna listina Ludovika Nemškega iz l. 864, s katero je bila ta davščina zamenjana za nekaj zemljiških posestev, kaže, da to ni bila le osebna knežja dajatev, marveč, da sta jo plačevala „karantanski knez“ in „ljudstvo te pokrajine“. Karantanski knez je mogel torej že v tistem času precej samostojno odločati ter je mogel sam nalagati neke davke. (Cfr. I. 366/7; S. V. 57).

Iz zgoraj omenjenih vladarjevih obhodov so izvirale tudi prve javno-pravne dajatve. Tako beseda „pojezda“ ni označevala le vladarskega obiska (visitacije), ampak tudi dajatev, ki je bila s tem zvezana. Ta je obstajala v dolžnosti prebivavcev, da preživlja kneza in njegovo spremstvo, kadar so se mudili v njihovem okolišu. Zaradi pogostnih pohodov so pomenile „pojezde“ najbčutljivejše obremenjevanje prebivavstva v prid „družine“.

Druga davščina je bila „poklon“. To sprva prostovoljno obdarovanje glavarja ob njegovem obisku, se je kasneje spremenilo v obvezno dajatev.

Redni davek se je imenoval „pravda“. To je kasneje postalo ime za glavno podložnikovo dajatev na zemljiškem gospostvu kot plačilo za uživanje podložnega posestva. (I. 367; S. V. 63/4).

Karantanski knez je bil tudi vrhovni sodnik. O tem priča knežji kamen ki je bil kot sodni stol simbol njegove oblasti. „Značaj sodnega stola potrjuje še v zadnji obliki ustoličevavnega obreda, na njem sedeči „vojvodski

kmet“ kot sodnik s sodnimi prisedniki“, ki nato izroča s sodnim stolom, simbolično knezu oblast v deželi. Po poročilu švabskega zrcala nosi ustoličevavec koroških vojvod naslov „sodnik dežele“. (I 367/8, 375).

Porast knežje moči je postal najbolj očiten v poganskih uporih (l. 763 in 765), v katerih je knez Hotimir sam, s svojo zasebno vojsko, dvakrat zadušil ljudski upor. Njegov sin Valtunk pa je bil v novi državljanski vojni poražen, a je s tujo bavarsko pomočjo rešil svojo oblast. Moč karantanskega kneza je bila torej podprta tudi po mednarodni povezavi. (Cfr. I 380).

Opombe k PRIPOMBAM:

V prejšnji številki našega lista je bila, žal, bistveno okrnjena pripomba št. 6 k pričujoči Kocmurjevi razpravi, ki se je nanašala na tekst, objavljen na strani 234.

Izpadli pa sta tudi pripombi št. 7 in št. 8, obe tudi v zvezi s tekstom z iste, to je, 234. strani.

V kolikor je mogoče, danes popravljamo to napako, s tem, da priobčujemo v celoti vse tri pripombe, obenem pa obžalujemo avtorjevo odločitev, po kateri ne misli več nadaljevati z razpravo v našem listu. Razloge za ta odklon nam je povedal tudi v pismu, ki ga v vednost naših bralcev priobčujemo pod tozadevno rubriko. S tem, se nam zdi, najboljše popravimo škodo storjeno avtorjevemu prestižu.

Nismo pa mogli ugoditi avtorjevi želji, da bi še preostalo besedilo ne bilo objavljeno v drobnem tisku, ker je bil tekst današnjega dela razprave postavljen že skupaj s tekstom za prejšnjo številko. Prosimo za blagohotno razumevanje. Večino teh napak je resda pripisati neizurjenosti urednika. —

PRIPOMBE (K strani 234 v številki 11-12-13/79):

(6) V Klicu Triglava (št. 453/4 in 456) se je med M. L. in prof. dr. B. Novakom razvila polemika o tem, ali so Karantanci imeli svojo državo že preden so vstopili v Samovo zvezo (t. j. pred l. 623) in ali so bili Slovenci že v 7. stol. *narod*, kar trdi M. L.

1) B. Novak dopušča možnost nastanka *slovenske države v tisti dobi*, vendar pa meni, da o tem „nimamo dokumentov“. Misli, da je Karantanija „predstavljala najbrže v novi Samovi zvezi posebno enoto, vsaj en vir jo imenuje Marca Vinedorum“.

Sergij Vilfan je mnenja, da se po razpadu Samove zveze (l. 658.) „začenja v Karantaniji razvijati slovenska kneževina v državo“. (Str. 50).

Podobnega mnenja je B. Grafenauer, ki opira svoje prepričanje na izraz „Marca Vinedorum“, ki ga uporablja frankovski kronist Fedegar za Karantanijo. „Izraz ‘marka’ v ustih fevdalnega pisca tistega časa... kaže, da vendarle ne gre za samostojno državo, marveč za okroženo ozemlje slovenskega plemena „Vinedov“ (Vinedorum — ime se v frankovskih virih uporablja le za Polabske Slované, Čehe, Moravane in Karantance). Torej je morala biti Karantanija del slovanske plemenske zveze pod Samovim vodstvom“ (I 333).

Gornjo tezo izpodbija F. Jeza, češ da izraz „marka“ v Fedegarjevi kroniki še ni mogel imeti pomena „mejna dežela“, ki ga je dobil komaj v 9. stol. z ustanovitvijo mejnih mark frankovskega kraljestva. V 8. stol. je moral pomeniti enostavno le deželo... Fedegar je pač hotel reči le „dežela Vinedov“, kar je pomenilo tudi „država Vinedov“ ali „domovina Vinedov“, t. j. Karantanija ali Slovenija, kajti Nemcem je pomenil izraz Vind, Vend vedno samo sinonim za Slovence, ne pa tudi za Čehe, kot piše Grafenauer... Le Moravani... so nekajkrat imenovani tako, a pozneje so označevali

Nemci kot Vinde ali Vende samo še Slovence in polabske Slovane". Razen tega pa na podlagi poročila frankovskega kronista Pseudo-Fedegarja o sv. Amandu, ki se je prepeljal čez Donavo, t. j. v Karantanijo, da bi Vinedom oznanjal krščanstvo, postavi tezo, „da je bilo središče Samove države... v Karantaniji“ in ne na Češkem (Cfr. F. J. 316, 318).

Za opredelbo lastne državnosti B. Grafenauer navaja poljskega zgodovinarja Henrika Lowmianskega, ki postavlja kot sodilo, da se neka organizacija ljudske skupnosti v tisti dobi more imeti za državo, tri poglavitne značilnosti:

- ustaljena knežja dinastija;
- obstoj „državnega aparata“, predvsem posebne knežje vojaške sile;
- ustaljene davščine, o katerih odloča knez.

„Karantanska notranja ureditev“, pravi Grafenauer, „je prekoračila mejo že v vseh treh pogledih.“ Karantanija že predstavlja „neko obliko zgodnjofeudalne države. Odločilni prelom se je izvršil v tem razvoju v razdobju slovanske plemenske zveze pod Samovim vodstvom. Sicer bi se namreč karantanska plemena po njenem razkroju prav tako razsula v manjše enote kakor so se vsi njeni ostali sestavni deli. Zato pa smemo gledati v Karantanijo najstarejšo pravo slovansko državno tvorbo sploh.“ (I 386/7)

Po prof. dr. Ivanu Ahčinu državo sestavljajo „tri bistvene sestavine: ljudstvo, ozemlje in oblast“. Zato moremo državo označiti kot politično skupnost na določenem ozemlju bivajočega naroda, ki razpolaga v svrhu skupne blaginje z najvišjo vladarsko oblastjo. Vendar lahko državo sestavljajo različne narodnosti. „Odločilna je zavest usodne in življenjske skupnosti ter volja do skupnega življenja v isti državi.“ Država je „najvišji vrh naravnega socialnega razvoja, nje bistven znak (je) samodovoljstvo“ (II/2, str. 14, 15)

Kot vidimo Grafenauer postavi nastanek slovenske države v čas razdobja Samove „slovanske plemenske zveze“.

Zdi se, da bomo najbližje resnici, ako vzdržujemo prepričanje, da je nastanek karantanske države postaviti, če že ne v čas pred vstopom v Samovo zvezo, gotovo najkasneje v čas Samove države, v katerem ga dopušča tudi Grafenauer. Za to govori tudi sociološki dokaz. Ni namreč verjetno, da bi se ob splošnem razsulu neke skupnosti, „ad hoc“ organizirala neka državna tvorba, ki bi bila razen tega zmožna takšne trdoživosti kot jo je pokazala karantanska kneževina, če ne bi bili ustvarjeni že prej neki pogoji oz. če ne bi že prej obstajala organizacijska struktura, zmožna prenesti takšen družben pretres. Z omenjenim sociološkim momentom se sklada v osnovi tudi Jezova domneva, po kateri bi bilo središče Samove države v Karantaniji. Iz te predpostavke se da logično razložiti pojav Karantanije kot samostojne države po razsulu Samove zveze, kajti kot zvezno središče je imela popolnejšo družbeno zgradbo kot ostali obrobni deli; imela je že izdelane osnove lastne državne organizacije.

2.) Vprašanje rojstva slovenske narodnosti. V že omenjeni diskusiji z M. L. prof. dr. Novak opredeli narod kot skupino ljudi, „ki živi strnjeno... na več ali manj jasno deliminiranem ozemlju in govori svoj jezik ter se zaveda te svoje skupnosti. Misli pa z B. Grafenauerjem, da šele „v 9. stol. lahko govorimo o formiranju karantanske zavesti skupnosti“, kar bi on imel „za karantansko (ali prvo slovensko) narodno zavest“. Dvomi pa, da bi ta obstojala že v 7. stol., da si tudi to dopušča kot možnost, kajti za to bi govorilo dejstvo „da so po Samovi smrti... karantanska plemena ohranila svojo politično zvezo“ dočim so se ostala plemena te zveze, razpršila. (K. T. št. 453/4).

Jeza izpodbija Grafenauerjevo stališče (in s tem tudi Novakovo) češ, da uporablja za opredelitev naroda preveč slavistične in panslavistične vi-

dike in v skladu s temi navezuje „nastanek slovenskega naroda predvsem z jezikovnim razvojem... Jezik ni istoveten z narodno zavestjo in s političnim pojmom naroda“. Čeprav bi še do 9. stoletja obstajal enoten staroslovanski jezik (o čemer dvomi), bi kljub temu mogla že obstajati individualna slovenska narodnost. (F. J. 313).

Prof. dr. Ivan Ahčin razlikuje med dvema pojmom: narod in nacija (natio) ali državni narod.

Narod je „biološko kulturna skupnost ljudi, ki imajo isto pokolenje, isto domovino, isto zgodovino in usodo, isto kulturo in nek svojski narodni značaj, in se te svoje skupnosti zavedajo“. „Narod je torej proizvod narave, zgodovine, duha in skupnega čutenja“.

Nacija (natio) pa je „državni narod“, t. j. narod, „ko se politično prebudi in prične stremeti po samostojni državnosti.“ Zato „je treba zavestne volje za ustanovitve enote narodne skupnosti in lastne državnosti in sicer na osnovi življenjskih vrednot in kulturne dediščine, ki je dotičnemu narodu lastna“. (II/1, str. 279, 283/4).

—o—

(7) Ustoličevalni obred, ki ima svoj izvor v staroslovenski rodovni skupnosti, nam je ohranil vodilna načela, ki so veljala v staroslovenskih družbenih odnosih. Po pričevanju švabskega zrcala, nemške pravne knjige iz druge pol. 14. stol., so svobodni slovenski kmetje izbrali izmed sebe sodnika dežele, tistega, ki se jim je zdel „najtehtnejši“ in najboljši in najpametnejši“. Knežji kandidat pa je moral biti tak, ki bo „deželi in deželanom koristen in dober in... tudi dobrodošel. (U. 217). Po starejšem zapisu Janeza Vetrinjskega in Otokarja pa ustoličevalni kmet stavlja o kandidatih lastnostih tale vprašanja:

- Ali je pravičen sodnik?
- Ali skrbi za blagor dežele?
- Ali je svobodnega stanu?
- Ali spoštuje in brani pravo krščansko vero?

—o—

(8) V srednjem veku ne moremo govoriti o narodni zavesti v modernem smislu, temveč bolj o domovinski in državljanski zvesti, ki je prerasla prvotno rodovno zavest. Iz zavesti državne skupnosti in državljanske pripadnosti so se v zgodovinskem razvoju izoblikovale zavesti skupne narodnosti. S tega vidika bi mogli govoriti o narodnosti v tisti dobi povsod tam, kjer imamo opraviti s svojsko državnostjo.

Zgodovina dokazuje, da so vse evropske narodnosti proizvod državnih organizacij, ne pa obratno. Najznačilnejši vzgled je frankovski imperij, ki je združeval etnično in jezikovno različna ljudstva, ki se zaradi kratkotrajnosti imperija niso mogla zlit v enotno frankovsko narodnost. Z verdunsko delitvijo cesarstva (l. 843.) na tri neodvisne države (zapadno frankovsko, vzhodno frankovsko in Italijo), se je začel proces oblikovanja francoske, nemške in italijanske narodnosti.

Karantanska država je zajela etnično in jezikovno enotno ljudstvo, kar je pöspešilo izredno hitro dozorevanje slovenske narodnosti. Kako odločilnega pomena je imela v srednjem veku državna meja na oblikovanje narodne zavesti, nam je dokaz madžarska državna meja, ki je v 13. stol. odrezala od slovenskega narodnega telesa Slovence vzhodno od Sotle —, ki so se zaradi nove državne pripadnosti preoblikovali v teku zgodovinskega razvoja v kajkavske, t. j. v slovensko govoreče Hrvate.

Mislimo, da je pritrčiti M. L., da je bila srednjeveška narodnost „osnovana na državnopravni zgodovinski kontinuiteti“, kakor tudi trditvi, „da smo Slovenci eden najstarejših narodov v Evropi in Karantanija, menda poleg Irske, med najstarejšimi narodnimi državami“. (K. T. št. 465).

V I R I

- Prof. Dr. Ivan Ahčin: „Sociologija“ II-1 in II-2, Bs. As. l. 1955 — Navajamo: I. A. II-1 in II-2.
- Bogo Grafenauer: „Ustoličevanje koroških vojvod in država karantanskih Slovencev“, Ljubljana l. 1952 — Navajamo: U.
- „Zgodovina slovenskega naroda“, I in II, Ljubljana l. 1964/65 — Navajamo: I oz. II.
- Franc Jeza: „Pripombe h Grafenauerjevi „Zgodovini slovenskega naroda“, Meddobje l. 1978/št. 4 — Navajamo: F. J.
- Prof. Dr. Bogdan Novak: „Miti in resnica o slovenski zgodovini“, Klic Triglava, l. 77 in 78/št. 449-464 — Navajamo: B. N. s št. članka.
- Sergij Vilfan: „Pravna zgodovina Slovencev od naselitve do zloma stare Jugoslavije“, Ljubljana l. 1961 — Navajamo: S. V.

POPRAVKI —

Bralce lepo prosimo, da blagovolijo imeti v poštev naslednje popravke, ki se nanašajo na prejšnjo številko:

Stran 232 — Takoj za naslovi je bil izpuščen stavek: „V staroslovenski družbi so obstajali okrog l. 800, t. j. v času, ko je razslojevanje v omenjeni družbi doseglo svoj najvišji razvoj, tile družbeni sloji:“.

Stran 232 — V prvem odstavku beri „lastninske“ namesto „lastniške“.

V petem odstavku beri „lasti“ namesto „lastni“.

Stran 235 — Cel 6. odstavek se pravilno glasi:

„O družbeni veljavi staroslovenskih veljakov priča dejstvo, da so Bavarci v podkrepitev meddržavne pogodbe, nekatere izmed njih, obenem z Gorazdom in Hotimirom vzeli s seboj kot talce. Zenitve med frankovskim in slovenskim plemstvom (prvi dokumentirani primer je iz srede 8. stol.), pa dokazujejo, da je frankovsko plemstvo prištevalo slovensko plemstvo za sebi enako.“ (Cfr. I 355; B. N. 4, 12.)

Osmi odstavek: namesto „sodni priskledniki“ je pravilno: „sodni prisledniki“.

V zadnjem odstavku beri pravilno: „se bere o dekaniji“.

Stran 237 — V drugem odstavku beri „Kosingas“ namesto „Kosingah“.

Stran 238 — Drugi odstavek: Beri: „Imeli so...“ ne pa „smeli so“.

V tretjem odstavku je pravilno „odločajo“ in ne „določajo“.

Na Rdečem Trgu v Moskvi neki turist začudeno opazi, kako prihaja mlad Rus iz zobozdravniške ordinacije z veliko krvavo obvezo na levem uhlju.

Radovednost ga prime, da povpraša nekoga mimoidočega:

„Kaj pa je bilo temu revežu?“

„Oh, gotovo si je dal izdreti kakšen zob!“

„Kaj je mogoče, kar skozi ušesa!“

„Čisto naravno — Kdo pa, mislite, si tukaj upa usta odpreti!“

“SRAMOTA UMIRA POČASI”

Namesto uvoda: 27. septembra 1979 je ljubljansko “Delo” objavilo napoved nove knjige, ki naj bi jo spisal Janez Čuček — lažnjivi Kljukec, kot sem ga krstil pred nekaj leti. — “Delo” pravi, da objavlja tekst iz knjige o slovenskih emigrantih, „ki izide (bo izšlo — je prav!) pri Obzorjih.“ To je prav tam, kjer je tudi Jože Javoršek dal tiskati vso svojo „kulturno“ pornografijo. Janez Čuček je prišel v Buenos Aires na obisk, kot sam pravi, kot človek, ki se je moral potvarjati. Bil pa je pravi agent OZNE in je svoj snemalnik rabil takrat, ko se mu je zdelo primerno, da bi lahko s posnetim glasom škodoval komur koli.

Bil je na obisku takrat, ko je vse kazalo, da je Argentina postala zrela za to, da bi postali sov. satelit. Zato so bili on kakor tudi njegovi „novi znanci“ takrat zelo korajžni. Če je koga od teh Čuček s svojo pisarijo spravil v golaž, je temu samo on kriv. Čuček — da ne zapišem Čucek — je pozabil, da je v Argentini še vedno vojaška oblast tista, ki prevzame vodstvo, ko dežela zaide v krizo.

Čuček naj torej ne govori o „novih znancih“, ampak o tistih, katerih imena je dobil na ljubljanski OZNI in to z namenom, da z njimi vzpostavi stike, ki so bili zelo razrahljani — delno zaradi smrti zelo aktivnega, delno zaradi preplašenosti „žalujočih ostalih“. Torej, gospod Čuček: jaz bom pisal tako, da nikomur ne bom škodoval; na žalost Vaša knjiga do tukaj še ni prišla — vsaj ne v moje roke —, če jo kdo od Vaših „novih znancev“ ima, ga prosim, da mi jo posodi.

Ne vem, ko pišem tele vrste na počitnicah v Zapali, ali bo urednik Vestnika imel toliko prostora, da bo Vaš članek iz “Dela” dobesedno ponatisnil. Če ga bo, bo potem to eno izmed najbolj žaljivih tekstov, kar jih je Vestnik objavil. Seveda pridemo končno vedno na eno in isto: ali si upate ponatisniti najsibo moj članek ali pa katerega koli drugega iz Vestnika v “Delu” odn. v Teleksu? Ne, to Vam že vnaprej povem, ne boste uspeli, ker se polemike z emigracijo bojite. Zato — ne govoriti o novi stvarnosti, o zemlji, ki jo ljubite toliko, kolikor Vam KP dovoli — za nas je in bo matična Slovenija ostala očetnjava.

To bomo naši mladini dopovedovali sleherni dan. In tega Vas je strah.

Slovenska emigracija v Buenos Airesu

Gospod Čuček! Verjetno ne veste, kako je nenadno umrl Boris Kraigher. V Ljubljani je bil velesejem in ko ga je prišel pogledat, mu je iz srca prišlo, ko je videl same srbske napise: „Hudiča, kje pa smo — v Sloveniji ali Srbiji?!“ — To ga je stalo glavo, ker so mu priredili avtomobilsko nesrečo nekje pri Osijeku. Če mislite, da ni res, vprašajte Sergeja Kraigherja.

Nekaj let za nami — se pravi za politično emigracijo, kajti ekonomske v Argentino ni bilo nikdar — in to je ena izmed glavnih napak Vašega teksta — je bil tukaj moj sošolec Tone Brecelj, uslužben na ambasadi. Nikdar se nismo srečali, ker so Bizantinci na ambasadi pazili, kaj dela. Kljub temu, da je slovensko mizarstvo doma zelo znana obrt in svetovno odlično ocenjena, je vendarle naložil na ladjo vse pohištvo. Brez potrebe, kajti kmalu po tistem je imel avtomobilsko nesrečo — kakšno? — in je danes mrtev. Bil je tukaj „nepozabni“ Ronald Strelec, ki si je s svojimi satrapi dovolil šport, da mi je grozil po telefonu, čeprav mu je Rudolf Žitnik dejal, „pusti ga na miru, ker te bo povozil“ — hvala Ruda za to priznanje — in tudi Strelec je imel neko nesrečo. Takrat — 1966 sem zapisal v Vestniku, da je šel nazaj, kljub temu, da je bila žena za to, da ostaneta tukaj. A na žalost je bil film, ki ga je snemal o njem in njegovem delovanju Slovenec, ki je za nami prišel k svojim staršem, preveč obremenilen, da bi se Strelca dalo rešiti kot političnega emigranta. Kaj boste sedaj naredili z Mitjem Štrukljem, še ne vem. Gotovo pa nekaj, kar bo v zvezi z vašo svobodno družbo doma, katere Jurčec nikdar ni spoznal, kot pravite v svojem članku.

Gospod Čuček! Poglejte, bili ste na Ramón Falconu in se zgovarjali s tem ali onim. Omenili ste, da ni nobene ograje, ki naj bi branila vhod v šolske prostore. Omenjate, da ste imeli s seboj snemalnik. Tisti dan, ko so Vam naši „novi znanci“ poskrbeli obisk pri Jurčecu, je Vaš snemalnik delal „čudovito“! — Veste, bil sem v sobi, kjer je ležal Ruda Jurčec. Je takšna, da je absolutna laž, kar ste napisali, da je gospa, ki Vas je sprejela, stala za Vašim hrbtom. Tehnično je to nemogoče. Kar pa najbolj preseneča, je to, da so vaši „novi znanci“ imeli pogum — ko boste spet prišli v Buenos Aires, se oglasite pri meni —, da so Vas poslali ubijati nekoga, ki je bil tik pred koncem svojih dni. Ali ste Vi tedaj vedeli, da sta Josip Broz alias Tito in Ruda Jurčec prava bratranca? — Zato pa, kakor je ves razgovor z njim izmišljen, odn. prirejen tako kot je Partiji prav, bi morali imeti toliko čuta do sorodnika sedanjega (zdaj še ne vem, ali bo v času natiska prav „sedanji“ ali „nekdanji“) predsednika FSRJ, da mu ne bi polagali na usta, česar ni rekel. Gospa, ki je bila ves čas zraven, mi je zatrdila — in ji verjamem —, da je vse, kar je v Delu napisano — vaša licentia poetica. Kako nizko ste padli, Čuček!

Ne bom tajil, da je bil Ruda zagrizen protikomunist, še bolj je bil pa zagrizen v čisto slovenstvo. In to je bilo zanj najbolj odločilno: biti Slovenec in povsod! Kolikokrat sva govorila o tem, kako je njegov bratranec izdal svojo slovensko kri, ko je spustil — seveda s pristankom šomaštra Kardelja — Bizantinstvo na Slovensko. Če je to obramba slovenstva, potem boste morali poiskati drugega advokata: to je bila najbolj preprosta in zločinska izdaja slovenske krvi. Nekaj podobnega, kar zganja vaš kolega Jaka Štular, menda špecialist za Koroško, ki piše članke, dobiva

kolajne, zraven pa Partija na Koroškem podira vse, kar je čisto slovenskega.

Veste, gospod Čuček — z Rudom se pozna od 30. 1. 1941 naprej. In verjemite mi, da je bil tako inteligenten, da bi nikoli ne rabil besed, ki ste mu jih Vi naprtili. Še več: vi veste, da je bil Ruda v navzkrižju z vodstvom slovenske emigracije, a v eni stvari so si bili in so še vsi edini: nikdar in nikoli nihče in nikjer ni govoril o tem, da bomo na belih konjih prijahali v Ljubljano. Tisti Vaš „novi znanec“, ki Vam je to pripovedoval, naj rajši prej uredi svojo vest, pred katero beži. Zato se potem zateka v takšne informacije, kakršne Vam je serviral. (Nekaj let nazaj morda drugim, pa spet drugim itd. — to so plačane duše — razumete in poznate ta izraz?) Sicer ste pa tudi Vi prodana duša: „zdaj ko že lahko grem v Buenos Aires, kjer so na oblasti montoneros, bom napisal nekaj takega, da se bo ves svet čudil!“ To ste mislili, preden ste odšli — ves svet: naša očetnjava še ni ves svet, za vas je svet partijska karakterizacija. Glejte, da se Vam ne bo zgodilo kot tistemu, ki je semkaj prišel iskat očeta — bil je nameščenec ČGP Gorenjska, kajti oče je bil priča vračanja domobrancev. Torej, če ga spravim domov, bo kmalu odšel — ena priča manj, je tako, in potem bo lahko Vidic mirno napisal knjigo o Črni roki.

Gospod Čuček! Ali res mislite, da smo emigranti v Buenos Airesu tako naivni, kot bi nas Vi radi prikazali? Če je tako, potem pojdite k zdravniku. Ker pa vem, da ste načrtno lagali, potem imejte korajžo in popravite. Dajte si prát možgane — vprašajte dr. Svetliča, kako se to naredi. Seveda v obratni smeri, kot dela dr. Svetlič z emigranti, ki pridejo na obisk.

Govorite o družini, kjer naj bi bili sinovi in hčere proti slehernemu vtikanju v politiko. Nihče jih ne sili, da se morajo vtikati: spadajo pač med tisti odstotek slovenske krvi, ki se bo slej ali prej izgubil v svetu. Naj pridejo še tako pridni sotrudniki na ambasado, nikdar do teh ljudi ne bodo znali najti prave poti. Ne bom zapisal, kar je trdil dr. Aleš Baebler med vojno — zlahka mu poveste, da sem njegov državljanski list mesta Celja in vsa ljubezenska pisma, ki so neprimerno boljša, kot jih piše Jože Javoršek, dal spraviti nekje v očetnjava na varno —, namreč da je dovolj, da jih ostane pet, pa tisti so komunisti in je s tem Slovenija sovjetska republika. Mi v emigraciji zelo dobro vemo, s kolikšnim odstotkom odpadlih moramo računati. Odpad pa se najprej začne, ko nekdo s svojo družino neha obiskovati slovenske prireditve, maše, procesije, romanja, neha pošiljati otroke v slovensko šolo itd. itd. To je naraven razvoj. A kljub temu niste nikjer zapisali, da je danes v Buenos Airesu toliko otrok v ljudskih šolah, slovenskih namreč, toliko v srednješolskem tečaju, toliko na univerzah — ste pa verjetno napisali, da nas pri tem financira ne vem kakšna kapitalistična organizacija. Če bi temu tako bilo, potem

gotovo ne bi naši ljudje učili v Triglavu, ki Vam je tako pri srcu, ko ste bili tukaj na obisku, kajti s tem bi tudi šolstvo pri Triglavu bilo financirano iz istih fondov. Nekam čudno, se Vam ne zdi? Tisti Vaši „novi znanci“ so Vam lagali, ker si niso upali povedati prave resnice: vse zdomsko delo v Buenos Airesu in Argentini na sploh je delo in žrtev posameznikov, družin, organizacij — in to ste Vi osebno ugotovili, pa potem drugače pisali: tako, kot želi Partija. V tem je Vaš največji greh: potvarjati resnico na ljubo režimu, ki so mu šteti dnevi. Žal Ruda Jurčec tistih dni ne bo dočakal, pa bi zaslužil, kakor vsi iz njegove generacije, ki so tudi prezgodaj odšli iz naše skupnosti.

Sicer pa: kaj boste storili, ako, recimo, sovjeti zasedejo Slovenijo? Boste ostali doma in s takšno knjigo hoteli dokazati, kako ste bili na pravi liniji? Boste bežali preko meje in se z Vašo knjigo predstavili kot zvest Oznovec? Upam, da se prvo ne bo zgodilo, za drugo pa ne boste imeli poguma. Ostane Vam samo ena možnost: iti sam vase in priznati, da Slovenija v svetu obstaja in da je njen kulturni pa tudi politični center Buenos Aires. To Vas bo veljalo precej aspirinov, a ko se boste s tem sprijaznili, Vam bo lažje pri srcu. Odločiti se bo treba: ali boste slovenski komunist — se pravi internacionalec, pri čemer Vas tudi Triglav ne sme zanimati več — ali pa komunistični Slovenec. Nobenega razloga namreč ni, da ne bi po resnični osvoboditvi v Sloveniji še naprej obstajala komunistična stranka. Seveda, ako jo bo narod hotel. To bodo pokazale prve svobodne volitve. Se jih bojite? Vse kaže, da, kajti sicer se ne bi tako strumno držali na oblasti ljudje, ki že od leta 1941 naprej (od julija, da smo si na jasnem, ker prej ste bili zavezniki Hitlerja!) načrtno uničujejo slovenski narod. Vi pri tem ubijanju pomagate.

Vaš izmišljeni razgovor z Rudo Jurčecem je dovolj zgovoren dokaz Vašega cinizma. Upam, da so Vam ga vsaj dobro plačali. Mi v emigraciji delamo vse, kar delamo, zastonj. Tega ne boste nikoli priznali. A v tem je moč emigracije: zastonjkarsko in garanje pa ogromno idealizma. K sreči je mnogo mladih, ki so se vseh teh „bolezni“ krepko nalezli.

P. S.: Sicer pa upam, da ste ta čas prebrali v Teleksu z dne 18. januarja 1980, ki sem ga dobil preko ZDA šele sedaj, razgovor z Benom Zupančičem. — Vam in vsem Vam podobnim petoliznikom partije je Beno med vrstami mnogo povedal.

Pa še to: Zakaj ne napišete članek o načrtni vzgoji k pornografiji v današnji Sloveniji? Tako medel časnikar, kot ste Vi, bi dobili dostop do vsega. Ste me razumeli?

Pavle Rant

JASNA BESEDA – SLOVENSKIM STARŠEM!

Včasih, da ne rečemo večkrat, je jasna beseda potrebna. V glasilu „Slovenska vas“, ki ga izdaja slovenska skupnost v Lanusu (mestu, ki spada v obroč Velikea Buenos Airesa) je novembra lanskega leta pod naslovom „Pogoji za sprejem v slovensko šolo“ izšel članek, ki odkrito pokaže na pereč problem, katerega se marsikdo še v pogovorih nerad dotakne.

„Vestnik“, ki stoji na braniku slovenstva (kdo more zanikati prvenstveno nujnost slovenske govorice za naše potomce?), ne dvomi, da je ponatis tega članka primeren tudi za bralce zunaj argentinskega okrilja, saj je verjetno, da je v slovenskem zdomstvu ta problem povsod pričujoč. Vsebinsko članki bi lahko sklenili v takle povzetek: Ni šteti za Slovence kogarkoli, ki se slovenstvu sam odpiše. Narodnost ni samo vprašanje krvi, je še vse nekaj širšega in večjega.

Ne izključujemo pa, seveda, že vnaprej drugačnih pogledov in drugačne obravnave tega tako kočljivega vprašanja. — Ured.

V naši vasi imamo slovensko šolo že 27 let. In vsa ta leta ugotavljamo, pa ne samo pri nas, ampak prav povsod — da se tisti otroci, ki doma govorijo slovensko, v šoli veliko naučijo. Za tiste pa, ki doma ne govorijo slovensko, je obisk slovenske šole brez vsakega pomena. Še več: za otroke in za učiteljice je velika muka. Zato bomo odslej za sprejem v slovensko šolo stavili naslednje pogoje:

1. Prvi in glavni pogoj je, da otrok doma govori slovensko. Tega mu šola ne more dati! Odslej ne bomo sprejeli nikogar, ki se ne bi znal pogovoriti o vsakdanjih rečeh. (Tudi v vrtec ne).

2. Od Vas, staršev, pričakujemo, da poskrbite za slovenski pogovor v družini. Včasih je to težko, a če se na to stalno pazi, se da doseči. Da bo pa možen slovenski pogovor med Vami in otroki, se morate najprej starši potruditi, da boste lepo in pravilno slovensko govorili. To se doseže z resnim prizadevanjem in z branjem. Če starši ne boste v tem pogledu zgled svojim otrokom, potem je ves trud slovenske šole zaman.

3. Prosimo, da spremljate delo svojih otrok. Ne tako, da bi namesto njih delali naloge, temveč s tem, da jih nadzirate, da se zanimate, kaj imajo za nalogo, če in kako so jo izvršili. K domači nalogi spada tudi branje in učenje raznih predmetov, tudi verouka!

4. Ker je čas za pouk v slovenski šoli zelo skopo odmerjen, zato prosimo, poskrbite, da bodo otroci redno in točno prihajali k pouku.

5. Od otrok pričakujemo, da hodijo k slovenski maši. Mislimo, da ni treba še posebej poudarjati pomena udeležbe vse družine pri sv. maši.

6. Dolžnost staršev je, da pošljete svoje otroke na skupne šolske prireditve in se jih po možnosti tudi Vi sami udeležite, zlasti še, če nastopajo Vaši otroci.

Tisti starši, ki imate namen izpolniti vse te pogoje, mirne duše pošljite svoje otroke v slovensko šolo. Boste videli, kakšne lepe uspehe bo rodilo Vaše in naše delo!

Tiste pa, ki teh točk ne mislite upoštevati — najvažnejše je vsekakor slovenski pogovor — lepo prosimo: obdržite ob sobotah svoje otroke doma. Otrokom, učiteljicam in vsej slovenski šoli boste naredili veliko uslugo. Ne predstavljate si, kako je mučno za otroka, ki ničesar ne razume. Še posebno pa je mučno za učiteljico, ki ima že itak dovolj opraviti z otroki, da jih kaj nauči, pa se mora še posebej ukvarjati s takimi, ki po krivdi staršev — ne razumejo slovensko.

ČUČKOVE POVESTICE

Tale je razlika med „nami“ in „njimi“: mi se upamo objaviti vse to, kar vedó „oni“ slabega o nas napisati. Njih pa je strah naše besede — strah je morda še edini človeški obzir, ki jim je ostal od prejšnjega „starega“ človeka. Kot je rekel Stane Dolanc ob novoletnem pogovoru z „Delom“, da pri njih „nimajo toliko nebotičnikov kot drugje, jedrnih elektrarn ali avtomobilov, imamo pa novega človeka — in to je največ.“

Kakšen je ta novi človek, pove skorajda v isti sapi: „vedli smo se nenormalno: nenehno smo živeli bolj kot delali.“ ...

„...nekateré samoupravne odločitve so preveč pod vplivom potrošništva...“

„...še vedno smo največji sovražniki samim sebi — s svojim vedenjem...“

„...približno toliko, kolikor je republik in pokrajin, je bilo tudi znanstvenih mnenj...“

„dohodkovni odnosi so trenutno ena najšibkejših točk...“

„...ne bi smeli dovoliti, da se posamezniki izživljajo s samogovori na sestankih...“ itd. itd.

Kot smo rekli: taka je razlika... — da si mi upamo prinesiti Čučkovo modrovanje iz decembrske številke „Dela“:

— 0 —

Obrnil je pogled in se zagledal v strop, nepremično in vztrajno, kot bi se hotel umakniti iz tega sveta, v katerem so bile samo štiri stene, kupček zdravil na stolu poleg mizice.

To je bil majhen svet, dobra dva metra širok in poltretji meter dolg, pa še te razsežnosti je mož lahko obvladoval samo s pogledom, ne s telesom. Telo je imelo samo ozko posteljo.

Na tej postelji ni bilo mogoče ničesar storiti in to so po svoje potrjevale tudi roke. Ležale so na odeji tihe in negibne, brez volje in gibanja, kot znamenje in priznanje vdaje.

Tišina v sobi je bila dolga že minuto, dve in zdelo se je, da bi tako lahko ostalo do konca.

Oči so se vrnile s stropa k meni, še vedno neizrekljivo prazne, brez sporočila. Te oči niso imele kaj povedati in usta, stisnjena in nema, prav tako. Zdelo se je, da so tudi ta del preteklosti, ki se ne more več vrniti, in zdelo se je tudi, da se tega zavedajo.

Potem je molk pretrgal ženski glas za mojim hrbtom. „Bolje bo, če greste. Zelo je bolan.“

Mož na postelji, ki je to slišal tako kot jaz, se ni premaknil niti za ped. Strmel je vame kot prej in ta negibnost je bila tiha pritrditev.

Počasi sem pokimal in rekel: „Na svidenje“. Obrnil sem se in z njegovim pogledom na hrbtu odšel skozi vrata sobice.

Ženska je šla za menoj skozi dnevno sobo in potem skozi kratek hodnik do izhodnih vrat iz stanovanja. Odprla jih je in me izročila stopnišču v prvem nadstropju. Stopil sem nanj.

Obiska je bilo konec.

Ko so se za menoj zaprla vrata, je ostal za njimi v svojem majhnem svetu bolni mož sivih las in blede kože, v katerem bi le malokdo spoznal še pred nekaj meseci sovražno aktivnega slovenskega političnega emigranta v Argentini. Mož in svet, katerega del je bil, svet politične emigracije, sta si bila enaka. Brez prihodnosti, samo s preteklostjo.

Oči, ki so trideset sekund predtem tako trdovratno molčale na postelji majhne sobe, so bile oči Rudolfa Jurčeca, človeka, ki je v Argentini vodil pešičo skrajno nepomirljivih emigrantskih klerikalcev, zbranih okoli štirinajstdnevnikarja zvencega imena „Sij slovenske svobode“.

„Kako to, da so vas sploh spustili ven,“ je rekel počasi na začetku pogovar in me kdove kateri že premotril od nog do glave.

„Zakaj?“ sem vprašal.

„Zato, ker se bojijo za vsakega, ki gre ven,“ je rekel prepričevalno.

„Ampak, saj ljudje lahko potujejo čez mejo, kadarkoli hočejo,“ sem rekel. „Če le niso hudodelci ali pa če niso pozabili plačati davkov.“

Gledal me je in ocenjeval, ali se norčujem. „Meni ni treba nič govoriti, vse vem,“ je rekel. „Pri vas je teror. Policija ima vse v rokah, nihče ne more nikamor brez njene vednosti in dovoljenja.“

„O tem seveda ne vem kaj dosti,“ sem rekel, „toda poznam precej ljudi, ki hodijo v Trst kupovat to ali ono in v Avstrijo smučat in bral sem, da so poleti jugoslovanski turisti skorajda preplavili Grčijo.“

„To so samo posamezniki. Dobro vem, da večina ne sme nikamor brez dovoljenja.“

„To je res. Če hočete v tujino, morate imeti potni list. Ampak tako je povsod, tudi tukaj, mar...“ Prekinil me je z rahlim zamahom roke.

„Pustite to. O tem ni vredno govoriti. Komunistov ne boste spreobrnil. Rdeči so in taki bodo ostali do smrti. Jih predobro poznam — tudi tukaj jih je nekaj.“

„Med ekonomskimi emigranti?“

„Tudi med njimi.“

„Nekatere sem spoznal, pa se mi zdijo kar v redu.“

„Ko jih ne poznate dobro. Vsi so iz istega gnezda. Z njimi nimamo nobenih stikov. Držijo se zase, mi pa zase. Naš dan še ni prišel, ampak ne bomo več dolgo čakali. Boste videli, ko se bomo vrnili v Ljubljano.“

Zadnje besede je izgovoril že zelo tiho in se zastrmel v strop, kot bi na njem iskal podobo svojih obledelih spominov na Ljubljano, kakršno je poznal.

(Preden sem odšel k Jurčecu, so me moji novi znanci v Buenos Airesu — tako iz kroga ekonomske kot iz kroga politične emigracije — opozarjali, da se bom srečal s človekom, v katerem plamti sovraštvo do vsega, kar je na oni strani njegovega političnega prepričanja. Niso se motili.)

„Prišli boste v Ljubljano?“ sem vprašal.

„O tem ste lahko prepričani,“ je dejal s šibkim glasom, strtim od bolezní. „Prišli bomo in pregnali to sodrgo.“

Rekel je „sodrgo“ s tako zelo sovražnim glasom, da bi česa takega nikoli ne mogel prisoditi človeku, priklenjenemu na bolniško posteljo, človeku, ki so mu dnevi zaradi tega zelo verjetno štetí.

„Kdaj?“ sem vprašal, ker mi ni prišlo na misel nič drugega.

„Boste že še videli,“ je rekel po premoru. „In ljudje nas bodo sprejeli s pesmijo.“

To je bilo skoraj več, kot sem lahko sprejel, toda tisti trenutek sem bil reporter, ki je prišel po novice, in ne samo navaden državlján dežele, ki posluša, kako nekdo tej deželi obljublja propad... in to nekdo, ki nemočno leži ob mizici s kupom zdravil na njej.

Kasneje, nekaj pogovorov z nekaterimi ljudmi kasneje, sem se na take izjave že navadil, nič več se mi niso zdele tako nemogoče nenavadne. Postale so sestavni del tega neresničnega ozračja, v katerem sem se gibal. Težko je to pravično in natančno opisati, toda zdi se, da je še najboljše reči, da je treba najprej prebiti neki nevidni zid, preskočiti nedoumljivo časovno mejo, stopiti iz enega sveta v drugega... in šele potem hoditi v njem z omotičnimi koraki. Bilo je nenavadno, resnično nenavadno, ko sem gledal ljudi pri sedemdesetih in poslušal, kaj govorijo, napovedujejo, sanjajo.

In vendar gre, počasi, toda gre. Privajaš se temu, oči se ti več ne širijo, ko slišiš, da bo državo, iz katere si prišel pred nekaj dnevi, vzel hudič... in ko moraš to slišati iz ust nekoga, ki sploh ne ve, kakšna v resnici je, kakšni ljudje v njej živijo in kako kaj mislijo.

Vsemu temu se je moč privaditi in zdržati tistih nekaj ur, ki jih prebiješ v pogovoru s političnimi emigranti, izmed katerih nekateri vedo, kdo si, drugi pa ne in se moraš pred slednjimi pretvarjati, da si nedolžen popotnik, ki je iz nekega hobija in s krvavo prihranjenim denarjem odšel na ljubiteljsko pot po svetu.

To gre, vsaj tistih nekaj ur, toda potem, ko sedim ob kavici v enem izmed mnogih barov na neverjetno živahni Floridi, razposajeni ulici v srcu tega utripajočega mesta, pridejo ti pogovori za menoj. In ne morem verjeti da sem vse to slišal, kar mrzlično pišem v blok, da bi ohranil za kasneje, ko bo treba iz teh popisanih strani beležnice napisati zgodbo o politični emigraciji. Zdi se kratko malo, da sanjam ali pa da sanjajo tisti, ki so mi vse to povedali. In ker vem, da ne sanjam, ker sedim tu sredi Buenos Airesa in pijem kavo, začne glava sama od sebe zmajevati, točno tako, dobesedno tako. Ali je to mogoče, čisto zares mogoče?

Ali je mogoče, da nekateri ljudje, ljudje, kakršen je Jurčec na svoji zadnji postelji, resnično ne vedo, kako živimo v Jugoslaviji? V tej deželi, kjer ljudje tudi bentijo zaradi višjih cen (kot to delajo Angleži v Angliji in Italijani v Italiji in kdove še kje) in se razburjajo zaradi neumnosti, ki jih včasih nekateri počenjaajo... toda kjer t ljudje ne samo da nimajo bledega pojma, kdo je Rudolf Jurčec, marveč niti v najbolj temačnih sanjah niso nikoli pripravljeni pozdraviti njega in njemu podobne ob vrnitvi, ki je nikoli ne bo, ker kratko malo ni mogoča.

Ampak Jurčec govori, govorijo tudi drugi. Sanjajo, bolje rečeno, potujejo v svoji domišljiji brez meja. Ta potovanja trajajo že dolgo, tri desetletja in več, toda potniki kot da se ne morejo naveličati, kot da so

prikljenjeni na to pot, ki nima konca, samo začetek, pokopan nekje daleč v spominih. Rad bi vprašal Jurčeca, rad bi vprašal druge tam okoli njega, kaj menijo o rečeh, kakršna je denimo tale: da je mogoče sredi Ljubljane, nekaj ur po odkritju spomenika revolucije na trgu istega imena, videti dvajset, trideset najstnikov in najstnic v kavbojkah, kako plešejo kolo sredi ceste in pojejo partizanske pesmi... in jih njihovi očetje ali vsaj ljudje, ki so toliko stari kot njihovi očetje in matere, pri tem smehljaje gledajo s pločnikov, nekateri celo začudeni, ker imajo najstniki dolge lase in so na zunaj videti nemara na las podobni najstnikom iz Chicaga ali kaj vem od kod, morda iz Stockholma. Pa miličnik, ki tudi gleda in ne ve, kaj bi storil, ker v pravih službe sicer piše, da ljudje ne smejo ovirati prometa na cesti, ampak tile mladi ob tem pojejo partizansko pesem. Je to prekršek ali ne?

Kaj bi rekel na vse to Jurčec? Da lažem, da to ni res?

In kaj bi mu rekel? Da je, ker sem to sam videl in se mi je to zdelo najlepši del vse velike proslave, o kateri so naslednji dan poročali časniki na prvih straneh?

Nikoli mi ne bi verjel, ker to presega vse meje, ki si jih je začrtal meje, ki ograjujejo njega in njegove.

Rudolf Jurčec kratko malo nič, čisto in popolnoma nič ne ve o tej generaciji, ki raste v Jugoslaviji ob rock glasbi, z dolgimi lasmi, v kavbojkah — ampak tudi v zeleno-rumeno-rjavih padalskih uniformah prostovoljnih mladinskih odredov splošnega ljudskega odpora, v katere ni treba nikogar siliti, ker je kandidatov več kot dovolj. Nič ne ve o mladinskih delovnih akcijah, kjer ob koncu, ko se razidejo, jokajo mladi Makedonci in Slovenci in vsi drugi drug drugemu v objemu, utripajočih, do roba polnih src čustva in ljubezni.

Jurčec o tem ne ve nič.

Jaz pa moram potem poslušati, kar Jurčec pripoveduje, in ostati pri tem resen, ko bi se resnično in od srca rad vsaj nasmešnil njegovim pravljam o pozdravih, ki ga čakajo ob prihodu v Jugoslavijo.

Ampak nazaj k Jurčecu.

„Nemci so nas izdali. Italijani so nas izdali. Angleži in Amerikanci so nas izdali. Verjeli smo vsem, mislili smo, da bomo lahko ustvarili našo državo, pa je šlo vse po vodi. Nič ni ostalo.“

V teh besedah je bilo toliko poraza in obupa, da bi skorajda lahko sočustvoval — ampak niti trohice priznanja, da so izdali predvsem sami sebe in tisoče, ki so nekoč verjeli njim, Jurčecu in drugim iz vodstev različnih izdajalskih organizacij med vojno.

Tega priznanja nisem slišal ne od Jurčeca ne od kogarkoli drugega iz vrst slovenske politične emigracije. Tega v njihovi podobi stvari ni, tam je samo prepričanje, da so velike in tragične žrtve neke neusmiljene usode, ne pa svojih zablod, zmot in zločinov.

„Bojevali smo se in še se bomo bojevali. Bog ne bo dopustil, da komunisti poberejo sadove. Nikoli.“

In to je tudi nekaj, kar se je ponavljalo skozi vse pripovedi, kar sem jih slišal: da so komunisti vse in povsod, da teptajo zemljo slovensko. Če bi bila ta zemlja sedaj od kogarkoli drugega, bi ne bilo hudo, pa četudi bi jo zavzel nekdo iz vesolja. Na vse bi pristali. Toda komunisti? Ne, to je zadnja žalitev, ki je ni mogoče prenesti.

„Nikoli!“ Sedaj je bil njegov glas že čisto tih, komaj razumljiv, glava mu je nemočno klonila na zmečkan vzglavnik. Moj sobesednik se je zastrmel v strop in počasi sem doumel, da je najin pogovor končan, da starec v postelji nima več kaj povedati — ali pa nima moči, da bi to storil.

V sobi je postalo tiho. In tedaj je ženska za mojim hrbtom rekla: „Bolje bo, če greste. Zelo je bolan.“ Počasi sem pokimal in rekel: „Na svidenje.“ Nikoli več ga nisem videl. Mesec dni kasneje je umrl.

Pogovor, ki sem ga imel z njim v prvem nadstropju lepe stanovanjske hiše številka 2247 v ulici Cuba v Buenos Airesu, je bil samo eden izmed mnogih, ki jih je bilo treba opraviti na poti do resnice o slovenski politični emigraciji.

Kaj se skriva za temi besedami? Kdo sestavlja slovensko politično emigracijo, kaj so njeni smotri in cilji, kako deluje, kje in kdo jih podpira? Kako se je porodila?

Vprašanja, nanizana kot kamenčki na ogrlici. Odgovorov zato tudi ne more biti malo in ne morejo zadevati le danes ali včeraj, zakaj zgodba o tem se je začela že dolgo tega.

* * *

Pestoval je kozarec, v katerem je bilo rdeče argentinsko vino, in počasi dejal: „Vidite, tu se križajo tri reči. Vsaka med njimi mi veliko pomeni in včasih je težko ločiti mejo. To ni preprosto ne zame ne za stotine drugih, ki mislijo podobno kot jaz.“

Sedela sva v majhni, toda udobno opremljeni sobi dvonadstropne hiše. Široka vrata, skozi katera je bilo videti prijetno urejen vrt, so bila odprta. Začetek septembra je v Argentini konec zimskega obdobja in uvod v spomladansko. Skozi odprta vrata je prihajala svežina nedeljskega večernega mraka.

Popoldne smo prebili na vrtu, kjer je gospodinja na priročnem železnem kaminu spekla najprej dva ducata klobas, nato dve ali tri kokoške in za konec še orjaški kos mesa, ki je tehtal tri ali štiri kilograme! V Argentini mu rečejo asado. Obed pa se je začel še predtem, ko smo najprej pojedli zavidanja vredno krvavico in nabadali solato v dveh velikanskih skledah.

Povabili so me na nedeljsko kosilo, toda izkazalo se je, da to sploh ni kosilo, marveč pojedina, ena tistih, ki jih kdaj pa kdaj pripravijo ob nedeljah na argentinskih ravnicah in trajajo ure dolgo. Tudi ta je bila izjemno naporna, toda zato tudi prijetna, zakaj moji gostitelji so bili izredno ljubeznivi, prisrčni in neposredni. Ko je postalo na vrtu za spoznanje preveč sveže, smo se preselili v hišo.

Zakonca, ki sta me povabila, sta vedela, da sem novinar in zakaj sem prišel v Argentino, toda kljub temu sta govorila brez dlake na jeziku — čeprav z majhno prošnjo ob slovesu: „Prosim, nikar ne omenjajte našega imena, kajti lahko bi bilo nerodno...“

V Argentini živita že dolgo. Njun sin, rojen pod zvezdami južne poloble, sploh še nikoli ni bil v domovini svojega očeta. Prav tako ne njuni hčerki.

In prav njega, slovenskega Argentinca druge generacije (morda bi bilo celo bolj prav reči argentinskega Slovenca!), sem vprašal, kaj mu pomeni izraz „politična emigracija“, kaj sodi o vseh teh rečeh. Njegov oče je prišel v Argentino kot politični emigrant ob koncu štiridesetih let sicer brez velikega bremena preteklosti, toda vendar tudi ne povsem čiste vesti. Sin, prijeten, čeprav malce zadržan tridesetletnik, je poznal očetovo preteklost.

„Glejte,“ je rekel, „tri reči ki sem vam jih omenil, so tele: rojen sem tukaj v Argentini, ampak čutim, da je moja domovina Slovenija in vmes med obema je moj oče. Ne vem, ali lahko popolnoma razumete, kaj mislim. Na eni strani je to lojalnost do dežele, v kateri živim in ki me je sprejela za svojega. Tukaj si služim kruh in tu sem se poročil. Moji prija-

telji so Argentinci in tudi moji poslovni partnerji so Argentinci. Ampak moj oče je Slovenec, rodil se je v Sloveniji in mama tudi. Slovenije sicer še nikoli nisem videl, toda vseeno čutim, in če bi dal na tehtnico oboje, Argentino in Slovenijo, bi težko rekel, kaj bi prevagalo.“

„Toda vmes je še oče?“

„Toda vmes je še oče!“

Spet je srebnil iz kozarca in se zagledal v na steni visečo uokvirjeno diplomu, ki je potrjevala, da je njegov oče nekega leta pred vojno v nekem jugoslovanskem mestu uspešno opravil doktorat pravnih znanosti.

„Razumno gledano,“ je rekel, „je očetova preteklost njegova osebna stvar. Jaz sem se rodil potem, ko se je ta del njegove preteklosti že končal. V njem nisem sodeloval, nisem njen del. Torej sem...“ iskal je besedo, „...neobremenjen. Da, neobremenjen. In vendar velja to samo za tisti del očetove preteklosti ki bremeni njega, ne pa tudi kasnejše obdobje. Ne velja za danes ali jutri. Danes ali jutri bremeni očetova preteklost tudi mene, pa čeprav samo po ovinkih, posredno. Kar mene zadeva, bi se prav rad vrnil v Slovenijo. Ničesar ni tam, kar bi me odvrčalo, nasprotno. O Jugoslaviji sem slišal mnogo, mnogo več dobrega in lepega kot pa slabega in verjemite mi, da se mi zdi tisto, kar se tam dogaja, simpatično. Toda vmes je oče. Ne morem samo po ovinkih, recimo, pustiti in oditi. Preveč sem navezan nanj, zaradi njega živim tukaj. V nekem smislu sva oba prišla sem in cdino oba skupaj se lahko tudi vrneva. Vidite, on pa ostaja tukaj.“

Njegov oče bi se lahko vrnil v domovino brez težav. Povedano jasneje: ker ni storil nič takega, zaradi česar bi se moral sedaj po tridesetih letih zagovarjati pred sodiščem, bi lahko odšel v Slovenijo, kadarkoli bi hotel in brez kakršnihkoli posledic.

„Saj bi se vrnil,“ mi je rekel, „toda to ni tako preprosto. Čez leto, dve grem v pokoj, toda po jugoslovanskih predpisih nimam vseh pogojev, v Sloveniji bi imel zaradi tega premajhno pokojnino in bi težko živel. Zaradi tega ne grem. Če bi se to uredilo in če bi lahko dobil primerno stanovanje, bi šel.“

„Če bi se oče vrnil, bi šel tudi jaz. Ker pa on ne gre ali pa se vsaj še ni jasno odločil, da bi šel, ne grem tudi jaz. To je tisto, kar stoji med menoj in Jugoslavijo.“

Njegova sestra dela v neki banki.

„Da, s sestro sva se o tem dolgo časa pogovarjala. Navezana sva na očeta in mamo, in dokler se onadva ne odločita, se tudi midva ne moreva — in to velja tudi za drugo sestro. Taki smo pač.“

To je čisto osebni problem mladega človeka, ki ne more prebiti trikotnika. Čustva so močnejša od česarkoli drugega, prepletajo se kot vrvi orjaškega vozla. To ni v nobeni zvezi s politiko.

„Kaj pa dejavnost vodstva politične emigracije v Argentini?“

„To je brezupno, tega nihče več ne verjame, morda celo tisti, ki to počno, ne verjamejo vsega, kar govorijo.“

„Pa to ne vpliva na mlajše? Vsaj malo?“

„Ni govora. Glejte, med sinovi in hčerkami politične emigracije imam precej znancev, celo nekaj prijateljev, in lahko vam povem, da jim je hudičevo malo mar, kaj počenjajo tisti iz vodstva. Prvič zato, ker imajo mladi druge probleme in cilje, in drugič zato, ker čisto jasno vidijo, da stari nimajo prav. Če bi imeli prav, če bi njihovi argumenti in razlogi kaj veljali, potem bi bili v Jugoslaviji — ne pa, da se potikajo tukaj v emigraciji. Razumete?“

Prižgala sva cigareto.

„Ali veste, kaj pravijo otroci političnih emigrantov svojim staršem?“ me je vprašal. „Tole: kaj nas boste učili in nam nekaj dopovedovali, ko

pa vidimo, kakšen je rezultat vaše politike. To pravijo in rečem vam, da tega argumenta kratko malo ni mogoče pobiti. Mladi se ukvarjajo z drugimi stvarmi, predvsem pa hočejo dobro živeti, ne pa se ubadati z neko jalovo politiko, ki nima nobenega uresničljivega smotra. Vidite, tako je to... stari naj kar govorijo. Tudi če so kdaj imeli kakšno možnost, so jo nepovratno zapravili. Pika. Tu ni kaj več dodati."

Ampak njihovi starši, vsaj tisti, ki še aktivno delajo v političnem emigrantskem vodstvu, še vedno mislijo, da bodo nekoč na belem konju prijezdili v Ljubljano in da jih bodo ljudje sprejeli kot odrešenike. To sem slišal na svoja ušesa."

Zasmejal se je.

"Dajte no mir. Takih, ki to resnično mislijo, je za vaše ali moje prste!" Zamahnil je z roko.

"Velikanska večina dobro ve, da je to popolnoma nemogoče."

"In vendar to govorijo, pišejo."

"Seveda. Kaj pa naj bi drugega storili? Ali naj preprosto rečejo: zapik, vse je bilo pomota, vse, kar smo trideset let obljubljali, ne velja več? Tega vendar ne morejo storiti... in poleg tega ne pozabite, da nekateri od tega dobesedno tudi živijo. Denar, ki ga dobijo za tiskanje svojih časopisov in drugih reči — to je vendar njihova plača ali vsaj del njihove plače. Saj ne bi nekateri imeli od česa več živeti. Tako je s tistimi od vodstva. Večina drugih se pa za kaj takega sploh ne briga več. Kaj pa mislite: kdo je pripravljen trideset let verjeti v nekaj, kar se vsako leto odmika nekam v nedosegljivo daljavo? Koliko pa lahko najdete takih?"

"Od začetka pa so trdno verjeli."

"Kajpak. Tisočodstotno so bili prepričani. Še jaz se spominjam, da sem v naši hiši poslušal napovedi in pogovore o tem, kako bo Jugoslavije prihodnje leto konec, pa se je potem to odmaknilo in so rekli najpozneje v petih letih bomo spet doma in na oblasti. Pa je minilo teh pet let in so znova podaljšali rok... in tako iz leta v leto, deset, petnajst, petindvajset, trideset let. Ampak po tridesetih letih je pravljice nenadoma konec in Slovenci, ki živimo tukaj, naposled nismo najbolj neumni ljudje na svetu. Spregledali smo. Trideset let je dovolj dolga doba za to, se vam ne zdi? Mar mislite, da bi bila vaša Jugoslavija še vedno taka, kot je, če bi ljudem trideset let samo lagali in jim nekaj obljubljali, kar se ne bi nikoli uresničilo? Vraga bi bila!"

Zdaj sem se pa jaz nasmehnil, saj je bilo res nenavadno, da mi sin političnega emigranta tako prepričevalno govori o jalovosti početja svojega in drugih očetov.

"Čakajte," sem rekel z nasmehom, "saj mene ni treba prepričevati."

Zasmejala sva se.

"Je pa res, veste," je rekel. "Tole, kar sem vam povedal, boste slišali od vsakega mojega vrstnika. To pa dovolj dobro vem, saj smo o teh rečeh govorili še pa še." Pomolčal je in čez čas rekel: "Toda kri ni voda in svojemu očetu ne moreš kar tako reči, da je vrgel svoje življenje proč — če pa mu že rečeš, storiš to enkrat samkrat, ne pa vsak dan, znova in znova. Zato nikar ne mislite, da morda mlajša generacija ne vem kako prepričuje starejšo, da je zapackala stvar. Morebiti se kje kregajo tudi zaradi tega, v večini primerov pa ne. Kratko malo, vsak svoje ve in se ne vtika v zadeve drugega. Mladi imajo svoje življenje in za poprečnega sina ali hčerko političnega emigranta je neskončno bolj pomembno, kje bo dobil denar za nov avto, kot pa razmišljanje o tem, da je socializem ali samouprava v Jugoslaviji zgrešena stvar."

Kako naj se pa to razume?

Dr. Peter Urbanec, član NO za Slovenijo, je v buenosaireški SVOBODNI SLOVENIJI objavil poročilo o DRAGI 1979 in je z ozirom na predavanje prof. Franca Vodnika in očitanja drugih udeležencev na račun tistega dela slovenskih izobražencev, ki je nosil tezo protikomunističnega boja, nanizal vrsto DEJSTEV, ki pravzaprav osmešijo vse tiste krilatice o izdajstvu slov. protik. tabora. Ta dejstva bi resnično morala pošteno misleče narodne gorečnike (in obenem kritike protikomunističnih zdomcev) na Koroškem, Primorskem, štajerskem in Gorenjskem prisiliti k molku, mlajše pa privedi do spoznanja, da je le še vse preveč pobeljenih grobov. Zanimivo bi bilo slišati tolmačenje teh ugotovitev tudi s strani tistih zamejskih časopisov, listov in revij, ki nam niso naklonjeni, ko bi se seveda na robu „domovine“ upali odkrito razpisati. Da ne govorimo o domu, kjer že tako od časov po osvoboditvi vsi svobodnjaki trobijo v isti rog.

Vrstice dr. Petra Urbanca, tako skoraj na rob zapisane (Sv. Sl. od 27/9/79), so vredne pazljivega branja:

PRIPOMBE K VODNIKOVEMU PREDAVANJU

Osebnost bi k Vodnikovemu predavanju pripomnil sledeče: V debati je pisatelj Lev Detela očital slovenskim katoličanom, da so se povezali z desničarskim totalitarizmom, t. j. z zapadnimi zavezniki. Světnik dr. V. Inzko je menil, da so bili Zarjani, Stražarji in Mladci sicer plemeniti in delavni možje, a samo do vojne. Z ozirom na te trditve ugotavljam:

a) Po priključitvi Avstrije k Nemčiji, je 99% Korošcev volilo za Hitlerja. V vojni so Korošci (kot avstrijski državljani) služili v Hitlerjevi vojski na vseh frontah. Sedanji voditelj Zveze slovenskih organizacij je bil nemški oficir do jeseni 1944 v Črni gori. Vendar jim nihče ni očital sodelovanja z okupatorjem ali celo izdajstva.

b) Na štajerskem in Gorenjskem je okupator priznal 500.000 Slovencev pravico postati Nemci. Temu vabilu se je odzvalo 95% z vstopom v Heitmatbund in Kulturbund. Tudi tu je mnogo mladine služilo v nemški vojski. Vendar jim nihče ni očital sodelovanja z okupatorjem ali celo izdajstva.

c) Primorci so služili in se „borili“ kot italijanski vojaki do septembra 1943. Slovenski pisatelj, neozdravljivi socialist in pristaš OF se je v Libiji vojskoval na italijanski strani. Do neke mere so vstopali Primorci v fašistično stranko. Pol ure peš od Drage je slovenska vas, ki je dala pred vojno 80% vaščanov fašistični stranki. Danes je 100% komunistična. Vendar nihče ni očital Primorcem sodelovanja z okupatorjem ali celo izdajstva.

d) V Ljubljani sami in v takratni Ljubljanski pokrajini niso niti fašisti niti nacisti dobili več kot deset članov za njuni stranki. Tudi niso dobili prebivavca, ki bi oddal en sam strel proti zahodnim zaveznikom.

— o —

Upamo, da bo kdo od teh oporečnikov protikomunistične borbe javno povedal in razložil, kako je treba tolmačiti ta zgodovinska dejstva in bo odgovoril na naše vprašanje: KAKO NAJ SE TO RAZUME?

VLOGA JUDOVskega NARODA PRI RAZVOJU ČLOVEŠKE KULTURE

(Iz predavanja članom Koroške dijaške zveze in Združenja slovenskih katoliških akademikov)

I. O UMESTNOSTI ŠTUDIJA O JUDOVSKEM NARODU

Televizijska oddaja „Holocaust“, ki smo jo pred nedavnim imeli priliko videti, je sprožila med nami mnogo pogovorov, razprav in debat. Tako o nacizmu kot o njegovi glavni žrtvi — Judih.

Pri tem smo ugotovili, da o Judih sicer večkrat govorimo, ker nas vznemirjajo ponovne tragične novice z izraelsko-arabske fronte v Palestini. Kljub temu vemo o judovskem narodu pravzaprav malo, vsaj veliko manj kot bi morali o njem vedeti.

Ta narod namreč zasluži morda bolj kot kateri drug narod, da se zanimamo zanj in ga skušamo čim bolj spoznati.

Že zato, ker smo z judovskim narodom v najožjem duhovnem sorodstvu. Po svojem svetovnem nazoru smo Slovenci, vsaj uradno, ali kristjani ali marksisti. Drugih ver ali ideologij med nami zaenkrat ni. Vsaj ne s takim številom pripadnikov, da bi kaj pomenile.

Naj smo kristjani ali marksisti, smo cepika na deblu judovstva, če nam je to prav ali ne. Oba ta radarja za usmerjanje življenja, krščanstvo in marksizem, sta judovskega izvora.

Kristjani vemo in brez težav priznamo, da smo prejeli svojo vero od judovskega naroda.

Jezus Kristus je kot človek bil Jud. Sam je učil, da je njegov evangelij le dopolnitev, to je dokončna uresničitev judovske (Mojzesove) postave; da ni prišel judovsko vero razveljavljat, marveč do zadnje pičice izpolnit. Prvi Jezusovi verniki so bili brez izjeme vsi člani judovskega naroda. Prva krščanska cerkev, jeruzalemska, je bila popolnoma judovska cerkev. Vsi drugi narodi, tudi mi Slovenci, smo prejeli vero v Jezusa Kristusa od te judovske prve krščanske cerkve v Jeruzalemu, matere vseh drugih krščanskih cerkva. Vsi kristjani smo torej Judje, judovske vere, ker smo duhovni otroci judovske cerkve. Pri svetem obhajilu pa se kristjani celo telesno vključujemo v judovski narod, ker postanemo eno z Jezusom, ki je kot človek član judovskega naroda.

Marksisti se svojega tesnega duhovnega sorodstva z judovstvom ne zavedajo tako jasno kot mi kristjani. Navadno premalo poznajo judovsko vero. Premalo morda tudi svojo vero, marksizem. Težko jim je priznati svoje duhovno sorodstvo z judovstvom tudi zato, ker so politično že dolga leta na liniji smrtnega sovraštva do palestinskih Judov in do Judov vsega sveta.

Marx je bil Jud. Celo iz ugledne rabinske družine. Od mlada je bil vzgojen v judovski veri, v mozaizmu. Ko je odrasel, je sicer zavestno zavrgel judovsko vero. Proglasil jo je za opij ljudstva, kot vse druge vere. Toda v svoji podzavesti je ostal pristen mozaist. Osnovne strukture judovske vere so ostale v njegovi novi veri, marksizmu, nedotaknjene.

Njegov **diamat** (teorija o dialektičnem materializmu) je zvest posnetek judovske veroizpovedi. Kot če bi po načrtu ene hiše zgradil novo hišo, le z drugim materialom (npr. z opeko namesto s kamni).

Judovska vera, mozaizem, uči, da je izvor vsega vesoljstva, katerega sestavni del je tudi človeški rod, večna, vsemogočna, vsevedna in neskončno dobra Prasila, Bog, ki se je razodel prednikom judovskega naroda kot čisti Duh. Vse, kar biva, izhaja iz njega. Vse je on ustvaril. Najprej neživa bitja, potem nerazumna živa bitja, nazadnje razumno živo bitje človeka. Človek je krona stvarstva, gospodar vseh drugih bitij, iz katerih sestoji naš svet. Vse ostalo stvarstvo je že dokončano. Le človek še ni dosegel tiste zadnje stopnje (oblike) bivanja, katero mu je Bog namenil. Končna, zadnja stopnja ali faza ustvarjanja človeka je namreč človeška družba v stanju rajske sreče: človeška družba, v kateri bo vsak užival popolno srečo, ker mu ne bo ostala neizpolnjena nobena želja. To zadnjo fazo ali stopnjo ustvarjanja človeka bo ob svojem času na čudežen način uresničil sam Bog. Pomenila bo zaključek človeške zgodovine in zaključek ustvarjanja sveta. Med ustvarjanjem prvega človeka in to zadnjo fazo človeške zgodovine pa je doba nenehnega boja med dobrim in zlim, med Bogu vdanimi in Bogu sovražnimi posamezniki ali narodi; doba zatiranja in trpljenja tistih, ki so Bogu zvesti, doba zmagoslavja in veselja tistih, ki se ne zmenijo za božje zapovedi. Trajala bo do dne, ko bo Bog spet neposredno posegel v človeško dogajanje in se zavzel za tiste, ki so mu zvesti. Zbrisal bo z zemlje vse, ki so delali krivico, dobre ljudi pa obsipal z radostmi, ki jih je le On zmožen dati.

V Marxovem diamatu imamo točno isto strukturo nastanka sveta in človeka in isto strukturo bodočega razvoja sveta in človeštva. **Razlika** je le v **materialu**, s katerim je Marx po Mojzesovem načrtu zgradil svojo teorijo o obstoju in razvoju vesoljstva.

Marx je namreč vse lastnosti in dejanja, ki jih je Mojzes pripisal Bou — Duhu, **enostavno pripisal Materiji**. Materiji je priznal vse božanske lastnosti, ki so jih Judje pripisovali svojemu Bogu — Duhu: večnost, vsemogočno voljo, neskončno modrost, neskončno ljubezen do človeškega rodu. Po njegovi teoriji izvira ves svet iz večno spreminjajoče se materije. V svojem večnem prehajanju iz enega načina bivanja v drug, nasproten način, je Materija proizvedla najprej neživa bitja, nato nerazumna živa bitja, nazadnje človeško družbo. Človeška družba se na dialektični način, to je z nenehnim prehajanjem iz enega nasprotja v drugo, iz ene oblike izkoriščanja in zatiranja človeka po človeku v drugo obliko, razvija naprej. Delitev človeške družbe v dva nasprotujoča si razreda, v razred izkoriščevalcev in v razred izkoriščancev, bo trajala vse dotlej, dokler človeštvo ne doseže zad-

nje stopnje svojega razvoja — brezrazredne družbe. Brezrazredna družba bo družba brez izkoriščanja, vsi bodo delali le drug za drugega, vsak bo delal po svojih močeh in prejemal po svojih potrebah. To bo družba, v kateri ne bo več nobenega trpljenja, ampak le neizmerna sreča. Raj na zemlji. To bo najvišja in zadnja stopnja dialektičnega razvoja materije. S srečno brezrazredno družbo se nenehni večni dialektični razvoj človeške družbe za vedno ustavi, ker bi sicer srečni brezrazredni družbi moralo po dialektičnem razvoju slediti njeno nasprotje, to je nova neizmerno nesrečna razredna družba. Marx je bil do smrti prepričan, da je s svojo teorijo dialektičnega materializma skočil iz svoje prejšnje verske kože, da je nehal biti mozaist in postal popoln ateist in materialist. V resnici pa se je po stranski poti vrnil v mozaizem. Idejo judovskega Boga, večnega, vsemogočnega, vsevednega in neskončno dobrega Duha-Stvarnika vsega vesoljstva in bodočega rešenika človeškega rodu je zamenjal z idejo obstoja večne Materije in z idejo izvora vsega, kar biva, iz spopada nasprotnih sil Materije.

Marxov diamat torej ni nič drugega kot stara judovska veroizpoved, naslovljena namesto na judovskega Boga Jahveja na Materijo, to je na bitje materialne narave z duhovnimi lastnostmi judovskega Boga-Duha.

Še bolj judovski, oziroma mojzesovski je Marxov histomat, to je teorija historičnega materializma. Histomat ni nič drugega kot na proletariat 19. stoletja prekopirana vera Judov v zgodovinsko vlogo njihovega naroda.

Judovska veroizpoved uči, da je judovski narod od Boga izvoljeno ljudstvo, orodje božje Previdnosti za rešitev in osrečitev vsega človeštva. „Blagoslovljeni (to je osrečeni) bodo v tvojem zarodu vsi narodi na zemlji“, je Bog prisegel Abrahamu, praočetu judovskega naroda. Iz judovskega naroda je moral priti Mesija, od Boga poslani veliki kralj, rešitelj. Njegova naloga je bila združiti vse Jude razkropljene po vsem svetu, jih povesti v boj proti sovražnikom, za vedno uničiti njihove zatiralce, odpraviti kraljestvo krivice, osvoboditi judovski narod iz suženjstva in uresničiti od Boga obljubljeno mesijansko kraljestvo, kraljestvo miru in popolne sreče, raj na zemlji za vse Bogu zveste ljudi.

Kdor pozna Marxovo teorijo historičnega materializma in svetopisemski nauk o vlogi judovskega naroda v zgodovini človeštva, ne more tajiti, da je Marxova perspektiva zgodovinske vloge proletariata v razvoju človeške družbe popolnoma paralelna Mojzesovemu modelu vloge judovskega naroda v božjem načrtu glede usode človeštva. Enačba je popolna: Jahve = Materija; judovski narod = proletariat; poganški narodi (sovražniki in zatiralci Judov) = kapitalistični razred, buržuazija; uničenje sovražnega poganškega sveta = uničenje buržoazije, razreda zatiralcev proletariata; mesijansko kraljestvo = brezrazredna družba.

Tudi pri formuliranju historičnega materializma je torej Marxa podzavestno vodila judovska vera. Dejstvo je, da so prvi in glavni propagandisti marksizma pri vseh narodih bili prav Judje. V skupini dvanajstih ali enajstih boljševikov, ki je pod vodstvom Lenina izvedla komunistično revo-

lucijo v Rusiji, so razen Lenina in Molotova (če se ne motim) bili sami Judje. To je dovolj zgovoren zinak skladnosti Marxove ideologije s tradicionalno judovsko miselnostjo.

Za judovski narod bi se morali Slovenci bolj zanimati tudi zaradi dejstva, da smo z malokaterim drugim narodom imeli tako neposredne stike kot z Judi. V srednjem veku in vse do druge svetovne vojne so živele judovske skupine ali posamezniki tudi v naših mestih, trgih in vaseh. Tudi Judje so imeli svoj delež pri ustvarjanju naše kulture. V Ljubljani so omenjeni že leta 1213 po Kr. V drami „Miklova Zala“ igra vlogo smrtno sovražnice Zale Judinja Almira. V zadnjem času je izšel tudi zanimiv roman (ali povest) „Zadnji rabin v Ljubljani“. Kot drugod, so tudi pri nas Judom pripisovali predvsem slabe lastnosti. O tem priča tudi slovenski pregovor, ki pravi, da je „en Kranjec hujši od sto Židov“.

Poznanje judovskega naroda pa je za nas Slovence velikega pomena še posebno zato, ker smo številčno majhen narod. Prav judovski narod je namreč eden izmed najbolj očitnih zgodovinskih dokazov, da veličina in pomembnost kakega naroda ne obstoji v njegovi številčnosti, ne v njegovi vojaški ali politični ali gospodarski moči, ne v obsežnosti pravično ali krivično zavojevanih tujih ozemelj, ne v številu podjarmljenih ljudstev, temveč predvsem v njeovih duševnih vrlinah. Je tudi dokaz, da duševno zdrav majhen in zatiran narod utegne preživeti veliko večje in mogočnejše narode.

Judje so bili v vsej zgodovini majhen narod.

Zaradi množičnih pokolov, ki jim je bil ta narod kronično podvržen, njegova rast ni premočrtna. Podobna je krivulji z globokimi upadi. Pred drugo svetovno vojno (ali bolje — pred nastopom nacizma) je npr. bilo na svetu 17 milijonov Judov. Od teh jih je živelo kakih 10—11 milijonov v Evropi. Po genocidu, ki ga je nad njimi izvedel nacionalsocializem, pa jih je po vojni po vsem svetu le 12.980.000 (leta 1970): 5.800.000 v ZDA; 2.500.000 v ZSSR; 2.400.000 v Palestini (skupaj z Arabci šteje sedanja izraelska država 3.000.000 prebivalcev); 535.000 v Franciji; 500.000 v Argentini; 410.000 v Angliji; 280.000 v Kanadi; manjše skupine pa skoraj v vseh deželah sveta.

Kljub svoji majhnosti je ta narod res edinstven pojav na svetu, čudo zgodovine. Njegov obstoj je spričo vsega tega, kar se z njim dogaja že več tisoč let, pravi čudež.

Že skoraj dvatisoč let živi ta narod brez lastne države, brez svoje vlade, brez domovine, brez svetišča, brez duhovništva, razpršen med vse narode sveta, na vseh kontinentih. Razprodajali so ga v suženjstvo, množično pobijali, preganjali iz dežele v deželo. Že v 6. stoletju pred Kristusom je bil pregnan iz svoje domovine in se od tedaj nikoli ni več vrnil celotno vanjo. Večina je za vedno ostala razpršena med druge narode. Pozneje je bil celotno pregnan iz svoje domovine še tisti del, ki se je v 5. stoletju po Kristusu vrnil vanjo. Leta 135 po Kristusu so Rimljani celo pod smrtno kaznijo prepovedali Judom vrnitev v domovino njihovih prednikov.

Judje so eden izmed najstarejših kulturnih narodov. Ko smo bili mi evropski narodi še nepoznani in nepismeni barbari, ko še ni bilo niti govora o rimski volkulji in o Romulu in Remu, ki naj bi bila ustanovitelja Rima, so Judje imeli že moderno organizirano državo, fonetično pisavo, po svoji lepoti in velikosti svetovno znan tempelj, bogate palače, visoko razvito pesništvo, za tiste čase izredno moderen pisan zakonik, šole prerokov. Že v 8. stoletju pred Kr. so imeli premožni Judje hiše obložene s slovano kostjo, imeli hiše za poletje in hiše za zimo (Amos 3, 15), prirejali razkošne pojedine (Amos 4, 1), imeli na razpolago najraznovrstnejši dragocen nakit (Iz 3, 16-24).

So edini narod na svetu, ki je ohranil skozi 3000 let (od 1500 pred Kr. do danes) neokrnjeno svojo identiteto, to je svojo osnovno narodno kulturo: isto vero, iste običaje, deloma celo isti jezik, čeprav je živel dolga stoletja brez lastne države in lastne vlade pomešan med druge narode. Ta ohranitev lastne identitete je toliko bolj nenavadna in naravnost čudežna, ker se je ta narod znal v nebitvenih rečeh prilagoditi kulturi kateregakoli drugega naroda (tudi Cigani ali Romi živijo že več stoletij pomešani med druge narode in so ohranili svojo lastno kulturo, toda ne sprejemajo tuje kulture). Judje so najbolj sprejemljiv narod za kulturne vrednote tujih narodov, obenem pa najbolj zvest osnovnim zahtevam svoje narodne kulture.

Narod, ki mu je vrhovna oblast KNJIGA (Biblija) in izročilo prednikov glede njene razlage („Ustni Zakon“), zbrano po dvestoletnem delu (od 350 do 500 po Kr.) v več tisoč strani obsegajočem spisu TALMUD („nauk“), ki se deli v Mišno (MIŠNA=ponovitev=na pamet naučen nauk) in Gemaro (GEMARA=v aramejščini POUK=RAZLAGA). Talmud imamo v dveh nekoliko različnih oblikah: babilonski TALMUD, ker so ga sestavili judovski rabini v Babiloniji (med 352 in 500 po Kr.) in palestinski TALMUD, ki so ga okoli 1.425 sestavili judovski rabini v Siriji.

Nepomirljiv nasprotnik oboževanja katerekoli oblasti, ki ni božja, in katerekoli človeške osebe. Zato si je v vsej zgodovini vselej nakopal smrtno sovraštvo vseh totalitarizmom in vseh mogotcev, ki so zase zahtevali božje češčenje in absolutno pokornost.

Mojster v umetnosti gospodarjenja in ustvarjanja bogastva. Od nekdanj strokovnjak v denarnih poslih. Kamor pridejo Judje, tja se začne seliti kapital. Bili so učitelji bankirstva vsem evropskim narodom. Izredno priden in varčen narod. Od nekdanj dober poljedelec, podjeten in marljiv, če mu je dana možnost za to. V nekaj desetletjih je spremenil velik del prej puščavskega ozemlja Palestine v rodovitno zemljo, ki mu daje bogate sadove.

Izmed vseh narodov najbolj bogat na izkušnjah. Bil je prisiljen živeti med najrazličnejšimi narodi, zato je narod vseh jezikov in vseh kultur, obogaten s kulturnimi pridobitvami vsega sveta.

Narod z neomajno vero in neomajnim zaupanjem v svojega Boga, čeprav ga ta Bog večkrat strašno preskuša.

Narod z neomajno vero in neomajnim zaupanjem v svojo bodočnost, v svojo edinstveno vlogo med narodi in v svojo neuničljivost. Jočejo že nad 2000 let za svojim templjem, vendar znajo obhajati čudovito vesele praznike. Z neverjetno žilavostjo in obupnim pogumom, izvirajočim iz vroče ljubezni do njihove nekdanje domovine, drži kakih 2.500.000 Judov že desetletja fronto proti stokrat številnejšemu mohamedanskemu svetu, naslonjenemu na mogočno zaledje vsega komunističnega bloka! Naj bo ta njihov boj pravičen ali ne, vsekakor je izraz izrednega junaštva.

II — JUDOVSKI NAROD IN ČLOVEŠKA KULTURA

Vlogo judovskega naroda pri razvoju človeške kulture nam bo lažje razumeti, če si pokličemo v spomin **razne pomena besede KULTURA** in **splošno zgodovino rasti kulture** na svetu.

Besedo KULTURA smo Slovenci, kot vsi drugi evropski narodi, vzeli iz latinskega jezika. Pride iz glagola COLERE, kar pomeni „gojiti, negovati, obdelovati“. Zato z besedo KULTURA označujemo vse, karkoli ni gol proizvod narave; vse, kar ne nastaja samo od sebe iz slepih sil nerazumne narave, ampak je sad človekovega posega v razvoj kakega živega bitja. Označujemo npr. z besedo „kultura“ katerokoli skupnost živih bitij, rastlin ali živali, ki se niso zaredila na kakem prostoru same od sebe in se ne razvijajo „divje“, to je s sredstvi, ki jim jih nudi narava, ampak umetno: tisti prostor jim je določil človek in človek jim nudi tudi druga sredstva za njihov razvoj, ne le tista, ki bi jim jih nudila nerazumna narava. Ker pozna zakone narave in ve, katera sredstva potrebuje to ali ono živo bitje za svoj čim boljši razvoj, človek dopolnjuje delo nerazumne narave s svojim delom in preskrbi živemu bitju boljše življenjske pogoje („kultura“ banan, bakterij, bisernih školjk itd.).

S to besedo označujemo tudi vsako človekovo dejavnost, ki ima za cilj umetno izboljšanje razvoja kakega živega bitja (npr. obrezovanje dreves); ali npr. gojenje rib v umetnem ribniku.

Namen kulturnega delovanja je torej dopolnjevanje narave: dovanje sredstev za razvoj, ki jih narava sama od sebe ne nudi. Kulturne dejavnosti je zmožen samo človek, ker je edini zmožen spoznati notranji načrt živih bitij in sredstva, ki so potrebna za čim boljšo izvedbo tistega načrta.

Končni cilj katerekoli človekove kulturne dejavnosti je človek sam. Tudi če skuša doseči boljši razvoj kakega drugega živega bitja, ima vedno pred očmi le svojo korist ali svoje ugodje. Želi izboljšati razvoj svoje narave, to je doseči čim srečnejše življenje, kajti osnovno teženje naše narave je doseči stanje absolutnega zadovoljstva. Zato imenujemo „kultura“ v pravem pomenu besede vse to, kar se nanaša na neposredno izboljšanje človekove osebe ali človeške družbe, to je: a) stopnjo izobraženosti

in plemenitosti značaja, ki si jo je pridobil kak človek (človek z „visoko kulturo“ ali „kulturn“ č.); b) celotnost sredstev za izboljšanje razvoja človekove osebe in človeške družbe, ki si jih je pridobilo kako človeško občestvo (celotnost „kulturnih pridobitev“=ves zaklad spoznanj, izkušenj, spretnosti, sredstev za pridobivanje hrane, pijače, premagovanje razdalj, sredstev za pridobivanje znanja, za utrjevanje volje, za požlahtnjevanje čustev, za razvedrilo itd., ki si jih je nabral katerikoli del človeškega rodu). „Kultura“ je vse, kar človeku ni bilo dano z rojstvom, ampak si je pridobil s svojim prizadevanjem za uspešnejše zadovoljevanje svoje težnje po srečnem življenju.

Ko govorimo o razvoju človeške kulture, uporabljamo besedo „kultura“ v smislu celotnosti kulturnih pridobitev. Celotnost sredstev, namenjenih zadovoljevanju človekovih potreb po telesnem ugodju bomo imenovali „materialno kulturo“; kulturne pridobitve namenjene pospeševanju človekovega duhovnega razvoja pa bomo imenovali „duhovno kulturo“.

Neizmeren je zaklad kulturnih pridobitev vsake vrste, ki si jih je človeški rod nakopičil v teku tisočletij ali milijonov let svojega obstoja na zemlji. Dandanes je planet Zemlja takorekoč eno samo skladišče kulture, tak da se kar dušimo pod težo lastnega dela.

Nebo in zemlja sta postala ena sama orjaška razstava naše sedanje kulture: rakete krožijo okoli našega planeta ali pristajajo na najoddaljenejših točkah našega sončnega sistema; poizvedovalni snopi žarkov prodirajo do najoddaljenejših ozvezdij; vdimo lahko površino lune kot da jo imamo na dlani; v zraku brnijo letala, morje režejo orjaške ladje, razne točke zemeljske površine povezujejo vlaki, avtomobili, avtobusi, telefoni, telegrafi; posejana je s cestami, mostovi, mesti, trgi, vasm, živalskimi vrvi. Šrambe in obenem sredstva kulturnega razvoja so neštete knjige, časopisi, revije, filmski trakovi, kasete, slike, kipi, šole, univerze, znanstvena srečanja, kongresi, športne, gospodarske, dobrodelne, politične, zdravstvene, cerkvene organizacije, s katerimi je preprejena človeška družba, ne le manjši kraji, marveč celi narodi, države in kontinenti. Na žalost spada k razstavi naše kulture tudi posest orožja tako strahotnega učinka, da smo zmožni z njim uničiti ne samo svojo kulturo, ampak tudi ves človeški rod in celo razstreliti svoj planet-Zemljo.

Mi otroci 20. stoletja po Kr. smo pravzaprav le potrošniki, ne toliko proizvajalci vsega tega kulturnega zaklada. Niti sanja se nam ne, koliko človeških žrtev in trpljenja je stalo vse to neizmerno bogastvo kulturnih pridobitev, ki jih zdaj uživamo. Koliko ljudi je izgubilo življenje, koliko se jih je zvijalo v neznosnih bolečinah, preden smo dobili točen seznam (več ali manj točen!) seznam strupenih in nestrupenih, škodljivih in koristnih živali in rastlin! Zdaj se nam zdi na moč enostavna in samoumevna raba noža, vilic, žlice, skodelic, kladiva, lonca, postelje, zidane hiše, steklenih oken in vrat, železa, obleke, obutve iz usnja, denarja, papirja, vina, sira, kvasu, kisa, mošta. Toda kako dolga in kako naporna je bila pot

človeštva do vseh teh najbolj vsakdanjih sredstev za lepše življenje! Priprava usnja je nekdanj zahtevala več let in pravi čudež se nam zdi, kako je sploh bilo mogoče odkriti postopek predelovanja sveže živalske kože v usnje.

Pri ustvarjanju neizmernega bogastva vsakovrstnih sredstev za srečnejše življenje, ki jih ima na razpolago današnji človek, je sodeloval verjetno ves človeški rod. Vsa ljudstva in narodi. Posebno pri ustvarjanju materialne kulture. Marsikatero teh ljudstev je že davno izginilo s prizorišča zgodovine, npr.: Hetiti, Sumerijci, Akadci, Babilonci, Feničani, Filistejci, Goti, Huni, Langobardi.

Malo nam je znano, kaj je kateri narod prispeval k današnji skupni kulturi. Vemo precej natančno, kakšen je bil delež grške in rimske kulture pri tej skupni kulturi. Ne vemo pa skoraj nič o tem, kateri narodi in v kaki meri so sodelovali pri nastanku grške in rimske kulture.

Vemo, da so obstajale in še obstajajo **različne narodne kulture**.

Glavna šola starih ljudstev je bila narava, ki jih je obdajala. Od nje so morali živeti, z njo so se morali boriti, ona jim je stavila naloge, ki so jih morali reševati, če so hoteli ostati pri življenju, ona jim je posebno prek obnašanja živali nakazovala razne načine reševanja najosnovnejših nalog (npr. pletenje mrež, shranjevanje hrane za zimski čas ali za čas suše, grajenja jezov, izdelovanja posode, pripravljanja ležišča, organizacije dela, izkazovanja prijateljstva, izrazov veselja, sporazumevanja z glasovi, zastraševanja sovražnika, sredstev napada in obrambe.) Vsak narod je moral reševati drugačne naloge, ker je vsak živel v nekoliko drugačnem naravnem okolju. Tudi enake naloge je vsak narod reševal nekoliko drugače, ker so v vsakem delovale tudi drugačne dedne zasnove. Kakor se razlikujejo med seboj posamezne osebe, tudi če so člani iste družine, tako se po teh ali onih posebnostih razlikujejo med seboj narodi. Zato je vsak drugače reagiral na zunanje naravno okolje. Vsak je iskal drugačna sredstva za zadovoljevanje svojih življenjskih potreb. Posebno če je to ali ono ljudstvo razvijalo svojo kulturo brez stikov z drugimi ljudstvi, bodisi da so stike onemogočale naravne ovire, bodisi da se je ogibalo stikov z drugimi ljudstvi zaradi nezaupnosti ali neprijateljstva. Pa tudi če so ljudstva imela kake stike med seboj in si izposojala drugo od drugega tiste pridobitve, ki so se jim zdele zelo koristne, so vendar ohranila navadno vsaj jedro svoje lastne kulture. Tako so nastale v različnih krajih in pri različnih ljudstvih različne kulture, npr.: razne indijske kulture Severne in Južne Amerike, indijske kulture, japonska, avstralska, novogvinejska, novozelandska, afriške kulture (bušmanska, bantu, egipčanska), evropske (kromanjonska, neandertalska, keltska, germanska, slovanska).

Gotovo je tudi, da nobena druga kultura nima za seboj toliko stoletij neprestane rasti kot grško-rimska kultura, ki so jo s krščanstvom sprejeli evropski narodi, in da nobena kultura ni bila zmožna nuditi toliko uspe-

šnih sredstev za zadovoljevanje človekove težnje po sreči, da bi se mogla uveljaviti pri vseh ljudstvih in narodih kateregakoli naravnega okolja; da bi postala občečloveška kultura, uporabna v kakršnikoli zemljepisni legi, v kakršnemkoli naravnem okolju.

Vse druge kulture, ki jih poznamo iz zgodovine, so rasle samo nekaj časa in samo do določene stopnje. Nato se je njihov razvoj za vedno ustavil. Niso več ustvarjale novih kulturnih vrednot in niso imele več moči, da se razširijo na področje drugih kultur. Podobne so rekam in potokom, ki s skalnatih gorskih tal pritečejo do puščave, po kratkem teku v puščavskem pesku popolnoma poniknejo in izgubijo svojo oživljajočo moč. Obtičale so na razmeroma nizki stopnji bodisi materialnih pridobitev, bodisi duhovnih pridobitev. Le grško-rimska kultura je med pokristjanjenimi evropskimi narodi neprestano rasla. Le njen razvoj se v nobenem stoletju ni ustavil.

Le ta kultura je dosegla tako visoko stopnjo razvoja, da more nuditi človeku kateregakoli kraja ali podnebja vsa za življenje potrebna sredstva, materialna in duhovna. Uveljavila se je skoraj pri vseh narodih sveta in postala skupna last človeškega rodu, tako da jo smemo imenovati kar „človeško kulturo“.

Svojo premoč nad drugimi kulturami je dokazala že s tem, da so evropski narodi, nosilci te kulture, bili zmožni zasesti ogromna ozemlja. Podvrgli so si veliko številčnejše narode in ustanovili velikanske imperije. Če ne bi drug drugega ovirali pri osvajanju izvenevropskih zemelj, če se ne bi med seboj borili za premoč, temveč složno nastopili (kot npr. proti kitajskemu cesarstvu leta 1900), bi brez dvoma ves svet postal evropska kolonija.

Še neprimerno bolj pa se je izkazala njena prednost nad vsemi drugimi kulturami v borbi izvenevropskih narodov za dekolonizacijo (za politično osamosvojitve) in po dekolonizaciji.

Noben narod se namreč ni mogel rešiti kolonialne nadoblasti s sredstvi, ki mu jih je nudila njegova narodna kultura. Vsak se je moral poslužiti sredstev, ki mu jih je nudila evropska kultura (njenega orožja in orodja, njenih socioloških idej, njenih sistemov propagande in organizacije). Pa tudi ko so se kolonizirani narodi otresli vojaške in politične nadoblasti narodov-nosilcev evropske kulture, jim niti na misel ni prišlo, da bi uničevali pridobitve te kulture. Prva želja njihovih voditeljev je bila, da svoj narod čimprej dvignejo na isto kulturno stopnjo, ki jo uživajo evropski narodi.

Kljub propadu političnih imperijev (in tudi gospodarskih imperijev) evropskih narodov, evropska kultura nadaljuje neprenehno z osvajanjem sveta. Njen imperij se nezadržno širi. Ne s silo, temveč s privlačnostjo svojih pridobitev. Vsa ljudstva zapuščajo materialne pa tudi duhovne osnove svoje bivše narodne kulture in jih nadomeščajo z evropskimi. Duhovno po-

stajajo evropski ljudje. Od svoje prejšnje kulture ohranijo navadno le folklorne prvine, sistem družinske organizacije in verske obrede. Nobena druga kultura ni zmožna nuditi človeku kateregakoli naravnega okolja, tako Bušmanu Kalaharija kot Eskimu Arktike, toliko tako učinkovitih sredstev za človeka vredno življenje kot naša evropska kultura. Narod, ki je ne sprejme, je obsojen na propad. Nujno bo namreč fiziološko in psihično tako zaostal za narodi, ki jo uživajo, da ne bo mogel tekrovati z njimi v življenjskem boju.

Prednosti evropske kulture, ki se jim ne more dolgo upirati noben narod na svetu, so:

a) **Tehnika.** Kateri narod se more odpovedati koristim, ki jih nudijo človeku moderna sredstva obveščanja in propagande, telefon, telegraf, teleprinter, radio, televizija; sredstvom za premagovanje razdalj, vlaku, avtu, letalu, raketi, ki po hitrosti, ekonomičnosti, varnosti, udobnosti in dostopnosti prekašajo katerokoli prometno sredstvo drugih kultur; sredstvom za zvišanje poljedelske in živinorejske proizvodnje (Evropa je, skupaj s Severno Ameriko, glavna zaloga živilskih potrebščin za ves svet); sredstvom za ohranjanje in obnavljanje zdravja; gradbeni tehniki; tehniki za proizvodnjo strojev; tehniki pridobivanja virov energije; tehniki izmenjavanja vsakovrstnega blaga in uslug (denarju, čekom, zavarovalnicam, bankam itd.)?

b) **Znanost.** Nobena druga kultura ni nakopičila toliko vsakovrstnega znanja o naravi, ki človeka obdaja, in o človekovi naravi; nobena ni tako do dna prodrla sestavi vesoljstva, sestavi človeškega telesa in zakonitostim njegovega duševnega življenja. Nobena ni izdelala tako bogatega in tako uspešnega instrumentarija za ohranjanje in večanje pridobljenega znanja (šolstvo, univerze, muzeji, razstave, simpoziji, kongresi, diskusije, knjige, filmski trakovi).

c) **Organizacija.** Nobena kultura ni odkrila ali tako jasno formulirala in tako slovesno razglasila tako uspešnih pravil za ureditev človeškega sožitja za humanizacijo človeške družbe kot evropska. Uveljavila je načela ki se jim ne more odpovedati nobena človeška družba, če hoče veljati za kulturno:

- Načelo prirojenega enakega dostojanstva vsake človeške osebe, iz katerega sledi enakopravnost in nedotakljivost vseh ljudi.
- Načelo, da je namen vsakega združevanja ljudi medsebojna pomoč, ne pa instrumentalizacija enega dela družbe v korist drugega.
- Načelo, da nima noben človek pravice izvajati oblasti nad drugimi, če ga za to nalogo ne pooblastijo in da jo sme izvajati le v toliki meri, kolikor so mu je dovolili. Oblast vladanja ni nič drugega kot izvrševanje naloge, ki jo je kaki osebi ali zboru oseb poverila kaka človeška skupnost.

To so osnovna načela demokratične ureditve katerekoli človeške družbe. Samo na podlagi teh načel je mogoče tako sožitje ljudi, da je za vse vir sreče. Ta načela so omogočila mednarodno sodelovanje na skoraj vseh področjih življenja in preprečila marsikatero mednarodno tragedijo.

d) **Osvoboditev od strahu pred silami vesoljstva.** Evropska kultura je demitizirala naravo. S prodorom znanosti v naravo je rešila človeka oboževanja naravnih sil in vseh bremen, ki so bila s tem oboževanjem povezana (kruti verski običaji v Afriki — strašno žrtvovanje dekleta; pokoli rodov pri brazilskih Indijancih; strašni obredi Aztekov!). Osvoboditev od strahu pred čarovnicami, zarotovanji... S krščanskim svetovnim nazorom pa omogoča človeku celo popolno osvoboditev od vseh naravnih zakonov in prestop v nedoumljivo lepši sistem bivanja, v posest neskončno srečne božje narave.

e) **Bogastvo sredstev počitka in razvedrila.** Moderna tehnika in mednarodni prijateljski odnosi omogočajo nešteto načinov zdravega veselja; šport, potovanja, srečanja, kino, televizija itd.

Evropa je lahko ponosna na svojo kulturo. To je potrebno poudariti zaradi sistematične protievropske propagande komunizma vseh vrst.

Naravnost tragikomično je, s kako vnemo prav evropski komunisti širijo med neevropskimi narodi prezir in sovraštvo da zahodnoevropskih narodov, kot da so ti krivi vsega gorja v drugih celinah. Skrbno prikrivajo vse strahote, ki so jih trpeli razni narodi zaradi svojih domačih kultur, in vse pridobitve, ki so jih bili deležni zaradi vdora evropske kulture v njihov življenjski prostor. Komunizem je posvojil skoro vse pridobitve evropske kulture, le malo novih elementov je vnesel vanjo, pa se dela kot da se šele z njim začneja kulturna doba človeštva. Ravna kot človek, ki bi v dokaz svoje zdrave pameti razkazoval na vse strani potrdilo pristojne oblasti, da se je rodil v norišnici od slaboumnih staršev!

Zakaj je prav kultura evropskih krščanskih narodov neprestano rasla? Zakaj se je seme grško-rimske kulture v krščanski Evropi razvilo v tako močno drevo, da je prekrilo vso zemljo in segajo po njegovih sadovih vsa ljudstva?

K temu veličastnemu uspehu je gotovo pripomogla sama narava grške kulture.

Posebnost te kulture je namreč osredotočenje pozornosti na človeka. Druge kulture tistega časa so predvsem kozmocentrične. Zanimale so se za človekovo okolje, za živalstvo, rastlinstvo, za vodo in za druge našemu življenju potrebne stvari. Mali grški narod pa se je prvi v zgodovini posvetil predvsem problemom pravičnega razvoja človeške osebe: gojenju zdravega duha v zdravem telesu. Izdelal je odlična, splošno veljavna pravila za razvoj telesne moči, gibčnosti in lepote. Odkril in sistematisiral je osnovne zakone pravičnega delovanja človeškega uma pri iskanju resnice, se s

pomočjo teh zakonov lotil raziskovanja vsega, kar biva, in položil temelje znanosti in filozofije. Rimljanom pa gre zasluga, da so to izrazito antropocentrično grško kulturo (ki je zaradi tega bila najbolj sprejemljiva ljudem kateregakoli naravnega okolja) obogatili s svojo odlično tehniko vladanja in ji s svojim orožjem in s svojo vojaško organizacijo odprli pot do mnogih narodov, živčih v mejah njihovega ogromnega imperija.

Vendar bi prav gotovo tudi grško-rimsko kulturo doletela usoda vseh drugih starih kultur, če ne bi bila pravočasno vcepljena na rešilno deblo judovsko-krščanske vere in kulture. Podlegla bi istim kulturnouničevalnim naravnim silam, ki so zaustavile nadaljnji razvoj kulture pri večini drugih narodov.

Le malokateri narode je zadržalo na nizki kulturni stopnji preskopo ali prebogato naravno okolje (npr. prebivalce Arktike in Kalaharija, ki izčrpajo vse svoje telesne in duševne sile v neprestanem trdem boju za goli obstanek Indijance nekaterih južnoameriških pragozdov, ki jim narava nudi sama od sebe tako bogato pogrnjeno mizo, da si ne bistrijo uma in ne krepijo volje z iskanjem vedno učinkovitejših sredstev za izkoriščanje njenih sil in obvladovanje njenih nevarnosti).

Pri večini narodov so rast kulture onemogočili tile zgodovinski dejavniki:

a) **Sakralizacija in tabuizacija** znatnega dela zunanjega sveta in tudi nekaterih človeških dejavnosti. Tako je del realnosti bil nedostopen znanstvenemu raziskovanju ali uporabi človeka. Zaradi mnogoštevilnosti in nepoznanosti nadčloveških bitij in sil je poganski človek na splošno živel v neprestanem strahu, da se ne zameri kakemu božanstvu in se ni upal spuščati v raziskovanja in eksperimentiranja.

b) **Atrofizacija duhovne kulture** zaradi hipertrofije materialne kulture. Določena stopnja materialne kulture je prvi pogoj za razvoj duhovne kulture, to je za dejavnost, ki nima za neposredni namen zadovoljitev človekovih zahtev po telesnem ugodju, marveč zadovoljitev potreb po odkrivanju resnice, uveljavljanju pravice in dobrote, ustvarjanju lepote. Toda ko se je materialna kultura razvila do take stopnje, da je nudila človeku ne le zadosti sredstev za ohranitev življenja, ampak tudi za zadovoljitev njegovih potreb po komodnosti in nasladah, je prevladala v njem sla po telesnih nasladah in ni našel več energije za večanje svoje duhovne kulture.

c) **Monopolizacija uživanja sredstev naslade** in beg pred delom pridobivanja teh sredstev. Namesto skupnega truda zaboljšanje življenjskih pogojev je med člani istega občestva nastal boj za sredstva uživanja, manjšalo število srečnih uživalcev dobrin. Najvišja stopnja tega razvoja je bilo suženjstvo.

d) **Monopolizacija znanstvenega raziskovanja**. Znanost se ni gojila iz same ljubezni do resnice, ampak le kot sredstvo oblasti in ugleda. Postala

je monopol te ali one družbene plasti (duhovništva, dvornega uradništva, kake kaste), ki je voja odkritja skrbno čuvala pred radovednostjo drugih.

e) **Medsebojna alienacija** (odtujitev) narodov, ki je onemogočala mednarodno sodelovanje pri kulturnem ustvarjanju in pospeševala brezobzirno uničevanje kultur in narodov. Manjkala je zavest izvora vseh ljudi iz enega in istega Boga. Vera v narodnega boga-zavetnika je vodila do prepričanja, da je uničevanje drugega naroda in njegove kulture zaslužno dejanje češčenja domačega narodnega boga.

f) **Vera v cikličnost** (krožnost oziroma povratnost) zgodovinskega dogajanja ter v neizbežnost in samovoljnost (krivičnost) Usode. Razen Judov so vsi stari narodi bili prepričani, da zgodovina ni nič drugega kot nenehno obnavljanje istih dogodkov. Le da se isti dogodki obnavljajo v tako velikih časovnih presledkih, da se v človeškem rodu popolnoma izgubi spomin nanje. Ko pridejo spet na vrsto, se zdijo popolnoma novi, enkratni. Kot če bi se začel vedno znova vrteti isti neskončno dolgi filmski trak. Točno, čeprav pesniško izpoved takega gledanja na zgodovinsko dogajanje najdemo v sv. pismu (Pridigar-Kohelet 1, 9-11). Prav tako so bili vsi narodi (razen Judov) prepričani, da človekova sreča ni odvisna toliko od njegovega osebnega truda, ne od njegovega osebnega odnosa do bogov in do ljudi, temveč od volje boginje Usode. Ta pa je muhasta in samovoljna do skrajnosti. Nakloni srečo ali nesrečo komur hoče, brez ozira na njegova dobra ali hudobna dejanja (gl. Prid 9, 1-12).

Ni težko razumeti, da je vera v cikličnost zgodovine in v vseomogočnost več ali manj slepe Usode posebno bolj izobraženim poedincem ubijala voljo do naporenega dela za rast kulture in jih silila v brezobziren boj za prisvojitve čim večje količine sredstev materialnega uživanja.

g) **Neizbežnost smrti in negotovost glede posmrtnih usod človeka.** Dokler je kak narod ali poedinec bil zaposlen s trdim bojem za obstanek, ni imel ne časa ne volje do razglabljanja o zadnjih vprašanjih življenja. Ni se spuščal v razmišljanje, kaj pravzaprav išče na tem svetu, čemu naj se peha za to, da bo bolje drugim, čemu naj se iz ljubezni do pravice in resnice odpove laži in goljufiji, s katero si lahko brez truda pridobi več sredstev za uživanje tega življenja kot s trdim delom. Ko pa je dosegel tako stopnjo materialnega blagostanja, da je imel čas za razmišljanje o smislu svojega dejanja in nehanja, mu je zavest gotove smrti začela zastrupljati veselje do poštenega dela in poštenega življenja. Ali je bilo pametno zaradi kakih meglenih predstav o nadaljevanju človekovega življenja po smrti odpovedati se realnim možnostim uživanja tega sveta brez ozira na to, ali je njegovo uživanje sreče bogovom in drugim ljudem po volji ali ne? (Prid. 3, 19-22; Knjiga modrosti 2, 1-11).

h) **Najgloblji vir slabosti vseh drugih kultur pa je bila primitivnost njihovih verskih predstav.**

Vsi drugi narodi, razen judovskega, so si razlagali izvor sveta in človeka na podlagi svojega primitivnega poznanja naravnih pojavov. Ker si človek težko predstavi izvor materialnega sveta iz čistega nič (na tem svetu nimamo nikoli prilike videti kaj takega), so si razlagali izvor vsega, kar biva, iz nekake brezoblične prasnovi, iz kaosa, ki je obstajal od vekomaj, preden je nastalo katerokoli božanstvo ali človeško bitje.

Iz kaosa so se najprej sama od sebe izoblikovala nekaka še **nepopolno osebna in nepopolno razumna prabožanstva**, v katera se je delilo vesoljstvo. Nastala je Zemlja, Nebo, Vodovje, Podzemlje in podobno, kakor so si ljudje pač predstavljali sestavne dele vesoljstva. Iz teh nepopolno razumnih in nepopolno osebnih prabožanstev so bodisi na podlagi rojstva bodisi na podlagi spopada teh božanstev in razkosavanja njihovega telesa nastala (a šele v drugi ali tretji razvojni stopnji kaosa) **popolnoma osebna**, to je **popolnoma razumna višja bitja**, pravi **bogovi**, obdarjeni z istimi lastnostmi razumnega bitja kot jih ima človek, le da so jih imeli bogovi v veliko večji meri. Navadno se je po pojavil iz prasil kaosa najpraj en **popoln bog**, vrhovni bog, in nato so na ta ali oni način nastali iz njega še vsi drugi bogovi in boginje. Nato so bogovi (ali kakšen posamezen bog) iz svojega telesa ali iz kakega drugega materiala **naredili človeka**. Naredili so ga z namenom, da bi imeli koga, ki naj jim izkazuje čast ali prideluje njim potrebno hrano in pijačo. Iz zakonitega ali nezakonitega (prešuštnega) križanja višjih bogov z nižjimi ali z navadnimi zemljami so nazadnje nastali še neke vrste nadljudje, takoimenovani **polbogovi**.

Bogovi so tvorili poseben svet zase, družino bogov, ki je imela navadno svoj sedež ali svoje glavno zbirališče na kaki gori. Ti bogovi niso bili zmožni ustvariti iz nič. Niso bili vsemogočni stvarniki, saj so celo sami nastali iz kaosa, ampak le več ali manj mogočni in modri urejevalci tega ali onega področja sveta, ki jim je bilo poverjeno. Igrali so isto vlogo kot navadni človeški vladarji, le da so imeli kot bogovi veliko večjo moč in oblast.

Zanimivo je, da se je v 19. stoletju po Kr. prav v Evropi pojavila, čeprav v nekoliko modernizirani obliki, ista **primitivna razlaga sveta**, kakršno so poznali in v kakršno so verovali že tisočletja prej skoro vsi poganski narodi. Pojavila se je in se začela širiti iz Evrope v vse dele sveta, posebno pa med poganskimi narodi, v obliki „napredne“ ideologije sodobnega „znanstvenega socializma“, to je marksističnega komunizma.

Marksistična „napredna“ razlaga sveta se razlikuje od primitivne poganske razlage v tem, da ne priznava nastanka raznih božanstev ali polbožanstev, temveč **samo nastanek ljudi z božanskimi ali vsaj nadčloveškimi lastnostmi in dejanji**. Modernemu človeku, ki je vsaj podzavestno še vedno močno zasidran v idejnem svetu judovsko-krščanske kulture, se namreč upira ideja izvolitve celega roja bogov in boginj in polbogov iz jajca brezobličnega in brezosebnega Kaosa. Po marksistični ideologiji je vse,

kar biva, nastalo iz večno obstoječe brezoblične materije, ki je v neprestanem spreminjanju in prehajanju v nove, popolnejše oblike bivanja. Pred toliko in toliko milijardami let se je začel razvijati iz brezoblične večne materije naš sedanji svet: Najprej nežive (anorganske) oblike razvoja materije. Nato žive, a nerazumne oblike (rastline in živali). Nato nepopolno razumne žive oblike materije, to je vsi predmarksistični človeški rodovi, ki še niso bili zmožni presoditi s svojim razumom celotnega sistema razvoja materije. Ti človeški rodovi odgovarjajo nepopolno razumnim in nepopolno osebnim poganskim božanstvom. Predvsem filozofa Hegel in Feuerbach sta odkrila vsak del resnice o razvoju materije, vendar nobeden od njiju ni mogel odkriti celotne resnice o tem. **Nato popolnoma razumna oz. super-razumna oblika žive materije: prvi resnični homo-sapiens, KARL MARX.** On je prvi v zgodovini človeštva s svojim razumom presvetlil celotni sistem razvoja materije in odkril zakone, s katerimi je možno videti ves bodoči razvoj človeške zgodovine. Je nekak prvi popolnoma osebni in popolnoma razumni bog poganskih religij, iz katerega so se nato tako ali tako rodili vsi drugi osebni bogovi in boginje. Nazadnje **razmnoževanje prvega popolnoma razumnega oz. superrazumnega živega bitja.** Kakor se v poganski razlagi sveta iz prvega osebnega boga navadno rodijo mnogi drugi bogovi in boginje, tako so se iz prvega popolnoma razumnega živega bitja, iz Marxa, začela roditi druga popolnoma razumna živa bitja, ker si vedno več nepopolno razumnih živih bitij, to je nemarksističnih ljudi, pusti razsvetliti možgane z Marxovo razlago sveta in človeške družbe. Na ta način postanejo popolnoma razumna živa bitja — MARKSISTI, to je, drugi Marxi. Postanejo najnaprednejši del človeštva, njegova elita: avantgarda, ki je po volji večne materije poklicana, da si zlepa ali zgrda prisvoji monopol državne oblasti, zavlada vsemu svetu, ga po Marxovi teoriji preuredi in ustvari na zemlji najsrečnejšo človeško družbo, kar jih je kdaj bilo — brezrazredno družbo. Prav tako kot so nekdanj poganski narodi priznavali bogovom zaradi njihovega višjega znanja in moči pravico in dolžnost urejevanja in vladanja sveta, ki ga niso sami ustvarili, temveč se je bil razvil iz kaosa, si zdaj lastijo marksisti pravico in dolžnost urejevanja človeške družbe, ki je nastala sama iz sebe, iz razvoja nerazumne večne materije.

V „napredni“ marksistični kozmogoniji (razlagi o nastanku sveta) imamo torej isto primitivno kozmogonijo, v katero so verovala poganska ljudstva. Ne smemo se čuditi, če so verovala v tako mitično razlago nastanka sveta prastara ljudstva, ko pa verjetno, da je od vekomaj obstoječa nerazumna in brezoblična materija sama od sebe proizvedla Karla Marxa, prvo popolnoma razumno človeško bitje, in njegovo teorijo diamanta-histomata, kakor je znanstveno dokazano in verjetno, da se isti atomski delci v katere se je ob eksploziji atomske bombe razblinilo mesto Hirošima s svojimi zgradbami in s svojim prebivalstvom, kdaj v bodočnosti sami od sebe znova spojijo po takem načrtu in v tako tvorbo, da bo iz njih čisto isto mesto Hirošima, s čisto istimi zgradbami in prebivalci, kot je obstajalo

pred eksplozijo. Če pa kljub temu verjamemo, da je nerazumna in brezoblična materija bila zmožna proizvesti tako čudo, kot je Karl Marx in njegova teorija, čemu ne bi tudi verjeli, da je ista materija bila zmožna proizvesti par ducatov bogov in boginj? Kdor verjame v resničnost pravljice, da se je morski volk naučil peti „Mi se imamo radi, radi, radi“, se nima kaj norčevati iz tistega, ki verjame v resničnost pravljice, da je morski volk zaigral na klavir Beethovnov 9. simfonijo!

Božanstvom, ki so jih častile, so poganske vere pripisovale iste dobre in slabe lastnosti kot ljudem, le v nadčloveškem merilu. Češčenje teh božanstev je obstajalo navadno v zgolj zunanjih obredih, ki jim je ljudstvo pripisovalo magično moč. Obredi so ljudstvu pomenili neke vrste avtomate za podrejanje volje bogov človeškim željam. Zato so poganske religije bile zmožne pospeševati, toda le do neke meje, samo tiste kulturne dejavnosti, ki so služile pripravi materialnih sredstev, potrebnih za češčenje bogov z zunanjimi obredi: stavbarstvo (gradnja svetišč), slikarstvo in kiparstvo (upodabljanje bogov), muziko in petje, plese, pesništvo in dramaturgijo.

Božanstva teh religij navadno niso zahtevala od človeka tistih notranjih dejanj češčenja, ki so nujno potrebna za vsestranski in nenehen razvoj kulture, kot so n. pr. vztrajno delo, nesebičnost, poštenost, varčnost, ljubezen do znanja in učenja, odpoved komodnosti in uživanjaželjnosti, veselje do sodelovanja z drugimi in do deljenja kulturnih pridobitev z drugimi.

Nekatera božanstva so bila celo poosebljenje antikulturnih lastnosti in dejavnosti. Bila so zavetniki kraje (n. pr. Merkur), ropa, krutosti, nečistosti (n. pr. Venera ali Astarte), maščevalnosti, uničevanja (n. pr. grozovito kruta božanstva Aztekov, nekaterih južnoameriških ali afriških in novozelandskih plemen). Nekateri religije so kot pogoj za dosego popolne sreče zahtevale prezir materialnih dobrin in s tem preprečevale razvoj materialne kulture. Tiste pa, ki niso zahtevale odpovedi materialnim dobrinam, niso imele moči, da obvladajo skušnjavo hedonizma, ki je pomenil konec kulturnega razvoja. Nobena od poganskih religij namreč ni mogla dati razumsko zadovoljive razlage svojega izvora, zlasti pa ne razumsko zadovoljivega odgovora na vprašanje o človekovi usodi po smrti. Kakor hitro je torej materialna kultura kakega naroda dosegla tako stopnjo razvoja, da je človek imel čas za razglabljanje o razumskih osnovah svojega verovanja in o posmrtnem življenju, se je pokazala nesposobnost poganske religije, da obvaruje svoje vernike pred najbolj antikulturnim človeškim nagonom: pred begom od dela k brezdelnemu uživanju.

Iz tedanjih zgodovinskih poročil vemo, da je z zvišanjem gospodarskega standarda tudi grško-rimsko kulturo začel naglo spodjedati črv materialističnega hedonizma. Vedno bolj propadajoče (moralno) višje plasti prebivalstva se predajajo blaznemu luksuzu in rafinirani erotiki, nižje plasti pa živijo le še za „panem et circenses“, da jim vlada preskrbi zastonj živež in gladatorske igre.

Življenjski ideal je postal: „Dajte torej, uživajmo pričujoče dobrine, vneto rabimo stvari, kakor mladost! Postrežimo si z rujnim vincem in z dišečimi mazili! Naj nam ne uide pomladni cvet! Venčajmo se s cvetnimi popki, preden zvenejo! Nikogar od nas naj ne bo, ki se ne bi udeležil naše prešernosti, povsod puščajmo znamenja svoje sladostrastnosti: zakaj to je naš delež in to je naša usoda! Zatirajmo pravičnega, ne prizanašajmo vdovam in ne imejmo obzira do las priletnega starčka! Naša moč naj velja za postavbo naše pravice.“ (Modr 2, 6-11). „Jej, pij, zabavaj se... Dokler si živ, uživaj. To je vse, kar ti od življenja ostane!“ (napis na grobnici orfejskega svečenika Vibiusa v Rimu, iz Gleichen-Russwurm, Kultur-und Sittengeschichte aller Zeiten und Völker, 1935, Bd. III, 472). Redki ljubitelji nekdanjih grških in rimskih čednosti, delavnosti, pripravljenosti na žrtev za druge, poštenosti in skromnosti, ki so se še obdržali nad vesoljnim potopom hedonizma (n. pr. Svetonij, Tacit, Plinij, Seneka), so s svojo bridko kritiko splošnega moralnega in kulturnega propada zgledali le še kot zadnji ostanki predpotopnih živali, brez upanja na obnovitev starih časov.

Kaj je dal judovski narod tej v brezumnem materializmu in hedonizmu naglo razpadajoči grškoroški kulturi, da jo je ne samo ohranil pri življenju, marveč ji zagotovil tudi vsestransko in nenehno rast?

Dal ji je **novi religiji**: svojo **judovsko vero** v tisti obliki, v kateri mu jo je predstavil s svojim življenjem in s svojim naukom Jezus iz Nazareta — dal mu je **KRŠČANSTVO**. Kot sem že omenil, imenujemo krščanstvo po pravici **judovsko vero**: nastala je v judovskem ljudstvu; njeni prvi nosilci in oznanjevalci so bili Judje; učila je vero v istega Boga, v katerega so že dolga stoletja poprej verovali vsi Judje, le da si ga je predstavljala takega, kakršnega ji je s svojo osebo in s svojim naukom prikazal Jezus Kristus iz Nazareta, član judovskega naroda; priznavala je za svete iste knjige, ki so jih priznavali za svete, to je od Boga navdihnjene, vsi Judje.

Krščanska vera pa ima nujno za posledico **POVEČANJE KULTURNE DEJAVNOSTI** med narodom, ki jo je sprejel.

Ta vera je predvsem zgrajena na **razumsko trdnejši podlagi** kot je bila grška ali rimska poganska vera in kot so vse druge poganske vere. Ne izvira iz nepoznanja naravnih sil in pojavov. Ni proizvod/filozofskih špekulacij, izhajajočih iz neznanstvene razlage tega sveta, in popestrenih z ljudsko domišljijo. Utemeljena je na izkustvu in na osnovnih zahtevah zdrave človeške pameti, ki uči, da del ne more biti večji od celote in da v učinku ne more biti drugačna, večja in višja bitnost od tiste, ki je v vzroku.

Krščanska vera (kakor judovsko-mojzevska vera) časti Boga, ki se je Judom sam predstavil in jih sam poučil, kdo je in kakšen je. Predstavil se jim je na ta način, da je vpričo njih povzročil take s čuti neposredno zaznavne izredne pojave, ki absolutno presegajo kakršnokoli naravno silo.

Obenem jim je sam ali preko kakega človeka („preroka“) dal vedeti, da tišče nenavadne pojave povzroča On.

Ta vera stoji torej na trdni zavesti vsakega normalnega človeka, da naši čuti (naše izkustvo) s svojimi neposrednimi zaznavami zanesljivo dojemajo objektivni svet, in na nič manj trdni zavesti vsakega normalnega človeka, da nekateri pojavi absolutno ne morejo biti učinek naravnih sil, ker so nekatere naravne sile, to vemo iz izkustva, absolutno nezmožne nekaterih učinkov: da npr. les ne more goreti, ne da bi se to na njem poznalo; da se voda ne užge sama od sebe in da les ne gori bolje, če ga z vodo polijemo; da človek ne more ukazati morski vodi, naj se razdeli in pusti prost prehod ljudem na tem ali onem mestu, da mrtev človek ne more sam sebe obuditi od mrtvih.

V vsem svetu pismu ne najdemo niti enega primera, da bi kateri od svetih pisateljev skušal s filozofskimi argumenti dokazati obstoj Boga. Sklicujejo se vedno na zgodovinske dokaze: na vrsto takih dejstev, ki jih ni mogoče pripisati nobeni naravni sili, ampak le Bitju, ki je neodvisno od vseh sil tega sveta in dela iz svoje lastne moči stvari, ki nasprotujejo vsem naravnim silam. Nekatera od teh čudežnih dejstev so bila tako neodklonljivo navzoča spoznavnim zmožnostim celotnega judovskega naroda, da so ostala za vedno v spominu: prehod čez Rdeče morje, ki ga je doživel ves narod, in vstajenje Jezusa od mrtvih, ki je bilo že prej napovedano vsemu narodu.

Prav zato, ker judovska vera ne stoji na podlagi negotovih filozofskih razglabljanj temveč na trdni podlagi izkustva in zgodovinskega izročila, so pripadniki judovsko-mojzesovske, judovsko-krščanske in pripadniki mohamedanske vere (mohamedanska vera se tudi sklicuje na božje razodetje, ne na filozofske dokaze) znani kot najbolj stanovitni v svojem verskem prepričanju, najbolj „zakrknjeni“, to je najbolj nespreobrnjivi h katerikoli drugi veri, najbolj pripravljeni rajši umreti, kot odpovedati se svoji religiji. Dejansko so te tri vere v vseh dosedanjih preganjanjih, naj so bila še tako kruta, ostale pri življenju in dokazale večjo trdoživost kot katerikoli druga vera.

Ker je ta vera zmožna ustvariti v človeku tako trdno in neomajno prepričanje glede racionalnosti svojih temeljev, je tudi zmožna vzbuditi v njem neomajno trdno zavest o obveznosti svojih zahtev. Bog, ki je izpričal svoj obstoj s tako zanesljivimi zgodovinskimi dokazi, je bog, ki ga je treba absolutno ubogati, kadar kaj ukazuje. Katoliško krščanska vera uči poleg tega, da je Bog dal njej kot ustanovi, ki ji je sam poveril razlaganje svojega razodetja, nezmotljivost v bistvenih vprašanjih glede tega razodetja.

Krščanska vera osvobodi človeka nenehnega strahu pred maščevalnostjo mnogih bogov, ki si utegnejo med seboj nasprotovati, tako da se utegne zameriti enemu, če ugodi zahtevam drugega. Osnovna dogma tako judovsko-mojzesovske kakor judovsko-krščanske vere je namreč, da je Bog

le eden: da je le tisti Bog, ki ga častijo Judje, resnično Bog, vsi drugi „bogovi“ pa so le proizvodi človeške domišljije. Osvobaja ga pa tudi pretiranega strahu pred pravim Bogom, ker uči, da ta Bog ni maščevalen tiran, marveč dober in usmiljen oče, ki kaže svojo vsemogočnost predvsem na ta način, da je vedno pripravljen odpustiti tudi najhujše grehe in zločine. S tem da človeka osvobodi strahu pred maščevalnostjo mnoštva bogov in tudi pred maščevalnostjo pravega Boga, sprosti velik del človekove dušne energije in mu omogoči večjo kulturno zavzetost na človeku bolj koristnem področju.

Krščanska vera osvobodi človeka tudi težkih materialnih (gospodarskih) bremen, ki jih navadno nalagajo svojim pripadnikom poganške religije. Veruje v enega samega Boga, zato niso potrebne žrtve in daritve mnogim bogovom, ne zahteva mnogih praznikov, shodov procesij, ki bi ljudem jemale čas za delo. Bog, v katerega veruje, je čisti Duh; ne zahteva od človeka ničesar razen prijateljskega notranjega odnosa, spoštovanja, hvaležnosti in ljubezni. Pred Kristusom je sicer zahteval, naj se ta odnos do Njega izraža tudi z materialnimi žrtvami, vendar je zahteval neprimerljivo manjše žrtve kot poganška božanstva. Po Kristusu pa je materialna žrtev, ki jo zahteva (košček kruha in nekaj centilitrov vina), znižana na minimum.

Osvobodi človeka vseh tabújev, ker uči, da v tem vesoljstvu izven človeka ni ničesar, kar bi bilo sveto, to je izvzeto iz njegove oblasti. Ničesar ni, kar človek ne bi smel raziskovati, česar se ne bi smel posluževati in svojim koristim žrtvovati. Prepoved „nečistih“ živali v Mojzesovi postavi in prepoved mesa ob petkih ali v postu, ki jo je uvedla katoliška Cerkva, ne izhaja iz vere v „svetost“ teh stvari: ni kak tabú.

Zahteva od človeka nenehno delo, ki je neposredni vir sleherne kulture. Ni religije, ki bi tako visoko cenila, tako učinkovito spodbujala in tako strogo zahtevala delavnost kot judovsko-krščanska.

Vliva človeku veselje do dela že s tem, da daje človekovemu življenju smisel in s tem tudi smisel njegovemu delu, saj človekovo življenje ni nič drugega kot nepretrgan trak podzavestnih in zavestnih dejanj. Uči namreč, da naše življenje na svetu ni luknja v vodo ali luknja v zrak. Ni enako življenju rastline ali živali. Zgodovina ni večno obnavljanje in večno razdiranje filmskega traku z vedno istimi dogodki, kot so učile poganške mitologije. Tudi ni žrtvovanje življenja posameznikov in človeških rodov za veselo življenje članov neke bodoče „brezrazredne družbe“, ki ne bo mogla za nas niti s prstom migniti, ker ne bomo več živi in ne bomo mogli užiti niti drobtinice njene sreče (to bo itak družba popolnih kapitalistov, razred popolnih izkoriščevalcev, saj bodo uživali trude in žrtve vseh prejšnjih človeških rodov, njim samim pa ne treba doprinesti k njihovi sreči nobenega trpljenja in nobene žrtve!). Mojzesova in Kristusova vera pa uči, da ima človeška zgodovina svoj enkratni začetek in svoj enkratni konec. Začetek naše zgodovine je stvarjenje človeka in njegovega vesoljstva. Konec naše zgodo-

vine pa bo dokončno odrešenje človeka, to je sprememba sedanje nepopolno srečnega in trpečega stanja človeka v stanje popolne sreče in sicer na isti ravni, kot jo uživa sam Bog. Vendar te spremembe človekovega stanja Bog noče izvesti brez človekovega sodelovanja. Ni odvisna le od božje volje, ampak tudi od človekove. Tudi on naj svobodno odloči, ali naj doseže in v kaki meri naj doseže svojo dokončno srečo v Bogu. Ni ~~neobvezne~~ **usode**, ki bi gospodarila nad človekom neodvisno od njegovih dobrih ali slabih dejanj. S svojim delom si sam kuje srečo, ki jo bo užival vso večnost, zato je njegovo delo neizmerno velikega pomena in do smrti potrebno.

Delo je zapoved božja in redna oblika češčenja Boga (Gen 1, 15; Job 5, 7). Nihče ne sme živeti od dela drugih (Dt 24, 14-15; 2 Tes 3, 10 „Kdor noče delati, naj ne je“). Ni dovoljeno nehati z delom zgolj zaradi želje po brezskrbnem uživanju sadov svojega dela (Lk 12, 16-21). Povzdiguje pridne ljudi (Preg 31, 10-31; Tob 2, 19). Zna ceniti tehnično znanje, umetniško nadarjenost, znanje in modrost, v komerkoli jo najde (Ex. 31, 110; 2Sam 5, 20). Sicer pa ni mogoče dati učinkovitejše spodbude k delavnosti kot je zgled samega božjega Sina, ki si je od mladosti kot skromen obrtnik služil kruh s trdim delom, kakor tudi njeova mati Marija in njegov rednik sv. Jožef. Ni tudi učinkovitejše obsodbe lenobe, kot je Jezusov zgled delavnosti, čeprav najdemo v sv. pismu ostre besede graje proti lenobi tudi v dobi pred Kristusom (Preg 10, 19, 24; 26, 14; 21, 25; 6, 6; Prid 10, 18).

Uči ontološko (bitnostno, prirojeno, naravno) enakost vseh ljudi, ko uči, da je isti Bog stvarnik vseh in da izvirajo vsi iz enega in istega prvega človeškega para, da so torej vsi člani iste družine. Judovska (svetopisemska) zakonodaja je prva na svetu na podlagi ontološke enakosti vseh ljudi skušala uveljaviti (kolikor je bilo v tistih časih možno) tudi pravno enakost vseh ljudi. Je edina, ki je tudi sužnju priznavala enako človeško dostojanstvo kot svobodnemu in zahtevala brezplačno vrnitev popolne svobode po določenem času služenja. Prva je priznavala vsakemu človeku pravico do popolne osebne svobode, to je do svobode izbire dela in sredstev za življenje. Osebna svoboda pa pomeni sprostitev vseh kulturnotvornih sil v človeku. Svetopisemske ideje o enakosti in bratstvu vseh ljudi so položile temelje moderni demokraciji. V dobi, ko se je suženjstvo smatralo za neobhodno potrebno podlago gospodarstva kot v naši dobi stroj, tako da ga ni bilo mogoče odpraviti brez katastrofalnega gospodarskega pretresa, si je judovska (Mojzesova) zakonodaja upala priznavati sužnju enako človeško dostojanstvo kot njegovemu gospodarju! (Gospodarja ne označuje nasproti sužnju nikoli z besedo BA AL, ki pomeni gospodarja z absolutno (neomejeno) oblastjo, temveč z besedo ADON, ki pomeni družinskega poglavarja. Svetopisemski hebrejski jezik tudi nima besede, s katero bi se izražalo stanje sužnja. Beseda EBED, ki jo v druge jezike mnogokrat prevajajo z izrazom „suženj“, pomeni v hebrejščini za plačo najetega delavca, ne pa pravega sužnja. Izraelski suženj se lahko veljavno poroči z gospodarjevo

hčerko (1 Kron 2, 35); ima enako pravico do udeležbe pri bogoslužnih obredih kot gospodar (Lv 15, 14-16; Ex 12, 44); isto pravico do sobotnega počitka kot njegov gospodar; če mu gospodar povzroči tako telesno poškodbo, ki se ne da več popraviti (tudi če ni težka), izgubi vso oblast nad njim, mora mu dati svobodo (Ex 21, 26); če sužnja ubije, je isto kot če bi ubil svobodnega: zapade pravici krvne osvete (Ex 21, 20-21); sužnju, ki je pobegnil od svojega gospodarja, je treba dati zatočišče in z njim ravnati kot z gostom, ne sme se izročiti gospodarju (Dt 23, 16-17), medtem ko so vse tedanje zakonodaje drugih narodov strogo zahtevale izročitev sužnja ali povrnitev stroškov za sužnja; če je suženj izraelske narodnosti, ga mora gospodar po šestih letih službe pustiti svobodnega in mu dati primerno odškodnino za leta službe (Dt 15, 12-15; Lv 25, 39-43); če ima suženj svojo družino, ga gospodar ne sme ločiti od njegovih otrok in od žene proti njegovi volji (Ex 21, 2-6). Z neprekosljivo jasnostjo in zavzetostjo pa je poudaril ontološko enakost človeka-sužnja s človekom-svobodnikom (posebno če sta oba krščena), čeprav v tisti dobi še ni mogel zahtevati priznanja pravne enakosti, sv. Pavel v svojem pismu Filemonu. Potrebna so bila stoletja, da so te ideje o ontološki enakosti vseh ljudi, ki izvirajo iz vere v enega samega Boga, stvarnika vse človeške družine, postale skupna last vsega krščanskega in pozneje vsega civiliziranega sveta in da so bile sprejete v zakonodajo. Dejstvo pa je, da jih je prva nakazala judovska zakonodaja že več kot tisoč let pred Kristusom. Prav to iz judovstva izvirajoče teoretično in praktično priznanje osebne svobode je imelo za posledico tisto ogromno sprostitev vseh človekovih sil, ki je za nekaj stoletij dvignila Evropo na vodilno mesto v veliki družini človeških rodov.

Daje prednost duhovni kulturi, ki je edina resnična človeška kultura. Uči ljudi spoznavati predvsem Boga in njegovo voljo, od katere je popolnoma odvisna človekova usoda. Goji v človeku hvaležno ljubezen do Boga in spoštovanje njegove volje do take mere, da se more odpovedati svojim sebičnim nagonom, ko ti nasprotujejo volji božji in s tem tudi pravi človekovi sreči. Prednost duhovne kulture zagotavlja tako judovsko-mojzesovska kot judovsko-krščanska vera s tako učinkovitimi ustanovami, kakršnih nima nobena druga vera: a) **S strogo prepovedjo vsakršnega dela**, namenjenega pridobivanju materialnih dobrin, **vsak sedmi dan** in z obveznostjo, da se ta dan posveti spoznavanju Boga in utrjevanju ljubezni do njegovih zapovedi. Sobotni počitek, ki ga je uzakonil Mojzes in ki ga je potem krščanstvo zamenjalo z nedeljskim počitkom, je edinstvena ustanova na svetu. Prepoved dela vsak sedmi dan je pomenila neizmerno olajšanje za vse z materialnim (tedaj zaradi pomanjkanja strojev nadvse trdim) delom zaposlene ljudi, predvsem pa za sužnje. Najprej za vse te ljudi v judovskem svetu, nato za vse v krščanskem svetu, zdaj pa že tudi za vse ljudi vsega modernega človeštva, saj je tedenski počitek uveljavljen skoraj pri vseh kulturnih narodih. Ta prepoved dela, ki jo je uvedel Mojzes v dobi, ko se nikomur niti sanjalo ni o kakem delavskem ali suženjskem vprašanju, je eden izmed

največjih spomenikov, postavljenih dostojanstvu človeške osebe. Zapoved, da se ta dan posveti izključno misli na končni namen človeškega življenja, to je misli na Boga in na njegovo ljubezen do človeka, je pomenila neizmerno krepitev zavesti, da je človeška oseba več vredna kot ves ostali svet, da ni ustvarjena za službo nobenemu drugemu bitju razen Bogu, ki je vir sreče, in sočloveku zaradi ljubezni do Boga. Pomenila je najgenialnejšo iznajdbo za humanizacijo človeka, to je za preprečevanje identifikacije človeka z živalskim svetom, ki je zgolj bežen pojav vesoljske materije in popolnoma odvisen od njenih sprememb. Zapoved posvetitve vsakega sedmega dneva misli na Boga je najveličastnejši spomenik človekovi duhovnosti in eden izmed največjih kulturnih darov judovskega naroda človeštvu. Tudi če ta narod ne bi dal človeštvu nič drugega kot sobotni oziroma nedeljski počitek, bi opravičil svoj obstoj med drugimi kulturnimi narodi.

b) **S preroki oziroma s svetniki.** Naj si razlaga zgodovinar izvor judovske vere (bodisi mojzesovske bodisi krščanske) kakor hoče, priznati mora vse, kakor, da ni religije, v kateri bi se tako nepretrgano pojavljali taki izredni ljudje kot v judovski religiji. To so ljudje, ki predstavljajo nekako neposredni božji glas, neke vrste vest naroda ali cerkve: ljudje, ki si upajo javno nastopiti proti vrhovni civilni ali verski oblasti in proti vsemu narodu, jim odkrito očitati nezvestobo do Boga in njegovih zapovedi, se upreti njihovim ukazom, umreti za svoje prepričanje. Judje so jih imenovali preroki, to je glasnike božje, v krščanski veri jih imenujemo svetnike. Ti ljudje, ki jih mojzesovska in krščanska vera smatrata za pravo ustanovo božjo (Dt 18, 15-22; Mt 23, 34-46), so branili in ohranjali zavest prvenstva duhovnih dobrin, obnavljali vero v pravega Boga in poudarjali, da človekova sreča ni v uživanju tega sveta, temveč v ljubezni do Boga in do sočloveka. c) **S poudarjanjem absolutne duhovnosti Boga.** Tako mojzesovska kot krščanska vera proglašja Boga za popolnoma transcendentno bitje, to je bitje, ki je popolnoma neodvisno od zakonov tega vesolja, popolnoma nedostopno kateremukoli čuti in dojemljivo le z razumom, z duhom. Taka vera, ki uči, da je Bog popolnoma čist duh in dosegljiv samo z duhom, pomeni uveljavitev vlade duha nad čuti in proglasitev prednosti duhovnih dobrin nad materialnimi. Ker je edini vir človekove sreče Bog in ker je Bog kot čisti Duh dosegljiv le z duhom, je jasno, da mora človek uravnavati svoje delovanje po težnjah duha, ne po težnjah čutov. Čuti so slepi za duhovne dobrine. Težijo le k materialnim dobrinam. So pasivni: reagirajo le na tisto dobroto, ki pride v območje njihovega „magnetnega“ polja; reagirajo avtomatično; reagirajo anarhično, to je, vsak hoče uživati dobroto, na katero je naravnani, popolnoma neodvisno od koristi ali škode drugega ali od koristi ali škode celote (grlo zahteva vino vedno znova, tudi če pri tem propadejo vsi ostali čuti in celotni organizem). Čutom je Bog nedostopen. Judovska vera smatra torej za pravilno razvito in pravilno dograjeno tisto človeško osebo, ki pozna pravega Boga in ga ljubi do take mere, da se je pripravljena odpovedati katerikoli dobrini, katere uživanje bi jo ovi-

ralo pri gojenju prijateljstva z Bogom. Za glavno življenjsko nalogo smatra ta vera skrb za bogopodobnost (Gen 1, 27; Lv 11, 44-45; Mt 5, 48). Skrb za bogopodnost pa ni nič drugega kot skrb za uresničevanje nesebične ljubezni do sočloveka. Nesebična ljubezen do sočloveka pa ne more obstajati brez nesebičnega nenehnega dela za pridobivanje vsakovrstnih sredstev za izboljšanje pogojev človeškega življenja, to je, brez dela za razvoj kulture, bodisi materialne, bodisi duhovne. S tem torej, da poudarja prednost duhovne kulture, zagotavlja krščanska vera tudi vztrajno delo za razvoj materialne kulture, saj tudi ta služi izboljšanju življenjskih pogojev sočloveka. Ni čudno, da so bili prav menihi, ki so se odpovedali najosnovnejšim tuzemskim užitek in se trudili predvsem za duhovne dobrine, dolga stoletja glavni učitelji evropskih narodov v pridelovanju materialnih dobrin in v umnem gospodarjenju. V Franciji je večina mest nastala okoli nekdanjih benediktinskih samostanov.

Ne zametuje kulture nobenega naroda, temveč je odprta pridobitvam človeške razumnosti in delavnosti, kjerkoli jih zasledi. Zavrača le napačne ideje o nadnaravnem svetu, nečloveške in nemoralne obrede in navade, vse druge kulturne elemente pa skuša preusmeriti v službo vere v pravega Boga. Saj uči, da je vse na svetu, kar ne nasprotuje veri v pravega Boga, delo božje, tudi če ni izšlo naravnost iz božjih rok, ampak je človeški proizvod. Judovske svete knjige Starega zakona so nam ohranile celo vrsto kulturnih elementov, izposojenih iz kultur poganskih narodov (pripovedi, pesnitev, obredov, literarnih modelov, jezika), iz katerih so sveti pisatelji izločili le sledi politeizma. Tudi krščanska vera se skuša utelesiti v kulturi vsakega naroda. Prav njej se mora marsikatero ljudstvo, ki je morda že izginilo ali bi brez nje izginilo s površja zemlje, za ohranitev svojega jezika in vsaj nekaterih elementov svoje prvotne kulture zahvaliti.

Daje trdnost občestvom, ki so bila glavni tvorci in glavne shrambe kulture evropskih narodov. Ta občestva so: družina, narod in država. Noben zgodovinar ne more tajiti dejstva, da je bila krščanska vera: a) Največja zagovornica večno zveste ljubezni med zakoncema in neločljivosti zakonske zveze. S tem je zagotovila trdnost družine, učinkovitost vzgojnega dela, stanovitnost značaja otrok, ohranitev družinskega izročila, znanja in spretnosti v proizvodnji kulturnih dobrin. b) Glavna varuhinja narodnosti. Večini evropskih narodov je dala katoliška Cerkev pisavo, ki je eden izmed najvažnejših dejavnikov ohranitve kulture naroda. Vsakemu narodu je označevala verske resnice v njegovem lastnem jeziku, s tem je jezik ohranjala in mu dajala javno čast. Dala je krščanski smisel njegovim kulturnim ustvaritvam, njegovim narodnim običajem in njegovi umetnosti ter jim s tem zagotovila nadaljnji obstoj. Z izrednim poudarkom in pomenom, ki ga daje sv. pismo narodnosti (v sv. pismu je malo govora o državi, veliko o o narodu in narodih) je nehote utrjevala v posameznih narodih zavest lastne narodne samobitnosti in lastnih narodnih pravic. Budila in utrjevala je

v vsakem narodu zavest ontološke in deloma tudi socialne enakosti vseh članov narodne skupnosti, ko je vsem priznavala enako pravico do božje besede in do zakramentov in s tem ublaževala ločitev narodnega občestva v pravno različne plasti oziroma stanove. Ostro ločitev narodnega občestva v različne stanove so prinesla s seboj na področje rimskega imperija in uveljavila med evropskimi krščanskimi narodi predvsem germanska plemena. c) Zagotavljal je trdnost državni tvorbi, ki je glavni dejavnik varstva kulturnih pridobitev vsakega naroda proti napadom tujih narodov. Zagotavljal je trdnost državne tvorbe na dva načina. Z naukom, da je oblast od Boga (čeprav so ta nauk često napačno razlagali v smislu, da so dobili vladarji oblast neposredno od Boga) je zagotavljala državni oblasti poslušnost državnega prebivalstva in ji olajševale združenje vseh sil za skupne cilje. Z istim naukom, da vladar sam iz sebe nima nobene oblasti nad podložniki in da vsa njegova oblast izvira od Boga, pa si je kot edina zakonita predstavica božje oblasti učlovečenega Sina božjega lastila pravico kontrole nad vsemi krščanskimi vladarji in zahtevala od njih tak način vladanja, ki ne bi nasprotoval zahtevam pravičnosti in ljubezni do krščanskega ljudstva, ki mu je bilo podložno. S tem, da je brzdala samovoljo vladarjev pri izvajanju njihove državne oblasti in preprečevala neznosno zatiranje državljan-
skih pravic prebivalstva, je zmanjševala nevarnost krvavih uporov in omogočala mirnejši razvoj kulture.

Ustvarila je edinstveno duhovno enotnost najrazličnejših narodov na ozemlju Evrope. Ljudstva najrazličnejših jezikov in kultur, Iberci, Baski, germanska plemena, narodi slovanskega jezika, mongolski rodovi (Bolgari, Madžari, Finci) so se oprijeli istih idej glede najosnovnejših in najusodnejših vprašanj o svetu in o človeku. Postala so enakopravni člani iste verske organizacije in priznala nad seboj vrhovno oblast istega verskega poglavarja, rimskega papeža. Tvorila so, čeprav politično razdeljena na mnogo državnih enot in oblik, eno samo duhovno družino. Uveljavil se je pri vseh isti mednarodni jezik (mednarodni v evropskem merilu) filozofije, teologije in naravnih znanosti, latinščina. Ta skupni jezik izobražencev in diplomatov je omogočil izmenjavo idej in mednarodno sodelovanje v kulturnem razvoju. Vsa Evropa je postala s tem nekakšen kulturni Commonwealth. V večstoletnem naporu, da uskladijo dognanja grške filozofije s trditvami krščanskega razodetja in na ta način dokažejo racionalnost krščanske vere (kot npr. možnost treh božjih oseb v eni in isti božji naravi), so katoliški misleci zgradili veličasten filozofski sistem, takozvano „sholastično filozofijo“, ki je s svojimi pravili o pogojih logičnega mšljenja in sklepanja, posebno pa še z uvedbo eksperimentalne metode (med prvimi se je te metode poslužil sholastik Roger Bacon, angleški menih, umrl l. 1294) postavila temelje moderni znanosti. Katoliška Cerkev je prva organizirala šolstvo v vseh evropskih narodih, ustvarila skupen tip preduniverzitetne izobrazbe, ustanovila univerze v vseh glavnih mestih Evrope, s tem pa sama ustvarila nujno potrebne pogoje za ločitev znanosti od teologije in za neodvisnost

znanstvenega raziskovanja od neposredno cerkvene oblasti. Ta stoletja trajajoča duhovna enotnost vseh evropskih narodov (razbil jo je deloma šele protestantizem 16. stoletja) pod vrhovnim vodstvom katoliške Cerkve je edinstven pojav v zgodovini človeštva. Omogočila je sodelovanje vseh evropskih narodov pri razvoju istega tipa kulture kljub raznolikosti narodnih kultur in skupno obrambo te kulture pred uničenjem.

Se odločno bori proti tistim človeškim nagonom, ki so najbolj nevarni razvoju kulture: a) **Proti sli po bogatenju**, to je takemu večanju posesti, ki je na škodo drugih, ker onemogoča uspešnejšo izrabo naravnega bogastva. Omogoča uspešnejše izkoriščanje naravnega bogastva, ko ga dodeljuje tistim, ki bi ga lahko izkoriščali, in ga odteguje tistemu, ki ga ima več kot ga more izkoriščati, pa a ne privoščiti drugim. Mojzesova postava je vsebovala tako radikalna sredstva proti sli po bogatenju, kakršnih ne najdemo v nobenem drugem zakoniku ne iz dobe pred Kristusom ne iz dobe po Kristusu. Vsako sedmo leto („sobotno leto“) je moral vsak Jud dati svobodo sužnjem judovskega rodu, ki jih je posedoval (ker so se mu zadolžili), jim odpustiti ves dolg, ki so ga imeli do njega, jim dati primerno nagrado, da so mogli začeti samostojno življenje in gospodarstvo (Dt 15, 12-15; Lv 23, 39-43). Vsako sedmo leto je bilo prepovedano obdelovati zemljo in vse, kar je samo od sebe zraslo na polju ali v vinogradih ali na sadnem drevju, je bilo last revežev, gospodar ni smel nič spravljati zase (Ex 23, 10, 11; Lv 25, 2-7; 25, 20-22). Vsako petdeseto leto (po sedemkrat sedmih letih) je moral vsak Jud vsako nepremično posest (njive ali hiše), ki jo je kupil od drugega Juda ali jo je drugemu Judu zarubil, brezplačno vrniti njenemu prejšnjemu ali njenim prejšnjim gospodarjem (Lv 25, 8-16; 25, 29-31). V sv. pismu najdemo tako ostre besede proti pohlepu po bogastvu kot v nobeni drugi literaturi (Iz 5, 8-10; Lk 18, 18-25; Jak 5, 1-4). Prepovedano je bilo posojati na obresti sodržavljanom (Ex 22, 24; Dt 23, 20). b) **Proti hedonizmu**, brezvestni sli po uživanju, s katero človek neha biti proizvajalec materialnih dobrin, se odpove duhovnim dobrinam in postane izkoriščevalec sočloveka (Am 4, 1-3; 5, 11-12; 6, 3-7; Iz 3, 16-26; 5, 8-14; Modr 2, 1-11; 5, 14-23; Lk 6, 24-25; 16, 19-31; Jak 5, 5; Raz 18, 9-24). Za brzdanje sle po uživanju z vajo v odpovedi materialnim dobrinam zahteva ta vera post in miloščino (Tob 12, 812; Joel 2, 12; Tob 4, 11; Dan 4, 24; Mt 9, 15; 6, 17; Lk 12, 33). Spodbuja k odpovedi vseh tuzemskih dobrin (Mt 19, 27-29). Kot ideal človeka ne prikazuje z vsemi užitki in nasladami obdanega orientalnega vladarja, temveč vseh zemskih užitkov oropanega, iz ljubezni do Boga in do sočloveka do nagega slečenega in na križ pribitega Jezusa. Z besedami in z zgledom Jezusa Kristusa prepričuje ljudi, da je to življenje čas dela in trpljenja iz ljubezni do Boga in do bližnjega, čas uživanja pa pride šele po smrti. Kot živa obsodba hedonizma in neprestan opomin, da se pravo človekovo življenje začne šele po smrti so vznikle iz te vere meniške in redovniške družbe, ki so bile prav zaradi tega svojega značaja dolga stoletja glavni nosilci evropske kulture. c) **Proti sli uničevanja**

ČLOVEŠKEGA ŽIVLJENJA. Mojzes je, kolikor vemo, skušal vsaj do možnosti omejiti zle posledice tedaj splošno veljavnega običaja „krvne osvete“, ker ga popolnoma odpraviti ni bilo mogoče. Nekatera mesta judovskega narodnega ozemlja (taka, ki so bila najlažje dostopna) je proglasil za „mesta zatočišča“, neke vrste sveta mesta, v katera se je mogel zateči, kdor je nehote ubil člana druge družine, medtem ko za takega, ki je namerno koga ubil (tudi sužnja), ni bilo zatočišča. Jezus Kristus pa je kakršnokoli zasebno maščevanje popolnoma prepovedal (Dt 19, 3-10; 19, 1-13; Mr 11, 25-26; Lk 6, 27-36). Že pred Kristusom poudarjajo svetopisemski pisatelji, da je varnost države odvisna predvsem od spoštovanja božjih zapovedi in svarijo pred zaupanjem v moč orožja (Dt 11, 22-26; 28, 7-8; 28, 25-26; 17, 16; Ps 33, 16-19; Jdt 5, 21-25; 9, 610). Da zavaruje svoj narod pred skušnjavo militarizma in napadalnih vojn, je Mojzes prepovedal uporabo sredstev, ki so bila za napade na druge narode nujno potrebna: vzdrževanje konjenice (bodisi vojaških konjev bodisi velblodov). Človeško osebo smatra sv. pismo za najvišje in najdragocenejše bitje na svetu, ki ga ni dovoljeno napadati (Gen 4, 6-15; 9, 6). Z varovanjem človeškega življenja se omogoča razvoj kulture, saj je človek edini ustvarjalec kulture, poleg tega pa je uničevanje človeških življenj bilo navadno združeno tudi s strahotnim uničevanjem kulturnih pridobitev bodisi posameznikov bodisi celih narodov.

Smatra za svojo glavno nalogo razširjenje poznanja svojega Boga med ljudmi to je veselo oznanilo o učlovečenju, trpljenju in vstajenju božjega Sina. Ko njeni misijonarji prodirajo v pragozde in puščave do najbolj primitivnih in najbolj nevarnih človeških plemen, seznanjajo ta plemena obnem z najvažnejšimi pridobitvami evropske kulture. S pridobitvami te kulture izboljšujejo tem plemenom njihove življenjske pogoje in bogatijo to kulturo s koristnimi elementi kulture teh plemen. Dolga stoletja so bili prav katoliški misijonarji glavni pionirji evropske kulture (in sicer njenih najboljših elementov) na drugih celinah.

Goji prepričanje, da je sleherni človek predstavnik Boga na zemlji in da Bog smatra vsako kulturno dejanje, vsako olajšanje duševnega ali telesnega trpljenja sočloveka za samemu Bogu storjeno uslugo (Mt 25, 34-46). Tudi tak zgodovinar, ki smatra to vero v navzočnost Boga v človeku za izmišljotino, mora priznati tale dejstva: a) Da ni mogoča nobena druga izmišljotina, ki bi tiste, ki vanjo verujejo, tako silno spodbujala k delu za izboljšanje pogojev telesnega in duševnega življenja sočloveka, to je k delu za vedno nove kulturne pridobitve, kakor ta „izmišljotina“. b) Da velikansko število pripadnikov krščanske vere veruje v resničnost tega nauka. c) Da na področju nobene druge vere ali ideologije na svetu ni najti tolikšnega števila ljudi posvečenih popolnoma delom ljubezni do sočloveka; ni zraslo toliko organizacij in ustanov namenjenih prostovoljni podpori pomoči potrebnih ljudi; ni bilo toliko znanstvenega napora, toliko odkritij in iznajdb za lajšanje telesnega in duševnega trpljenja človeštva kot na področju kr-

ščanske vere. Vse državne in mednarodne dobrodelne moderne organizacije niso nič drugega kot prodor idej in ustanov, ki izvirajo iz krščanske vere in ki so jim dali pobudo člani krščanske (predvsem katoliške) Cerkve, v izven-cerkvena in izvenkrščanska kulturna področja. Celo marksistični moderni kom-unizem, najneizprosnejši sovražnik krščanstva (in tudi judaizma) je pri-siljen uporabljati v svoji propagandi krščanska načela o pravičnosti in lju-bezni do sočloveka, čeprav smatra za edino možno pot do uresničitve teh načel pot razrednega sovraštva in brezobzirnega uničenja razreda, ki naj bi bil nosilec vsega zla na svetu.

Noben narod na svetu ni do sedaj dal človeštvu knjige, ki bi bila tako razširjena in toliko brana kot zbirka judovskih svetih knjig, BIBLIJA. Že samo ime „knjige“ ali „knjiga“ nakazuje, da je to delo postalo zares knjiga človeštva. Le knjižica Maocetungovih naukov in Stalinova Zgodovina ruske revolucije (zgodovina ruske komunistične stranke) je baje enkrat izšla v večji nakladi kot biblija. Toda to je bil le bežen uspeh nasilja dik-tatorjev, ne pa zahteva prebivalstva. Nobene knjige tudi ni na svetu, ki bi tako vsestransko in tako odločilno vplivala na kulturni razvoj ne samo evropskih narodov, temveč vsega človeštva. Na podlagi te knjige je nastalo mnogo novih ver in verskih sekt (npr. luteranizem, kalvinizem, anglika-nizem z nešteto različicami, deloma mohamedanizem). V njej najdemo pr-vi poskus svetovne zgodovine (zgodovine vsega človeštva). Je tudi prva kritična narodna zgodovina, edini spis na svetu, ki je našteval in poudar-jal predvsem grehe in slabosti lastnega ljudstva, ne pa slavna dela. Je tudi edina zgodovina na svetu, ki obsega dobo več kot 2000 let pred Kr. Marsi-kateremu narodu so krščanski misijonarji ustvarili ali priredili pisavo in ga učili branja prav zaradi te knjige. Ohranila nam je spomin na narode in mesta, k jih ne omenja noben drug zgodovinski vir (npr. o Hititih, Ena-kih, o mestu Ur itd.). Ohranila nam je bisere starodavne literarne umet-nosti. Pretresljiva tragičnost, vzvišenost, junaškost, dobrota ali zlobnost dogodkov in oseb, o katerih govori, je spodbudila k delu nešteto umetni-kov in postala izvor neprekljivih umetnin. Kot nobena druga knjiga je pospešila razvoj ali celo nastanek mnogih znanosti: jezikoslovja (jezikov starih narodov, omenjenih v sv. pismu), p'savoslovja, osiriologije, egipto-logije, sumerologije, literarnih oblik, kritike teksta, eksegeze, diploma-tike, papirologije, astronomije, mitologije, geografije, topologije, itd. Bi-blija je brez dvoma najbolj kulturnotvoren spis človeštva. Nemisljivo delo malega in preziranega naroda!

Mnogi za razvoj kulture neobhodno potrebni elementi in pogoji, ki smo jih prejeli od judovstva bodisi v njegovi mojzesovski, bodisi v njegovi krščanski obliki se nam dandanes zdijo povsem naravni in samoumevni. Kot zrak, ki ga dihamo, pa se ga niti ne zavedamo. Na primer: mono-teizem, monogamija, enotnost človeškega rodu, nedopustnost suženjstva, dostojanstvo človeške osebe, pravica do počitka vsakih šest dni dela, ob-

stoj prirojenih in neodtujljivih človeških pravic, varstvo otroka itd. Niti na misel nam ne pride, da so prepričanja in načela, ki so dala pogon rasti naše današnje kulture, pred kakimi štiridesetimi leti pomenila najgloblji prelom v zgodovini človeštva in da so sad radikalne duhovne revolucije, ki jo je proti vsem tedaj veljavnim prepričanjem in načelom sprožil v Sinajski puščavi navidez nepomemben nomadski narod — Izraelci, ki jih zdaj splošno imenujemo Jude. Še manj pa nam pride na misel, da je ta majhen narod v borbi za svoje popolnoma nove ideje glede izvora in namena vesoljstva moral skozi morje trpljenja, preden so postale skupna last večjega dela kulturnega človeštva.

Tu se ne spuščamo v reševanja vprašanja, ali je judovska razlaga obstoja in razvoja sveta in človeka pravilna, to je skladna z znanstvenimi dognanji, ali ne. Trdimo le to, da je pred Judi noben drug narod ni poznal v tako čisti obliki in da je tako nabita s kulturnotvorno energijo, kot nobena druga. Narod, ki jo sprejme in se zvesto drži, se ne more odpovedati nenehnemu delu za izpopolnjevanje svojih življenjskih pogojev in svojega duha, to je nenehnemu razvijanju materialne in duhovne kulture.

Zgodovinski dokaz, da bi tudi grško-rimska kultura podlegla naravnim antikulturnim silam, je dejstvo, da je nehala rasti ali začela celo naglo nazadovati na tistih področjih, na katerih je bil nasilno zatrt vpliv judovsko-krščanske vere.

Propadla je na področju prednje Azije in na področju severne Afrike, kjer je bila zelo cvetoča. Na teh področjih je namreč mohamedanska vera nasilno spodrinila krščansko. Arabci so sicer na razvalinah grško-rimske kulture in z uporabo mnogih elementov te kulture ustvarili visoko kulturo. Ostala pa je enostranska in tudi ni našla moči, da se upre hedonizmu, ki je tudi njej spodrezal korenine.

Naglo je začela propadati tudi v Evropi na področjih, kjer sta nasilno izločila vpliv krščanske vere dva krščanstvu najbolj sovražna svetovna nazora, fašizem in marksizem. Fašizem (posebno hitlerjanski), je skušal krščansko vero nasilno nadomestiti z rasolatrijo (oboževanjem rase), marksizem pa s klasolatrijo (oboževanjem razreda, ali bolje, z oboževanjem partije). Ko sta prevzela in kjer sta prevzela politično oblast ta dva protikrščanska sistema, je evropski humanizem, sad tisočletnega vpliva krščanstva, nadomestilo barbarstvo množičnih pokolov, strašnih koncentracijskih taborišč, nasilnega preseljevanja prebivalstva, bega milijonov iz lastne domovine, nečloveških sodnih postopkov, poniževalnih volitev z eno stranko, fars „centralizirane demokracije“, monopola obveščevalnih in propagandnih sredstev, brezpravnosti človeške osebe nasproti državnemu aparatu, odprava objektivnih zahtev morale in uveljavitev potreb taktike, ki jo narekuje stranka. Ni se motil Hitler, ko je videl v judovstvu in v iz njega izvirajočem krščanstvu dva najnevarnejša nasprotnika njegove ideologije. Judovstvo in krščanstvo predstavljata namreč v človeštvu višek ve-

re v moč pravice in ljubezni, hitlerjanski fašizem in stalinistični marksizem pa višek vere v pravico moči.

Mirno lahko zatrdimo torej, da je judovski narod igral v nastanku sedanje evropske in občečloveške kulture edinstveno vlogo. Brez vere, ki smo jo prejeli od Judov, ne bi bilo ne sedanje Evrope ne sedanje občečloveške kulture ne sedanjih Združenih narodov. Noben narod na svetu ni dal človeškemu rodu toliko kot judovski narod, ko mu je dal svojo vero, bodisi mojzevsko, bodisi krščansko.

Za nas kristjane, ki verujemo v resničnost božjega razodetja pa predstavlja judovski narod živo televizijsko postajo na zemlji, ki jo je zgradil sam Bog, da bi ohranil zvezo s človeškim rodом. Skozi kakih dvatisoč let je po tej živi televiziji govoril o samem Sebi, o svoji ljubezni do človeškega rodu in o svojih načrtih glede njegove bodočnosti. Nazadnje pa se je v tej televiziji osebno pojavil, ko je Bog Sin postal član judovskega naroda in nam kot tak s svojim življenjem in s svojo smrtjo na križu nazorno pokazal, kako nas ima rad. Noben narod na svetu nam ne bo mogel dati več kot nam je dal judovski narod s tem, da nam je dal Jezusa Kristusa, samega Sina božjega. Po judovskem narodu je sam Bog postal soustvarjalec naše človeške kulture. S tem dejstvom ji je zagotovil neuničljivo moč rasti. V tem dejstvu obstoji edinstvena vloga in pomen judovskega naroda v razvoju človeške kulture.

Tudi ta narod ima svoje napake, kot drugi narodi. Tudi ta narod je zagrešil v zgodovini to ali ono krivico. Ni pa mogel storiti in nikoli ne bo mogel storiti nobenega tako zločinskega dejanja, da bi pretežila uslugo, ki nam jo je storil in izbrisalo dolg hvaležnosti, ki ga imamo do njega.

Bo kdo ugovarjal: „Saj je vendar vse to, kar praviš, da nam je dal judovski narod, le božje delo!“ Toda kateri narod nam je kaj dobrega dal, česar ne bi bil prejel od Boga! Vemo, da je vir vsega dobrega, ki ga prejemo od ljudi, Bog. Vemo pa tudi, da Bog zahteva od nas hvaležnost do ljudi, preko katerih nam deli svoje dobröte. Predvsem pa hvaležnost do naroda, po katerem nam je dal samega Sebe, ker nam večje dobröte ni mogel storiti.

V spomin Karlu Mauserju

ob tretji obletnici njegove smrti

Dne 21. januarja t. l. — na dan tretje obletnice odhoda našega zveznega predsednika, pisatelja in pesnika Karla Mauserja v večnost —, so se Slovenci, zbrani v Počitniškem domu dr. Rudolfa Hanželiča v Doloresu, udeležili svete maše zadušnice, ki jo je za večni mir in pokoj rajnega, v domači cerkvi daroval *dr. Mirko Gogala*. Pred sveto mašo mašo je imel na zbrane rojake pisatelj *dr. Jože Krivec* naslednji nagovor:

„Sveto mašo bomo danes darovali za prijatelja, pesnika in pisatelja Karla Mauserja, ob tretji obletnici njegovega odhoda od nas.

Kdo ga ni poznal?

Visoko zravnane, koščene, s prijateljskim stiskom roke na desno in na levo, deleč topel smehlaj, ki je ogreval in tajal srca.

To je bil Karel Mauser, človek, ki je našel v krhki lupini svojega življenja veliko in plemenito srce. In to srce je razdalo svoje darove, jih vklesalo v besede in te so ostale v knjigah.

V njih je duhovna podoba Mauserjeva, ki ni usojena drobljivosti in trohljivosti tega sveta. Večni Stvarnik je njen najvišji Gospodar.“

V tem trenutku je spet med nami: nehote ga gledamo takega, kakršnega so ga ujele naše oči. Toda približajmo si tudi njegovo *nemimljivo* podobo, besedo in duha, s katerima je molil in hvalil svojega večnega Gospoda:

„Ozri se na moje roke, o Bog,
na te moje prste,
ki so pisali poti,
ki so se križali v srcu,
ki so peli vetru in soncu,
travam in žitu.
Ne daj, o Bog, da ostanejo v prsti,
ko bodo vanjo legli.
Skleni njih drobne koščice
ob sodnem dnevu
in pusti,
da jih takrat položim
na Tvoja sveta kolena. Amen.“

(Zemlja sem in večnost, str. 138)

V SPOMIN

✠ Rev. Jože Košiček

Zapustil nas je slovenski duhovnik, ki je bil med prvimi, ki so v času preganjanja katoličanov v Mehiki začeli z načrtnim prikazovanjem v besedi in tisku pojasnjevati slovenskemu narodu vso grozo komunistične ideologije, še posebej pa morebitni prihod do oblasti s pomočjo nasilja.

Vse, kar je bilo tedaj na Slovenskem napisanega o komunistični kugi, se je v teku let uresničevalo in uresničilo.

Tista leta, ko je bil pokojni na položaju ravnatelja Jugoslovanske tiskarne, ni bila opuščena niti ena prilika, ki bi utegnila narodu podati jasno sliko bodočnosti. Njegov glas, kakor nas vseh, je veliki svet preslišal. Danes plačuje posledice.

A pokojni je bil predvsem duhovnik, ves prevzet z neizmerno vero, ki mu je dajala moči doma, še bolj pa v zdomstvu, ko je kot kurat ene največjih bolnišnic vsak dan, skozi trideset let skoraj, obiskoval vse bolnike: ni ga zanimalo, ali je bil katoličan ali ne, veren ali neveren — on je bil vsem duhovni oče.

Zdaj bo pri Najvišjem z isto vnemo prosil za ves slovenski narod. In njegova csebnost bo za nas vse ostala vedno živ spomenik.

Hvala mu za vse!

M. G.

Maks Jan

Dne 30. oktobra 1979 je na svojem domu v Lanusu umrl znani socialni delavec, odločen protikomunist in član DSPB v Argentini Maks Jan. Bil je rojen 28. maja 1920 v Gorjah pri Bledu. S socializmom in komunizmom se je že zgodaj seznanil, ko je namreč kot vajenec delal na Jesenicah v tovarni Kranjske industrijske družbe. Od tedaj dalje je bil s komunisti v neprestanem boju. Ko je krščanska delavska organizacija „Jugoslovanska strokovna zveza“ zašla pod komunistični vpliv, je z njo prelomil in ustanovil novo delavsko organizacijo, ki je vsa slonela na krščanskih socialnih naukih in ki je napovedala neizprosni boj marksizmu.

Izredno protikomunistično delavnost je razvil med komunistično revolucijo. Govoril in predaval je po nešteti tovarnah in delavnicah in odkrival pravo podobo komunizma.

Posebej moramo omeniti pokojnikovo prizadevanje, da bi prišlo do složnega sodelovanja ali združitve obeh organizacij protikomunističnih borcev. Čeprav ni uspel, mu gre za to vse priznanje in zahvala.

Vsemogočni naj mu za vse njegovo veliko delo nakloni večni mir in pokoj!

† Jože Tominc

V Clevelandu je 25. septembra 1979 po daljši bolezni dočrpel član D. S. P. B., Jože Tominc, star 64 let.

Rojen je bil v vasi Planina, fara šent Jošt in po poklicu mizar.

Ko so partizani spomladi l. 1942. pričeli izvajati nasilje nad tistimi, ki so jim bili napoti v njihovem revolucionarnem rovarjenju, so v obrambo proti njim nastale vaške straže, prva v šent Joštu in pokojni Jože Tominc je bil od vsega početka njen član, ko je nastalo domobranstvo, pa zaveden in ponosen domobranec. Božja previdnost ga je obvarovala, da v usodnih dnevih 28.-31. maja 1945 ni bil vrnjen v zločinske roke rdečih oblastnikov.

Prebil se je skozi težka begunska leta z delom po Koroškem in v l. 1949 prišel v Ameriko in se naslednje leto nastanil v Clevelandu. Ko se je tu ustanovilo društvo S. P. B., je bil ves čas njegov zvesti član in večkratni odbornik, ki ga bo društvo zelo pogrešalo. Člani so se od njega poslovili v pogrebnem zavodu s skupno molitvijo in mu v slovo položili ob krsto venec rdečih nageljnov, prevezan s slovensko zastavico. V velikem številu so se udeležili tudi njegovega pogreba v soboto, 29. septembra. Po sv. maši zadušnici, ki so jo darovali čč. gg. Viktor Tomc, Lojze Tome, Raymond Hobart, Jože Božnar in Jože Simčič, je njegovo izmučeno telo našlo svoj kotiček miru na pokopališču Vernih duš.

Slava njegovemu spominu, večni mir njegovi duši, užaloščeni soprogi Luciji rojeni Kalan, sinu Janezu in hčerki Marjanci pa iskreno sožalje.

† Martin Košnik

V nedeljo, 12. avgusta 1979. dopoldne je na svojem domu v Clevelandu umrl po krajši bolezni organist fare sv. Vida in zaveden član Društva slov. protikomunističnih borcev, Cleveland, g. Martin Košnik.

Rajni se je rodil l. 1906 na Trsteniku na Gorenjskem in je bil absolutno orglarske šole v Ljubljani.

Poročil se je z Amalijo Gorenc, pevko cerkvenega pevskega zbora v Cerknici, kjer je služboval. Ker je odklanjal komunizem, se je v usodnem maju 1945. pridružil tisočem beguncev, žena in štirje otroci pa so ostali doma. V avgustu 1949. je prišel v Ameriko in se zaposlil kot organist pri fari sv. Vida v Clevelandu, kamor mu je v l. 1955 sledila družina razen najstarejšega sina. Tu se jim je naslednje leto rodila hčerka Martina.

G. Košnik je zvesto vršil svojo organistovsko službo točno 30 let, poleg tega pa se je udeleževal kot pevovodja pri raznih slovenskih prireditvah in vedno obogatil prireditve D. S. P. B. Cleveland s pevskega točkami moškega zbora, ali vodil skupno petje. Nikoli ni odrekel odborovi prošnji.

V velikem številu so ga rojaki prihajali kropit in štirje slov. pevski

zbori so se s pesmijo poslovili od njega v pogrebnem zavodu. Prav tako se je mnogo ljudi udeležilo sv. maše zadušnice, ki jo je daroval šentviški župnik, č. g. J. Božnar ob somaševanju 8 duhovnikov in ga spremilo na pokopališče Vernih duš, kjer so mu moški ob grobu zapeli še pesem: Angelček, varuh moj.

D. S. P. B. Cleveland izraža užaloščen Košnikovi družini najgloblje sožalje in tudi samo bridko občuti nepričakovano izgubo.

Naj mu Bog da večni mir!

✠ Janez Muhič

Padel je hrast.

Dne 27. sept. 79 je nenadno umrl, zadet od kapi, zvesti član društva slovenskih protikomunističnih borcev v Torontu g. Janez Muhič.

Pokojni je bil med prvimi člani, ko se je pred 25 leti ustanovilo naše društvo. Bil je zaveden Slovenec, ljubil je svoj narod, ni nihal sem in tja, vedel je, da je s komunizmom vsak kompromis nemogoč.

Z Janezom smo izgubili enega najboljših, saj je tako delovnega človeka kot je bil on, težko najti.

Ko smo v veži slovenske cerkve Marije Pomagaj postavljali spominsko ploščo v spomin žrtvam komunistične revolucije v Sloveniji, je zbiral denar za sklad večnih maš. V zvezi s spominsko ploščo, je zbral toliko, da so od obresti te vsote bere kakih 20 sv. maš za žrtve komunistične revolucije v Sloveniji.

Ko smo gradili slovenski spominski križ na kraju kanadskih mučencev v Midlandu, je pomagal vrtati luknjo v skalo, v katero smo vsadili spominski križ.

Vsako leto pred božičem ali pred veliko nočjo mi je prinesel dar gradbenega podjetja „Triglav“, čigar delničar je bil, za invalide in sirote, katere podpira naša organizacija. Vedno je segel še v svoj žep in še kaj priložil.

Ogromno je delal v slovenskem domu, čigar predsednik je bil več let. Bil je tudi član S.T.Z. in pomagal pri telovadbi.

Bil je v odboru Slovenske kreditne zveze, v vodstvu S.L.S. v Torontu, pri društvu Baraga, pri Vincencijevi, pri misijonskem krožku. Mnogo je pomagal pri cerkvi Marije Pomagaj, molil naprej rožni venec pred večernimi mašami in še in še.

Ko je ležal v pogrebnem zavodu ga je ogromno Slovencev prihajalo kropit in izrekat družini pokojnega sožalje.

Pogreb je pokazal, kako priljubljen je bil. Kljub temu, da je bil delovni dan, je bila cerkev nabito polna kot le v velikih praznikih.

Ob grobu se je v imenu nas vseh poslovil od njega naš član g. Peter Markež.

Janeza bomo ohranili v hvaležnem spominu. Naj mu dobri Bog obilo poplača za vse njegovo plemenito in nesebično delo na tem svetu.

Ciril Preželj

✠ Demetrij Weble

Tik pred Božičem je umrl bivši narodni poslanec (izvoljen kot član SLS na listi JRZ 11. decembra 1938), bivši domobranski častnik in nazadnje urednik glasila Smer v slovensko državo.

Pokojni Weble je stopil na jasno slovensko pot, ko se je kot domobranec boril, pa kot urednik, kajti vse njegovo delo in pisanje od leta 1942 naprej ga je vodilo k enemu samemu cilju: samostojni slovenski državi.

Žal je ni dočakal, a ob njegovem grobu vemo, da bodo mladi, ki jim bo dana naloga voditi usodo slovenskega naroda, znali v pravem trenutku proglasiti slovensko samostojnost.

S to željo in s tem upanjem se od pokojnega soborca poslavlja

Vestnik

✠ Jože Žakelj

Dne 5. marca t. l. se je v Ramos Mejía (Argentina) smrtno ponesrečil pri delu zvesti član našega DSPB soborec Jože Žakelj. Bil je protikomunistični borec od dne ustanovitve prve Vaške straže na št. Joštu nad Vrhniko pa do konca svetovne vojne in še potem, ko se je s šestimi domačini skrival v bližini doma z namenom, da bi še lahko pomagal domačim ljudem. Do razpada Italije je bil član Vaške straže v št. Joštu, nato pa domobranec. Vsi, ki so ga poznali, vedo povedati, da je bil izredno dober, pa tudi zelo pogumen borec.

Pokojnik je bil rojen 19. aprila 1909 v št. Joštu nad Vrhniko. Že zgodaj se je začel udeleževati pri mladinskih organizacijah, pozneje v prosvetnih, združnih in političnih. Kakor je bil v svojem zasebnem življenju pravi „garač“, vesten in delaven, tak je bil pri javnem delu, delaven, požrtvovalen in zvest.

Ko je skupaj s svojimi soborci spoznal, da ljudem kot skrivač ne more dosti pomagati, je opustil skrivanje in odšel v italijanska begunska taborišča, od tam pa v Argentino, kamor je prišla pozneje za njim njegova družina. V novem svetu je svoj kmečki poklic zamenjal s poklicem stavbnega mizarja. Kakor doma, tako je tudi v Argentini dal svoje sile na razpolago slovenski javnosti. Bil je član mnogih slovenskih organizacij: Zedinjene Slovenije, Slovenske ljudske stranke, Katoliške akcije, Slomškovega doma in Društva slovenskih protikomunističnih borcev od njegove ustanovitve dalje. Z velikim veseljem je vedno prebral Vestnik.

Vsemogočni Bog naj nakloni dragemu soborcu Jožetu Žaklju večni mir in pokoj. Njegovi preostali družini — gospej Angelci in njegovim trem sinovom — pa izražamo globoko sožalje.

SPOMINI IZ KOČEVJA

Bralcem in uredništvu „Vestnika“:

Ni mi neznana težka naloga, ki jo ima naša zdomska skupnost pri zbiranju zgodovinskega gradiva o junaški in tragični borbi slovenskih domoljubov med zadnjo svetovno vojno. Vem, da so nam neposredni viri in dokumenti, ki govorijo naši borbi v prid, v veliki meri nedostopni ali pa so bili celo namenoma uničeni. Zato se zavedam, da bi moral vsakdo izmed nas doprinese več ali manj drobcev k mozaiku, ki naj omogoči pravo in resnično podobo protikomunističnega tabora. K temu nas že desetletja spodbujajo naše organizacije in posamezniki, ki nam dokazujejo nujnost takih zapisov.

Nisem strokovnjak niti za zgodovino niti za pisanje; revolucije se udeležil kot malo pomemben člen v verigi oseb in dogodkov, vendar upam, da bo iz pričujočih zapiskov, ki so večji del osebna doživetja brez izrecne perspektive na splošno stanje, vesten zgodovinar le izluščil zrnce, ki mu bo služilo za splošen prikaz in pravilno presojo.

Zgolj s tem namenom sem pisal te vrstice. — Pisec.

Najprej nekaj besed o Kočevju in Kočevskih Nemcih. Kljub temu, da so bili ti Nemci pred približno 600 leti kazensko preseljeni na ozemlje današnjega Kočevja in so tedaj tudi dobili ime „Kočevjarji“, so bili po nemško organizirani. Čutili so se Nemce. Posebno še v novejši dobi, saj so bili celo hitlerjanci in še bolj zagrizeni kot pa Nemci živeči v svoji domovini. Svoje otroke so vzgajali v nemškem duhu. Šole so imeli povečini nemške, v najboljšem primeru — mešane. V cerkvah pridige skoraj vedno nemške, le tu in tam ena slovenska, ena nemška. Imeli so svoje mladinske športne organizacije. Občinski uradi so večji del poslovali nemško, le v mestu Kočevju se je poslovalo slovensko. Govorili pa so svoje posebno narečje, neke vrste popačeno nemščino.

Še predno je Hitler napadel Jugoslavijo, so imeli Kočevjarji v vsaki hiši skritih po eno, celo več hitlerjanskih zastav, dolgih po 3 ali 4 metre. Večina je tudi imela pripravljene črne uniforme. V dvoranah, kjer so se v večerih sestajali, so imeli skrbno zastarta okna, poleg zaves so imeli tudi zaprte polkne, da se ne bi nič slišalo. Po dvoranah so imeli vse naokrog izobešene po stenah hitlerjanske zastave. V teh prostorih se je zbirala mladina obeh spolov kakor tudi odrasli. Učili so se korakanja, pozdrava zastavi, hitlerjanske pesmi itd. Kljub njihovi opreznosti, smo bili Slovenci tamkaj o njih početju poučeni in ker je bilo tako postopanje protidržavno, smo obvestili orožniško postajo. Načelnik postaje pa je povedal to-le: tudi mi vemo, kaj se dogaja, dobili smo že več prijav, pa kaj

naj storimo, moj prednik je moral zapustiti Kočevje v 24 urah, ker je to naprej sporočil. Vsako tako poročilo je šlo na najvišje mesto, menda v Sarajevo ali Beograd, na tem mestu je pa bil Nemec ali nemškutar (natančno se ne spomnim) in vse kar je prišlo na glavno komando s pritožbo čez Nemce, je šlo „ad acta“, obveščevalec pa je bil prestavljen“. Torej ne moremo ničesar storiti, le beležiti in čakati.

Ko se je jugoslovanska vojska mobilizirala, je mobilizirala tudi Kočevarje. Prav vsi so bili mobilizirani na isto zborni mesto. Ko je Jugoslavija kapitulirala, so se le nekaj ur po tem že pripeljali Kočevarji z jugoslovanskimi tovornjaki, na rokavih so imeli hitlerjanske trakove na jugoslovanskih uniformah in z jugoslovanskim orožjem v rokah. Na drogu jim je visela velika zastava s kljukastim križem.

Že naslednjega dne so pa prikorakali po mestu domačini v črnih uniformah. Bilo jih je za eno četo. Po mestu pa so še vedno patrolirali v jugoslovanskih uniformah, s kljukastim križem na rokavih in z jugoslovanskim orožjem.

Šli smo od sv. maše, ko so se ti črnouniformiranci pojavili. Obstali smo v špalirju in opazovali, straža je šla mimo nas in eden drugemu pošepeta na uho, tako da je slišal tudi zraven stoječi Slovenec, sedajle bomo pa onega aretirali, in pokazal na mene. Ko mi prijatelj to pove, sva se z ženo takoj odstranila, v nekaj besedah je bilo dogovorjeno. Sam sem tekkel po stranskih ulicah, dospel do železniške postaje in se skril za tovornimi vagoni. Žena je pa šla domov, da mi pripravi nekaj hrane in velikonočnega blagoslova za na pot. Prinesla mi ga je na kolodvor, kupila vozni listek in, ko je bil dan znak dan za odhod vlaka, sem iz nasprotne strani skočil na vlak in jim tako ušel.

Po mestu je nastal pravi teror. Ljudje so s strahom hodili po mestu, saj si lahko na vsak korak naletel na patrolo. Patrole so se pa pojavljale tudi po vaseh, še posebno pa po glavnih ulicah in cestah. Tako se je tudi zgodilo na cesti, ki pelje iz Kočevja proti Ljubljani. Štiri kilometre iz mesta ven je straža vsakega legitimirala, preiskala in zasliševala. Kar naenkrat pa se pojavi druga patrola, ki je prišla iz nasprotne strani. Stražarja to opazita, zakličeta „stoj!“. Zahtevala sta, da orožje odložita, ker tega nista storila, sta naperila puški proti njima. Slovenska stražarja sta ju prehitela, sprožila in oba hitlerjanca sta obležala mrtva. Po vsem Kočevskem je nastalo pravo žalovanje. Že nekaj dni za tem so se pojavili na prsih Kočevarjev znaki, ki so spominjali na „umor“ teh dveh.

Od tedaj naprej so straže še pojačili.

Od Kočevja proti Ribnici, približno 10 km iz Kočevja, v gozdu Jasnica se je mudil oddelek jugoslovanske vojske. Za to so zvedeli tudi Nemci v Kočevju. Tam so se nahajali že približno 15 dni. Kakor smo pozneje zvedeli, je prišlo med obojimi do razgovora. Jugoslovanski zastopniki so zahtevali prost prehod skozi mesto. Nemci jim pa tega niso dovolili. Pozneje so jim to dovolili pod pogojem, da izroče orožje. Tega pa jugoslo-

vanski vojaki niso hoteli storiti, zato je bilo videti, da bo prišlo do oborožene spopada. Končno je prišlo do sporazuma: lahko da korakajo skozi Kočevje z orožjem, vendar pa z nenabitimi puškami. Na to so pristali oboji. Že so se pojavili pred mestom. Bilo jih je okoli 150. Žalostno je bilo gledati te potrte, utrujene in lačne naše fante. Poleg njih je pa sedel v avtomobilu njihov poveljnik, od leve in desne obkrožen od Nemcev. Ko so prikorakali do konca vasi „Dolga vas“, so se šele odpočili.

Njih namen je bil pridružiti se nekje v Srbiji glavnini Jugoslovanske vojske. Ko so prišli do Fare, t. j. 24 km iz Kočevja, so nameravali prekorčiti reko Kolpo po lesenem mostu, misleč, da je varno. Čim so prišli do tretjine mostu, se nanje vsuje toča krogel. Videč to nevarnost, pade povelje, da se vrnejo nazaj na levi breg. Komandant jih je sedaj preorganiziral in hotel prekorčiti most z brzim napadom, pa se je, žal, na nasprotni strani nabralo še več vojske in streljanje je bilo še močnejše. Ko poveljnik to vidi, odredi, da se vrnejo in zapuste most. Zbral je okrog sebe vse fante in solzan govoril sledeče: „Fantje, prepozni smo. Hrvati so sedaj naši sovražniki. Pomoči od nikoder, zato vas razpuščam, pojdite na svoje domove, pri ljudeh si preskrbite kaj civilne obleke. Bodite pripravljeni, kadar vas bomo klicali. Zbogom fantje.“ Pozneje smo zvedeli, da je bil to pok. Dežman.

Že drugi dan smo jih videvali po mestu, pozneje pa na železniški postaji, ko so čakali na vlak. Vse te podatke so nam dali oni sami. Njih komandant se jim je pa smilil.

Preseljevanje Kočevarjev

Kmalu po razpadu Jugoslavije in po zmagi Nemčije, so po mestu začeli agitirati za preselitev v matično domovino. Govorili so jim, da jih Hitler sprejema z odprtimi rokami, kajti vzdržali so 600 let in se ob napadu tako junaško zadržali, da jim pripada lepo plačilo. Dobili bodo lepa posestva, še več, cele gradove itd. Po dobri agitaciji se je začelo popisovanje za preselitev. Vendar uspeh od kraja ni bil zadovoljiv. Prijavilo se jih je 40%. Zdaj so začeli na drug način, poskusili so celo z grožnjami. Načina groženj je pa bilo veliko in tako so se, takorekoč pod pritiskom, javljali. Do konca novembra je bil popis za preselitev končan. Kar se pripelje dolg vlak (vagoni podobni brzovlaku). Ta vlak je pa bil od začetka do konca preurejen v pisarne. Veliki in moderni avtobusi so pa začeli dovažati prijavitelje iz še tako oddaljenih vasi. Popis se je začel. Pri prvem vagonu so stopili noter kot Jugoslovani, a na koncu vlaka pa že izstopali kot Nemci z vsemi potrebnimi dokumenti. Nato so bili postreženi v sosednji gostilni. Zopet so jih naložili in odpeljali, nazaj grede pa že pripeljali druge. Od kraja je šlo vzorno, a kmalu je zmanjkalo goriva za avtobuse, ki so obstali nekaj mesecev kar v snegu. Kočevarji pa so morali zdaj v snegu, burji in mrazu po več 10 km daleč peš hoditi na to popisovanje. V uradu so morali oddati tudi ves denar, le 25 DM so smeli obdržati, zato so

prvi odšli popolnoma suhi iz pisarne, za naprej so pa drugi vedeli, kaj je storiti. Kupovanje DM se je začelo na debelo. Bogatejši so si oskrbeli tudi po več tisoč mark, jih skrivali v pohištvo kot npr. v redale z dvojnimi dnom in podobno.

Kmalu se je začelo preseljevanje. Vsakdo je dobil prostor v tovornem vlaku za svojo prtljago. Od kraja so dobivali zaprte vagone, kmalu je pa teh zmanjkalo in so začeli nakladati pohištvo na odprte vagone. Prijavljenci so se odpeljali iz Kočevja v osebnih vagonih, njih prtljaga jih je pa spremljala v tovornih. Predno je vlak odpeljal, je zaigrala godba in vlak se je začel pomikati. Kmalu je pa tudi godba utihnila in izginila iz Kočevja. Skoraj dnevno je odhajal po en vlak teh Kočevarjev v razne kraje Slovenije, da pa je bilo prostora za te novo naseljence, so morali poprej Nemci Slovence izseliti. Po večini so jih poslali v Šlezijo in drugam. Pa tudi Kočevjarji sami niso bili zadovoljni z novimi bivališči, kajti obljubljali so jim velika posestva, gradove in podobno, a nazadnje so pa dobili manjša posestva, stanovali v stanovanjskih hišah, tako da se je pokazala pri njih splošna nejevolja. Tako se je zgodilo, na primer, z nekim Novakom (Slovenec), poročenim s Kočevarico. Imel je veliko mizarsko delavnico v Kočevju. Zaposloval je 6-7 pomočnikov. Ko se je odločil, da gre v obljubljeni „raj“, si je dal napraviti v svoji delavnici pohištvo najboljše kvalitete za 7 sob. Ko je prišel čas odhoda, ni bilo zaprtih vagonov na razpolago, naložili so vse to na dva odprta vagona. Med vožnjo je začelo deževati, nato pa snežiti. Po več dneh vožnje sta njegova vagona prišla na določen kraj. Bilo je vse zledenelo. Novak si je šel ogledat svoje bodoče domovanje. Oddelili so mu v mestu Brežice majhno dvosobno stanovanje, poleg tega pa malo delavnico. Ker ni dobil tega, kar so mu obljubljali, se je uprl in ni dovolil razložiti. Na njegove stroške so odpeljali pohištvo v Celje. Tudi tam ni mogel ostati, ker mu oblast ni dovolila. Vrnil se je nazaj v Brežice. Tu pa ni bilo več na razpolago tistega, kar mu je bilo prvotno določeno. Zadovoljiti se je moral s stanovanjem brez delavnice. Tako so mu začeli razkladati pohištvo po šestih tednih. Zložili so ga v zasilno lopo in ga odtod nosili dan za dnem, predmet za predmetom, v kuhinjo, da se je led stopil in se je les posušil. Toda s tajejem ledu je začelo odstopati tudi lepilo od pohištva, tako da je bilo skorajda neuporabno. To vse mi je Novak sam pravil, ko sem ga ob neki priliki obiskal. Drug primer, kočevskega lekarnarja. Imel je krasno enonadstropno, razkošno urejeno hišo. Bil je ves navdušen za Hitlerja. Javil se je med prvimi, zato da gre v obljubljeni raj. Ko se je selil, je ob odhodu igrala godba. Stopil je iz vlaka, da še enkrat pogleda na svoje rodno mesto. Pri tem se naglas razjoče in s težkim srcem odide iz Kočevja. Dodeljeno mu je bilo mesto Ptuj. Tam je dobil v eni ozkih ulic majhno lekarno in še manjše stanovanje. Ni prenesel tega. Obesil se je.

V tistih dneh sem obiskal svoj rojstni kraj Krško. Šel sem na obisk tudi k bivšemu županu v Mozlju pri Kočevju. V Mozlju je imel lesno

trgovino in gostilno. Ko me njegova žena opazi, skoči k meni, mi stisne roke in začne jokati. Ko se malo pomiri, reče: „Kaj smo storili, da smo tako kaznovani. Bilo nam je dobro, zelo dobro. Sedaj smo pa postali veliki reveži. Pa še tu, kjer smo, so morali oni, ki so prej tukaj stanovali, stanovanje prisilno zapustiti ter iti v tujino. Kako nas to boli! Zakaj, le zakaj smo šli iz Mozlja!

Oglasil sem se v bivšem hotelu Kunej na Videm-Krško. Opazili so me znanci, ki so prišli iz Kočevja. Povabili so me v posebno sobo. Tam se nas je zbralo lepo število. Vsi so se rokovali z mano. Včasih smo si bili v laseh, sedaj pa kar naenkrat taki prijatelji. Posedli smo, tedaj ni manjkalo ne jedače in ne pijače, čeprav je bilo vse na karte. Spraševali so me, kako je sedaj v Kočevju in kako bi bilo, ko bi se tja vrnili (tedaj so že pustošili partizani, požigali in uničevali, kar se je dalo) Rečem jim: „Saj se vam ne izplača vrniti, ko je tako vse razdejano, pa mi odgovori eden mlajših, češ, da nič ne de, pa če tudi ni kamna na kamnu, vendar le nazaj, nazaj na Kočevsko da si želijo. Ostali so mu pa pritrjevali.

Čudil sem se, kako to, da so mi bili sedaj kar naenkrat tako naklonjeni, še pred nekaj neseci pa so mi bili veliki sovražniki. Naj navedem za to le en primer. Ko so Nemci zmagali in je bilo po Kočevju takšno navdušenje za Hitlerja, so na dvorišču gostilničarja Ferderberja postavili vasilice, kjer naj nas bi obešali. (Vendar so potem ta predel zasedli Italijani). Kot nam je bivši orožnik pravil, je videl listo vseh tistih, ki naj bi bili obešeni. Bilo jih je preko 80. Prvi na listi je bil pok. svetnik K. Škulj, ustanovitelj „Vestnika“.

Začetek partizanstva

Nekaj po odhodu Kočevarjev so začele krožiti govorice, da se zbira denar za vojsko. Nismo vedeli, za kakšno vojsko gre. Pobiralo se je vse povsod, nihče pa ni nič točnega vedel povedati. Ker smo sumili, da nekaj ni v redu, smo se dajatvam izogibali. Kmalu za tem pride na moje stanovanje nek mladenič in hoče z mano govoriti. Bilo me ni doma, zato je prišel drugič. V tretje me je dobil. Želel je z mano na samem govoriti. Nič se ni predstavil, ne kdo je, ne kdo ga pošilja, pač je takoj vedel povedati, da sem klerikalec in me vabi, da kot tak vstopim v osvobodilno organizacijo. Šlo naj bi se za odbor, pa ni nič povedal ali za Kočevje ali za kak drug okraj. Vprašal sem ga, kdo da je še pristopil, in pravi, da že vse stranke, le klerikalna da še ni zastopana. Povprašam ga, kako da so razdeljena odborniška mesta. Odgovori mi (če se prav spominjam): 2 liberalca, 2 krščanska socialisti, 2 socialisti in 4 komunisti, za klerikalce sta pa dve mesti. Protestiral sem rekoč, da razdelitev ni sorazmerna s pripadniki ene ali druge stranke. Vendar je vztrajal pri svojem. Nato sem mu povedal, da pač nisem pooblaščen, da bi zastopal SLS. Dovolj je, da ste klerikalec in vaš pristanek, mi je odvrnil. Vprašal sem ga, kako gledajo na

svetovni položaj. Kaj pravijo za Angleže, Amerikance, kako z ozirom na kralja. Odgovoril je, da je zanje važen Stalin, na vse drugo se ne ozirajo. Ko mi pa tako reče, sem sodelovanje odločno odklonil. Poslovala sva se, pred odhodom mi pa reče: ali vi veste, kaj vas čaka v tem primeru! Vem, sem dejal, pa kljub temu odklanjam. Pa se stavi vprašanje: Ali bom lahko šel čez mesto, se mi ne bo nič zgodilo? (bili smo tedaj okupirani — zasedeni po Italijanih.) Odgovoril sem: radi mene mirno, oba sva Slovenca in ali naj vas javim smrtnemu sovražniku?

Vaške straže

Nekaj dni po tem dogodku pride k meni neki fant. Poznala sva se iz „Fantovskih odsekov“. Po pozdravu je takoj izrazil željo, da bi z mano na samem govoril. Obraz mu je bil zelo resen. Odpeljem ga v sobo, iz žepa izvleče pismo in pravi: preberi ga vpričo mene, nato ga sežgi! Pismo mi je poslal moj najboljši prijatelj Zemljak Viktor, včasih eden najbolj požrtvovalnih delavcev v katoliških organizacijah. V pismu me je svaril pred nevarnimi tipi, ki da se skrivajo pod raznimi privlačnimi gesli, v ozadju vsega pa da je pravi komunizem. Vabil me je, da bi tudi mi v Kočevju pristopili k že ustanovljeni organizaciji, kjer je tudi on vključen ali pa naj tudi mi ustanovimo tej podobno protikomunistično organizacijo. Pisano je bilo zelo lepo, iz vseh besed je žarel velik idealizem. Od ganotja so mi solze stopile v oči, vendar sem moral pismo na kurirjevo zahtevo uničiti. Nato se je razvil prijateljski pogovor. Pri meni se je nekoliko odpočil, saj je bil potreben; prehoditi mu je bilo treba pot iz Koprivnice pri Rajhenburgu, preko Novega mesta do Kočevja, torej več kot 70 km. Odložil sem se, da se z Zemljakom nekje sestanem. Naročim fantu-kurirju, naj mu pove za sestanek v Novem mestu na določenem kraju, določenega dne. Zadovoljen je spet šel na pot, katero je prejšnja dva dni prehodil. Določenega dne se podam na pot z vlakom. Imel sem potno dovoljenje. Da ne bi vzbujal sumenj, vzamem s seboj svojega sinčka. Ko prideva na določeno mesto, Zemljaka ni bilo. Čakala sva ves dan, a zaman. Zvečer sva se vrnila brez uspeha.

Nekaj mesecev zatem sem spremljal skupino beguncev, ki so se želeli vrniti na svoje domove, od koder so bežali pred partizani. Ker pa je bilo to ozemlje nekaj potem dokaj varno, so se želeli vrniti. Te begunce sem spremljal do Krškega in Brežic (tedaj sem izrabil priliko in obiskal Kočevrje, kakor zgoraj omenjeno). Obiskal sem tudi dom prijatelja Zemljaka. Bila je doma njegova teta, s katero sva se dobro poznala. Povprašam po Viktorju in vsa zagonetka, zakaj ni prišel na domenjeno mesto, je bila razvozljana. Viktor je šel domenjenega dne na pot. Imel pa je smolo; na meji so ga ujeli Nemci. Odpeljali so ga v zapor v Brežice, od tu v Rajhenburske zapore, od tu v Maribor, kmalu za tem pa v Nemčijo. Od tu je tudi meni pisal dopisnico. Od tedaj naprej je pa vsaka sled za njim izginila.

Tudi mi v Kočevju smo se začeli organizirati. Na binkoštni ponedeljek smo šli na „izlet“ na Fridrihshtain. Šla nas je velika skupina. Da ne bi bilo preveč sumljivo, smo šli tudi z otroci in ženami. Ko smo dospeli na vrh, tam kjer je Veronika Deseniška skočila v prepad, smo se polagoma odstranjevali iz skupine in se sestali streljaj proč od drugih. Tu smo imeli prvi sestanek. Povedal sem udeležencem sestanka, da se bomo dobivali po majhnih skupinah na mojem stanovanju, kjer bodo zaprisedli in bomo napravili podroben načrt o delovanju. Ker smo zvedeli za tesne stike, ki so jih imeli partizani z Italijani, smo od tedaj naprej začeli zasledovati partizansko delo, tako kot propagando, njihova zbirališča, nabirke v denarju, cigaretih in obuvalu ter oblekah. Postali smo pozorni na delovanje kurirske službe in zbiranje orožja. Predvsem pa smo sledili sodelovanje Italijanov z našimi komunisti. To sodelovanje je bilo še najbolj uspešno. Sestajali so se po raznih prostorih, najbolj redno in pogosto so se sestajali v sobi mehanične delavnice za pošto v Kočevju. Drugi redni sestanki so se vršili v krojaški delavnici, nasproti gostilne, tudi v mestu. V tej delavnici smo pa imeli svojega zaupnika. Tja so prihajale kurirke, pa so imele mirno pot mimo Italijanov, čeprav so oni za njih delo vedeli. Ena najbolj aktivnih terenk je bila Prijatelj iz Dolge vasi, med uradništvom pa uradnica tekstilne tovarne ter njena sestra, uradnica na Gozdnem uradu Auersperga.

Ker smo dobivali poročila, kako naši fantje in možje padajo pod komunističnimi krogli, nam je že presedalo to delovanje. Zato smo sklenili, da tudi v Kočevju ustanovimo Vaško stražo. V ta namen smo hoteli sklicati sestanek. Prostore je ponudil dekan Flajnik v dekaniji. Sprejeli smo. Določenega dne smo se začeli zbirati v dekanovi pisarni. Kar zagledam med zanesljivimi fanti tudi Kovača, ravnatelja kočevske banke. Bil je krščanski socialist! Predno se je sestanek začel, vstanem in rečem: gospodje, prijatelji, sestanek se ne bo vršil, ker ozračje ni čisto. Obrnem se proti dekanu in ga vprašam: g. dekan, če bo katoliška cerkev v nevarnosti, kdo jo bo branil, ali mislite da komunisti? Potem smo se rašli. Vsi so pa debelo gledali, kako je Kovač prišel med nas. — Dekan Flajnik je bil dober duhovnik in poštenjak, le premočrten ni bil. Brata je imel pri partizanih.

Nekaj dni zatem se z g. dekanom srečava in pravi, da je Kovač komunist. Kar sem jaz že davno vedel.

Napravili smo listo, da jo predložimo italijanski komandi, ker je bilo potreben njihov pristanek. Obvestim o tem g. dekana in me je spremil na komando. Ko dobi v roke komandant to listo in prošnjo za našo samoobrambno posadko, nama je rezko dejal: „Dokler bom jaz komandant v Kočevju, Vaške straže ne bo! Bil je namreč velik prijatelj partizanov. Obrniti smo se morali na višje mesto, da smo ta pristanek dobili. Ko pokažemo seznam Fantiniju, je nejevoljen godrnjal, da tega in tega omenjenega na seznamu potrebuje, ker je mizar, drugega rudarja rabijo, ker sicer ne bo

premoga, gasilce, ker sicer, kaj bomo napravili, če nastane požar itd. Vse polno izgovorov. Zato jih je že malo ostalo, ki bi prišli v poštev za ustano-vitev. Ker pa smo vztrajali pri svojem, pa odloči, da VS v mestu ne more biti in je končno določil 4 km od mesta oddaljeno vas „Staro cerkev“ za to. Orožje je bilo najslabše. Zaradi šibke postojanke, smo se obrnili na postojanko v Dobrepoljah, ki je bila silno močna, da nam priskoči na pomoč. Dodelili so 20 dobrih in izurjenih fantov. Prišli so z vlakom v Kočevje. Z njimi vred smo po Kočevju kmalu odkrili vso mrežo komunistič-nih kriminalcev. Izvršili smo nekaj aretacij in jih peljali na zaslišanje. Uradnica na gozdnem uradu — že preje omenjena — telefonira polkovniku Fantiniju, s katerim sta bila „velika prijatelja“ in takoj je poslal patrolo, da poišče VS in jih aretirajo. Vsem so odvzeli orožje, jih odpeljali na železniško postajo, ter jih zaprli v čakalnico, dokler ni bil vlak pripravljen, da jih je odpeljal nazaj v Dobropolje.

Ker smo bili le sami od sebe odvisni, je bilo potrebno postojanko povečati. Šel sem po hišah naših ljudi in vabil, da se javijo. Prišel sem tudi v hišo dobre, poštene družine, ki je imela 3 fante. Vsi so se takoj javili, pred odhodom mi pa reče njih oče: ko bo prišel odločilen trenutek, 62 let sem star, tudi mene pokličite. To je bil oče Kužnik.

Pisal sem v Ljubljano, kaj se dogaja v Kočevju. Prišel je zastopnik, ki naj bi stvar uredil in preprečil sabotažo, ki jo je vodil italijanski koman-dant Fantini proti naši Vaški straži. Pogovorila sva se o splošnem stanju in mu pokazal tudi seznam tistih rdečkarjev, ki so našim fantom stregli po življenju. Ta je šel takoj protestirat na italijansko komando, kjer je prišlo do ostrega prerekanja med njim in Fantinijem. Kmalu po tem sestanku pa je italijansko vojaštvo začelo z aretacijo tistih oseb, ki smo jih imeli na seznamu, tako da je bil naraven zaključek kot da smo te rdeč-karje mi prijavili italijanski komandi. Jaz pa vem, da je bil taisti seznam strogo zaupen in izrecno za našo notranjo uporabo. Še danes ne vem, kako je prišel Fantiniju v roke. Vse aretirance so zaprli v Dijaški dom. Že naslednjega dne jih obišče Fantini in jim reče: Hvaležni mi morate biti, da sem vas dal zapreti, kajti jaz sem vas hotel na ta način rešiti, da vas ne bi oni aretirali.

V zaporu, v katerem sobili približno 15 dni, so uživali veliko svobodo. Več jih je hodilo domov spat, in hodili so na sestanke po mestu. Hrano so jim od doma nosili.

Po nekaj dneh so jih naložili na tovornjak in jih peljali skozi mesto, ne vem, kam. Med vožnjo so prepevali „Internacionalo“.

V bližini Stare cerkve nekje so imeli partizani svojo komando. V mestu so se stalno pojavljali z italijanskimi propustnicami. Med italijan-skimi vojaki so bili nekateri, ki so to javili na višje mesto. Nekega dne so obkolili „komando“ Italijani. Prišlo je do borbe, 4 ali 5 „višjih“ je padlo, nekaj pobegnilo, nekaj so jih pa ujeli. Partizani so takoj osumili,

da jih je izdala Italijanom dobra verna in poštena družina. Ob kapitulaciji Italije so tri nedolžne člane te družine postrelili.

9. september 1943

Vrnil sem se prav tisti dan iz Ljubljane, kamor sem šel na poročanje in iskat nadaljnih navodil. Na stanovanju smo se zbrali vsi zanesljivi in jim poročal o tem, kar sem opravil. Sestanek je trajal do policijske ure. Ostal je le eden, ki je bil v gasilski uniformi. Ko tudi ta odide, se prav kmalu nato vrne in v naglici pove: Kapitulacija Italije! Vso noč nisem spal in delal načrte za drugi dan. Že zgodaj zjutraj je bilo videti, kako hite sumljivi moški in fantje sem in tja. Kmalu se pojavijo tudi naši fantje. Po danih navodilih so poklicali vse zaprisežene, ki so prihajali iskat orožja. Vedno več jih je bilo. Kmalu pridejo tudi oni iz Stare cerkve. Poiščem inž. Vivoda, da greva na italijansko komando zahtevati, da nam izroče oblast. Povedal mi je, da so njemu mesto župana že ponudili. Oblasti pa oni, dokler so v Kočevju, ne izroče. VS in partizani so se začeli zbirati pred italijansko komando. Na svojo roko sem dal zastražiti dve skladišči, ki sta bili v neposredni bližini italijanske komande. V enem je bila municija, v drugem pa bencin. Istočasno so partizani hoteli napraviti isto; prišlo je do spopada in streljanja z obeh strani. Italijani videč to, so se razhudili; poklicali so partizanskega komandanta polk. Vodopivca (ta je verjetno padel med partizane, ko se je vračal iz ujetništva), nato pa mene in nama zagrozili, da bodo nastopili z vso silo, če takoj ne preneha streljanje. Določil je Vodopivca in mene za talca, če pade le še en strel. Pojdita in povejta vsak svojim, je dejal. Streljanje je ponehalo. Vodopivec stopi k meni in me prijazno vpraša, kaj nameravamo storiti. Odgovoril sem, da se nameravamo umakniti iz Kočevja. Odgovoril mi je, da smo se prav odločili, kajti tam okrog je vse polno partizanov. Nas pa je bilo kvečjemu za eno tretjino. Vprašal me je tudi, kaj nameravam ukreniti z družino. „Pustil jo bom tu, kjer je,“ sem mu odgovoril. Tega vam ne svetujem, kajti sinoči je bil sestanek (partizanov) in tam sem slišal, da boste vsi likvidirani. Vprašam ga, kaj tudi otročiček, ki ima komaj 5 let?“ — pa mi odgovori: Vsi, ki nosijo vaš priimek, prav vsi bodo likvidirani!

VS sem dal na mestu voljno, nekaj fantov vzel s sabo in smo tekli na moj dom. Odhod je bil napovedan za pol enih, tako da je bilo le 10 minut časa. Na hitro sem vzel s seboj vso družino, ki se je ravno pripravila h kosilu.

Odhod iz Kočevja

Težkega srca smo zapuščali mesto. Pri Stari cerkvi se nam je pridružilo 28 fantov, dijakov dr. Blatnika. Oborožili smo tudi te, kolikor je pač bilo orožja. Postavili smo desno in levo obhodnico, ter predhodnico proti

Ribnici. Vrnila se je, ne da bi prišla v stik s četniki, kajti bili so že obkoljeni.

Pridemo do ravnine pred Dolenjo vasjo. Odpočitka smo pač bili potrebni, saj smo bili skoraj vsi vso noč brez spanja in prehodili že preko 14 km, poleg živčne napetosti, ki nam je jemala fizične moči. Posedli smo, z nami je bilo tudi približno 40 civilistov s kaplanom Vidmarjem, ki so se zadnji trenutek priključili nam. Komaj posedemo, že je od strani Jasnica (tam smo ravnokar hodili, ko smo zapuščali Kočevje), začelo streljati, razvrstili smo se hitro v strelce in leže odgovarjali ter se po malem premikali v smer, od koder je streljanje prihajalo. Ker pa nismo vedeli, kdo nam je nasproti, je čelni del dobil povelje, naj pozve, kdo stoji nam nasproti. Odgovor kmalu dobimo: „partizani“, a bilo je tudi več ženskih glasov. Streljanje povečamo in že smo se pripravljali na juriš, ko zabrni nad glavami „štorklja“. Počakali smo, kaj nam ta prinaša. Stresla je neke letake, vendar so padali daleč proč od nas. Pobrli so jih Italijani, mi nismo mogli dobiti niti enega v roke, da bi zvedeli za njih vsebino.

Med tem je streljanje prenehalo in raznesla se je vest, da prihaja neka delegacija. Vse je utihnilo, to je, streljanje na eni in drugi strani. Kar se pojavi nekdo, ves okrašen z odlikovanji, z daljnogledom, z brzo-strelko preko ram, specijalko ob strani in v lepi uniformi in se nameri v bližino, kjer so ga že čakali zbrani italijanski oficirji iz enim polkovnikom na čelu. Nas pa ni nihče obvestil, da se zbirajo zastopniki borečih se sil na pogajanja. Videč to stanje so se naši fantje razburili. Takoj so se postavili za skale, grmovje, obronke. Približal sem se jim in jih vprašal, kaj nameravajo, pa mi odgovore, če nismo toliko vredni, da bi tudi naš zastopnik bil pri pogajanjih zraven, ga bomo pa, ko se bo vračal, kar „prevrnili“. Komaj sem jih pregovoril (pozneje sem se kesal), da nisem tega dovolil, še posebno, ko sem zvedel, da je bil ta „delegat“ znani Popivoda.

Ker nismo vedeli za rezultat pogajanj, smo bili seveda v neprijetni negotovosti. Pa že kmalu se je streljanje obnovilo. Začeli so pa streljati tudi s topovi. Torej niso prišli do sporazuma, smo si mislili, pa bila je le prevara. Streljanje je trajalo le kratek čas. Med nami je bilo 7 mrtvih. Nastopil je mrak. Kar pride k meni orožniški kapetan Italijan, ki sem ga jaz poznal. Bil je eden redkih Italijanov, ki je bil odkrit človek in protikomunist. Povedal mi je, da so se Italijani in partizani lepo pogovorili za skupno delo, ker se pa on in še dva njegova prijatelja s komunisti ne strinjajo, so pripravljeni pridružiti se nam, s približno 120 vojaki, ki se niso hoteli vdati komunistom.

Skupaj smo napravili načrt. Ker so bili Italijani in partizani v veliki premoči, je bilo mogoče misliti na uspeh, le če bi jim prišli za hrbet. Zato smo se porazdelili v dve koloni. Obiti smo hoteli kolono tovarnjakov, ki so stali še na cesti, ki nam bi služili za lepo zaslombo, mi pa bi šli proti Jasnici, odkoder bi prišli sovražniku za hrbet. Komaj pa smo začeli

s premikom in se premaknili za kakih 100 metrov, ko v temi spoznam italijanskega komandanta v spremstvu Popivoda, za njima pa italijanske vojake in partizane. Resno me je opozoril (spoznal me je), da prenehamo z napadom, ker da je prišlo do sporazuma in bomo mi odgovorni za krvoprelitje, če pride do spopada. Nameramo smo morali opustiti, videč, da so oni sami mislili storiti isto kot je bil naš načrt.

Z italij. kapetanom in dvema poročnikoma smo se dogovorili sledeče: Oni trije z večino naših in njihovih vojakov se pomaknejo na hrib proti Rakitnici, ga zavzamejo in drže do dneva, kajti prišlo je sporočilo, da pride pomoč iz Ribnice. Moj svak, ki je bil moj namestnik, zbere okoli 30 fantov in se iz gneče prebijejo gredoč proti Ribnici, da se pridružijo onim, ki so od tam prihajali na pomoč. Že so se pomikali proti Dolenji vasi. Italijani s partizani so ta premik opazili in usmerili orožje proti njim. Tedaj so bili že v vasi Zabukovje (tako nekako se je imenovala vas, ki leži blizu Ribnice). Obstreljevanje je bilo tako močno, da so se morali razpršiti. V noči koncentracija ni bila mogoča. Ves naš up je bil torej zaman. Ostalo nas je le malo. Ko ni bilo pomoči od nikoder, smo se vsi začeli pomikati na hrib pri Rakitnici. Hrib je bil dosti dobro zaseden od naših, le premalo jih je bilo. Pa komaj smo na hrib dospeli, že se je začel boj med našo zasedo in partizani. Fantje so se dobro držali, ali premoč je bila prevelika. Ko so po naskoku prebili naš obroč, so že bili med nami. Na čelu njih zopet italijanski polkovnik. Obkolili so nas. Bila je ravno Ave Marija, okoli sedmih zjutraj. G. kaplan Vidmar odmoli molitev in nam podeli blagoslov. Kapetan stopi k meni in pravi „zgubljeni smo“. V nekaj trenutkih smo bili vsi popolnoma obkoljeni. Vse zastražene so nas peljali na ravnico, prav tja, kjer smo se ustavili prejšnjega dne. Grozili so nam z vsem mogočim. Tedaj pa je bil „zbor“ divizije. Vsak polk zase, tako da so bili postrojeni v kvadrat. Preštel sem jih, bilo jih je 124. Cela divizija je štela 124 partizanov in partizank; vsaj eno četrtino je bilo partizank. Komandant nekaj reče in že so se razpršili na vse strani. Najbolj so se privoščile Italijanov-officirjev. Pred njimi so si morali slačiti uniforme, v katere so se prav tam one same preoblačile, opasale in zatikale za pas revolverje, natikale na glave italijanske kape in tako opravljene vračale na zborna mesto. Ko je bilo to delo opravljeno in so bili vsi zopet v zboru, se ni vedelo ali so to Italijani ali partizani.

Kmalu za tem je prihajal do nas menda komandant divizije. Tam opazi svoje bivšo dekle (skupaj sta na ljubljanski univerzi študirala). Pokliče jo nekoliko vstran (kaj sta govorila, nismo slišali, le jokala je). Kmalu za tem se na povelje komandanta blokada nekoliko odpre, dekle pokliče svojo mater, sestro in odšli sta iz obroča ujetnikov. Izrabim priliko in zmedo in se pridružim tudi jaz s svojo družino, in tako smo bili kmalu zunaj blokade. Vsi skupaj smo šli proti Dolenji vasi. Komandant skoz na konju in ob strani pa dekle. Tu in tam pogleda nazaj na nas.

Pridemo do vasi. Šli smo mimo kapelice Brezjanske Marije. V mislih sem se obrnil nanjo in prosil pomoči, če bom v stiski. Nasproti prideta dva partizana, komandant ju pokliče in nekaj reče. Prideta k meni. Zahtevata, da jima sledim, žena in otroci so se morali ločiti od mene. Ko jima tako sledim, rečem, komaj hodim, tako sem utrujen, pa mi reče eden: Takoj tamle na dvorišču urediva s tabo, potem boš pa imel čas počivati. V tem trenutku pa priteče moja žena z otroci, me vsi skupaj objamejo in me ne spuste iz objema. Prav tedaj prijahajo mimo komandant in se razjezi, kaj da še nista izpolnila njegovega povelja? Surovo me primeta in zahtevata, da nadaljujem pot, grem počasi, a že se povrne isti prizor. „Če že hočete ustreliti mojega moža, postrelite nas vse skupaj,“ se je uprla moja žena z otroci vred. Tedaj pride mimo človek, se ustavi in povpraša, kaj počno. Partizana mu povesta, da imata povelje, da me likvidira. Obrne se name in me vpraša: „Kako se pa ti pišeš, tovariš?“ Povem mu svoje ime, pa me vpraša: „Ali me ne poznaš?“ Moja žena ga spozna, skoči k njemu, ga objame in pravi: „Janez, pomagaj nam“. Bil je sorodnik moje žene in je bil eden višjih pri 14. diviziji.

Po kratkem družinskem pomenku (bil je že 2 leti v gozdu), me vpraša: „Jaz ti lahko pomagam, vendar povedati mi moraš najprej to-le, si kak funkcionar v nam sovražnem taboru, ali mogoče celo kak oficir pri beli gardi. Vsaj upam, da to nisi bil.“ Ker me trenutno nihče ni poznal, sem vse zanimal. Odgovor: To je dobro, ker za take ni usmiljenja in vsakogar likvidiramo. Vsi smo šli skupaj na partizansko komando. Na hodniku sta me partizana zastražila, „Janez“ je pa šel noter. Hodili so me gledat, nazadnje se vrne nek „višji“ v spremstvu „Janeza“ in govori nekako takole: „Ta tovariš te pozna, on jamči zate. Če mi obljubiš, da se boš dobro držal in delal v našo korist, politiko pa v miru pustil, ti dam svobodo. Pozdravi in odstrani se!“ Tedaj sem prvič pozdravil po komunistično in odšel.

Spremil me je tudi „Janez“. Ko greva po vasi, opazim, da nama nasproti gresta dva oborožena partizana, v sredini pa imata enega člana Vaške straže. Že od daleč pokaže s prstom name. Ko pridejo do naju, se ustavita in poreče eden: Tovariš, z nama moraš. „Janez“ pa pravi: Ravno kar prihaja od zaslišanja in so ga spustili. „Ne, z nama moraš na višjo komando. Ta je pa bila v poslopju občinskega urada. Ta vaški stražar pa ni bil iz Kočevja, prišel je iz Ljubljane. Bil je v italijanski službi ter vohunil med VS za Italijane, v tem svojstvu je tudi prišel v Kočevje. Pojasnil sem, da tega fanta pozna kot vohuna vse mesto, zato ga poznam tudi jaz. Njegov oče in on da sta v službi sovražnika. — Tako njegovo pričevanje ni služilo.

Odpeljali so me torej na višjo komando na zaslišanje. Pri vstopu pravi „Janez“ komisarju, ki me je zasliševal: Pred sabo imaš poštenega človeka;

ni sicer naš aktiven član, pa če ga izpustimo, predno bo poteklo 5 let, bo hujši kot smo mi, zato ti ga priporočim.

Začelo se je zasliševanje. To pot sem se pa poslužil vseh možnosti. Bog mi jih je dal in sv. Duh me je razsvetlil, da sem govoril kot še ne. Nato pa da neko znamenje in vrata sosednje sobe se odpro. Pripeljejo prvega VS (mojega prijatelja). Postavil se je pred komisarja, ta pa mu veli, naj se obrne k meni. Vpraša: „Si ga pogledal? Odgovori mi, kdo je ta človek!“ Odgovori: „Ga ne poznam.“ Dobil je močno zaušnico in ga vpraša: „Ali ni to tvoj komandant pri beli gardi.“ „Ne,“ vztraja, „na cesti sem ga že videl, a poznam ga pa ne.“ Po negativnem zasliševanju, ga je stražar odpeljal v drugo sobo. Tako se je ponovilo šestkrat pa vselej brez uspeha. Nato me je zasliševal in pisal. K sreči sem dobro govoril, tako da nisem prišel v zadrego. Končno sem bil oproščen tudi tukaj.

—o—

Prosil sem „Janeza“, da mi dovoli, da grem iskat družino. Dobil sem zbrano vso skupaj s prijatelji in znanci, ko so klečali pred kapelico, ki sem jo prej omenil. Z vsemi navzočimi sem tudi jaz padel na kolena in se zahvalil Mariji za pomoč in rešitev.

Slutil sem pa, da nevarnosti še ni konec. S pomočjo dobre svétnikove kuharice sem si uredil na podstrešju začasno bivališče in skrivališče. Komaj sem bil na svobodi, kaki 2 uri potem, ko opazim, da je župnišče obkoljeno. Iskali so skrivače, preiskali vse kote, a k sreči niso nič našli. Poleg skrivališča na podstrešju, sem si enega napravil tudi za vsak slučaj v pisarni pok. svétnika. Za pisalno mizo pod oknom je bil katiček, tja sem namestil desko, na njo pa naložene knjige. V slučaju nevarnosti se je deska s knjigami pomaknila preko pisalne mize, do okna in tako je bila videti kot bi bila polica. Ta mi je takoj za tem močno služila. Prišel je neki funkcionar, doma iz N. mesta. Želel je govoriti z kaplanom; ker ga ni bilo tedaj doma, ga je sprejela kuharica. Želel je pregledati vse prostore v župnišču. Peljala ga je v prvo nadstropje. Prav v nasprotno smer, kjer sem se jaz mudil. Kuharica je močno naglas govorila in mi s tem meni dajala znak za nevarnost. Slišal sem jo, pa se nisem zavedel, da je to opozorilo zame. Kar zaslišim že oba v sosednji sobi. V naglici skočim za pisalno mizo, da bi pa potegnil „polico“, pa ni bilo več časa. Že se odpro vrata in nato podrobna periskava. Ko sta prišla do pisalne mize mu reče „Če vam rečem, da ga ni, pa ga ni“. Stala sta kvečjemu 2 metra proč od skrivališča, ko bi se le malo nagnil, bi me našel. Bil sem resnično v strahu. Drug primer: Prišli so v vežo partizani; bilo jih je vsaj 10. Vse, ki so našli tedaj v župnišču, so postrojili v vrsto. Vodja skupine govori sledeče: Od tu se ne sme nihče premakniti, preiskali bomo vse, še predno pa začnemo, vprašam vas, če se kdo tukaj skriva. Če nam poveste, se nobenemu ne bo nič zgodilo, v obratnem slučaju pa bomo vse postrelili. Med tem ko je to govoril, se nečakinja pokojnega svétnika, ki je stala v vrsti zadnja, neopazno oddalji, steče po stopnicah,

me obvesti o preiskavi in mirno gre spet dol po stopnicah, kot da je šele prišla. Ta se že sreča s partizani in kot bi jih prej ne videla, lepo pozdravi in gre naprej. Jaz pa iz prvega nadstropja, tečem po istih stopnicah na podstrešje. Ko bi kdo samo glavo nagnil, bi me opazil. Vrgel sem se na moje ležišče. Prišli so prav do podstrešja, a mojega skrivališča niso našli.

Tretji slučaj. Trgovski vajenec železniške trgovine Hutter. Navdušen partizan in vohun (celo v izložbo omenjene trgovine je nastavljal med drugim tudi srp in kladivo). Že 9. septembra se je pojavil med nami na travniku pred Dolenjo vasjo. Tudi ta dan se je zopet pojavil v Dolenji vasi, ko je šla z (župnijskim) vozom tudi moja hčerka pomagat na njivo delati. Ta fant (poznali smo se dobro) opazi mojo hčerko in obvesti partizane. Takoj pride skupina kakih 10 mož v župnišče. Moja žena je bila v kuhinji. Vodja patrole pravi: Tebe, tovarišica, iščemo. Z nami moraš. Tvoj mož je že prejel zaslužen plačilo, sedaj pa hoče komanda tebe. (Vodja patrole je bil dijak na kočevski gimnaziji in smo se dobro poznali.) Mene pa so imeli za mrtvega po naslednji verziji: z drugimi VS vred sem se prebil v Turjak, ob borbi se mi je posrečilo izmuzniti kot nekaterim drugim. Udeležili da smo se borbe v Želimlju in sem tam padel, zato me zadnje dni niso več iskali. Žena pravi, da je pripravljena iti z njimi, le prosi jih, da ji dajo nekaj minut časa, da spravi vse stvari skupaj. Dovolil so ji. Izrabila je to priliko, skočila do mojega skrivališča in mi na hitrico vse povedala. Potem pa so je odpeljali z vso družino.

Drug tak primer. Poznal sem sez duhovnikom, ki je bil nekoliko na partizansko stran. Ta je nekje zvedel za moje skrivališče. Prišel je v župnišče in želel z mano govoriti. Zaupal mu nisem dosti, vendar se vidi, da je bil poštenjak. Javil sem se mu. Lepo sva se pozdravila in prisrčno rokovala. Zdelo se je, da ni nevarnosti, zato sva se vsedla in mirno pogovarjala. Povedal je sledeče: prihajam iz komande v Kočevju. Dobil sem jih slabe volje, zakaj, ne vem. Povedali so mi, da ste živ. Poročilo je prišlo iz Ljubljane. Videli so vas v Daj-Damu, v družbi škulja (pok. svetnika škulja) in da se vidva sedaj pogajata z Nemci. — Kakšna ironija!

Družino so pripeljali v Kočevje. Ker pa v zaporih ni bilo prostora, so vse odpeljali na stanovanje in jih zastražili. Že drugi dan so jih hodili ogledovat. Najbolj strupen od prihajajočih je bil neki Bravničar, organiziran komunist. Ženi je grozil, da bo dobila plačilo za svoje delovanje. Od stražarjev je bil eden poštenjak; ta je povedal ženi, da vsak dan streljajo nasprotnike. Povedal ji je pa tudi dan, ko bodo prišli ponjo, zato da jo ustrelijo. Naslednji dan pove: „Jutri zjutraj vas pridejo iskat ob petih zjutraj. Ni mogla spati tisto noč in je premišljevala, kaj naj stori. Spomnila se je, da sem jaz za vsak slučaj v stranišču napravil skrivališče. Povedala je otrokom, da se bo skrila, a starejša hčerka jo ni hotela pustiti same in tako sta se skrili skupaj. Da bi jim štrene zamešala, je napisala listek, kjer pove sledeče: ker so otroci že zgubili očeta, sem dolžna ohraniti se zanje.

Umaknila sem se. Prilagam denar in prosim, da izročite moje otroke v Marijin dom, da skrbijo zanje.

Drugi dan ob 5-ih so prišli in udrli v stanovanje. Spremljal jih je komunist Bravničar. Otroci so še spali ob njih prihodu. Poklicali so jih in zahtevali, da jim starejši pove, kje je mati. Odgovoril je, da ne ve. Nato mu Bravničar nastavi na čelo revolver in zagrozi, da ga bo ustrelil. Odgovoril je: Ustrelite me, a kje je mamica, ne vem. Preiskali so vso stanovanje, a našli niso nič. Žena in hčerka pa trepetali, saj sta vse slišali, kaj se je dogajalo v stanovanju.

Tega dne so bili ustreljeni dobra, plemenita ženica Skrlova mama iz Stare cerkve, njen sin Ivan, in svak Martinčič ter neki Hrvat, ki je živel v Kočevju.

Sosedova sostanovalka, žena orožniškega narednika je sem in tja prinesla vesti in tudi kaj dobrega za želodec. Čez nekaj dni pa prinese vest, da se bo v naše stanovanje naselila neka družina. Zato je bilo treba nekaj ukreniti. Odločili sta se, da se preselita na podstrežje, kjer sem imel nekaj mrve. Zdržali sta 5 dni, pa vendar v nedogled ni moglo tako iti. K sreči so se naselili v stanovanje dobri, pošteni ljudje iz družine Požun, ki je imela tudi enega sina duhovnika. Zato se je odločila, šla po tihem iz podstrežja v kuhinjo, od tam pa na precej dolg hodnik. Tam je vsak dan zjutraj bral brevir ta duhovnik. Moja žena se je skrila za zaveso, ki je bila na hodniku, in čakala. Kmalu se je pojavil ta duhovnik. Bral je brevir in se sprehajal. Ko pride do zaves, skoči žena do njega, mu z roko zapre usta, in pravi: Ne kričite, bodite mirni. Ko pride k sapi, ji reče: „Vi se skrivate. To je pa prepovedano.“ Mirno mu reče: g. Požun, pustite me, da se odpočijem, Vi pa pojdite na komando in vse povejte, pripravljena sem na vse.

Kmalu za tem se je pojavil dr. Hočevvar, ki je bil menda predsednik OF za Kočevje in še eden. Mirno sta stopila noter v sobo. Dr. Hočevvar kot zdravnik jo pregleda in pravi: „Tovarišica, izčrpana in utrujena si. Par dni te bomo pustili, potem se bo pa začelo zasliševanje, saj vem, da toliko nisi kriva kot te obtožujejo. Mirno boš vse povedala, kar je res“ — in je odšel.

V tem času se je vršil zloglasni proces združen s številnimi likvidacijami in drugim terorjem. Ker podrobnosti ne vem, in je tudi že bilo marsikaj pisanega, o tem ne bom pravil.

Partizani sami niso bili gotovi svojega obstanka v Kočevju. Zato so obvestili ljudi, da bo v primeru nevarnosti v zvoniku tolklo „plat zvona“ in vsi, ki žele, naj se takrat umaknejo.

Iz hrvaške strani sem je prodiral en oddelek nemške vojske. Na to so partizani računali. Edini prehod je bil možen po oni cesti, koder so se hoteli prebiti jugoslovanski vojaki, kot spredaj omenjeno. Nemci so prodirali s težkim in lahkim orožjem. Ko so se začeli vzpenjati po silno strmí cesti, so partizani z vsem orožjem udarili iz zased po njih. Nemci videč

močan odpor, so se umaknili nazaj do „Fare“, se dobro pripravili in z naskokom premostili najbolj nevarno točko. Zavzeli so vse položaje in mirno nadaljevali pot proti Kočevju. V Kočevju so pa ravno slavili zmago nad Nemci v Fari, tako da so jih Nemci, ko so se pojavili pred mestom, silno presenetili. Ni bilo časa niti udariti „plat zvona“, ampak so mesto zapuščali v največjem neredu. Tako niso marsičesar napravili, kar so imeli v načrtu. Tako so tudi pustili mojo ženo, ne da bi se nad njo maščevali.

Naj zapišem še en dogodek, ki se je pripetil za časa mojega skrivanja v Dolenji vasi:

Iz Ribnice so vozili proti Jelendolu svoje žrtve, jih tam postrelili in le s tenko plastjo zagnili. Taka usoda je čakala tudi tiste, ki so bili zaprti v eni izmed sob na gradu. Bilo jih je tamkaj 96. Ko so povečino drugih sob že izpraznili, je bilo pričakovati, da pride tudi vrsta nanje. Vso noč so molili. Naslednjo noč so jih prišli iskat. Naložili so jih, še preje pa jim zvezali roke in noge. Voziti so jih začeli okrog 11. zvečer. Ko pridejo na kraj morišča, je že bila skopana jama, približno meter in pol globoka. Začeli so jih streljati; med njimi je bil tudi župančič Slavko. Ker je slabo videl, ni bil borec, prijavil se pa je kot bolničar. Tudi nanj je prišla vrsta, da dobi strel v tilnik. Ko priteče pred jamo, krvnik ustrelji, a strel je šel mimo žrtve, puh iz puške je pa Zupančiča podrl v jamo. Med padcem se mu jác razvezala žica na nogah. Ob padcu ugotovi, da ni zadet. Bil je silno pretepen kot njegovi tovariši, saj to so prakticirali partizani v teh zaporih že kar 15 dni. — Zavalil se je na obronek jame, da žrtve niso padale nanj.

Ko je bilo mesarsko delo opravljeno, so še nekaj časa stražili ob jami in kurili ogenj. Kmalu za tem se pojavi v bližini v zraku avijon. V mislih, da se ne bi kaj opazilo, je straža s smrekovimi vejami pogasila ogenj. Nastala je tema. Župančiču pa neka nevidna sila da moč, vstane in z zvezanimi rokami skoči iz jame in začne bežati. Za njim se usuje toča krogel iz brzostrelk. Nobena ga ni zadela. Tekel je in tekkel v neznano smer in, ker je slabo videl, je neštetokrat padel in se precej potolkel. Po daljšem teku se je tako utrudil, da so mu moči odpovedale. Obležal je. Kmalu za tem pa v cerkvenem zvoniku udari ura. Bilá je 4 zjutraj. S tem je pa tudi dobil smer in spoznal, da se nahaja v bližini Dolenje vasi, kjer je že večkrat bil. To mu je bila rešilna pomoč. Podal se je v smeri, kjer je slišal biti uro, in dospel do župnišča. Imel je še vedno na hrbtu zvezane roke. S komolci udari po vratih. Kuharica odpre vežna vrata. Izpregovori nekaj nerazumljivega in se zgrudi. Poklicali so me, razvezal sem mu roki. Ko pride malo k sebi, s težavo pove, da je pobegnil iz groba in prosil za duhovnika, ker je mislil, da se bliža koncu. Z veliko težavo smo ga spravili na podstrežje — v bližino mojega skrivališča. Ko se je daniło, smo videli, da je od nog do glave ves pretepen, podplut, ranjen. Glava mu je tako zatekla, da so oči bile videti nekje globoko v duplini. Videl ni skoraj nič. Bil pa je tako razbolen, da ga ni bilo mogoče dotikati se ga. Neka ženica

je prinesla svežega masla, kuharica je dala vate in tako sem ga od glave do nog z vato in maslom narahlo umil in rane očistil. Jesti ni mogel sam, tudi usta je le s težavo odpiral. — Po nekaj dneh se mu je stanje že dokaj zboljšalo. Začel je tudi že po malem govoriti. Tedaj je povedal med drugim tudi, da se piše Župančič Slavko. Povedal tudi, kaj vse je doživel. Prav tedaj so pa prodrli Nemci tudi do Dolenje vasi. Prijavil se je in odpeljali so ga v Ljubljano.

Ponovno v Kočevju

Nemci so me odpeljali v Kočevje. Še isti dan sem se snidel z družino. Ker so bili vsi prestrašeni, so tudi s strahom odprli vrata, ko sem potrkal. Otroci so se stiskali k mami in čakali, kaj bo. Vsak si pa lahko predstavlja, kako veselje, ko so me spoznali. Bil je to najsrečnejši trenutek zame za časa revolucije.

Po nekaj dneh srečnega bivanja z družino, nastopi zopet težak čas. Nemci, ki so zasedli Kočevje in okolico, so se od tu umaknili in šli naprej. V mestu samem pa pustili le majhno število mož. Bilo jih je le okoli 30. Kmalu so se začeli partizani bližati mestu. Vso noč so Nemci osvetljevali z žarometom in tako prestali noč. Zjutraj smo se pa vsi naložili na avtomobile in odpeljali v Ljubljano. Mesto so pa zasedli drugi Nemci, katerih je bilo precej več. Ti so se nastanili v Kočevju za dalj časa. Kmalu so pa že dobili stik partizani z Nemci in se začeli sestajati. Nemci v mestu so se počutili dobro, partizani so jih pustili v miru. To zadržanje Nemcev do partizanov je vedno bolj in bolj postajalo očitno, postali so kar prijatelji. V Kočevju je bila tudi Domobranska posadka. Ta pa ni smela napraviti ničesar sama. Zato so domačinj o obupnem stanju poročali v Ljubljano in prosili za pomoč in kakšno rešitev.

Ker sem bil v Kočevju poznan, pa poznal tudi položaj in teren, sem bil določen, da grem dol in skušam urediti, kar se pač da. Po nekaj dneh bivanja v Kočevju sem ugotovil, da so imeli poročevalci popolnoma prav, kar so pisali. Razvil sem po poznanih in zanesljivih ljudeh mrežo, ki je že kar dobro delovala. Ugotovili smo, da n. pr. žena vodilnega komunista na Rudniku, ki je bil ubit kot aktivist, nadaljuje s funkcijo svojega moža. Nemcem je morala biti dobro znana, zato so ji tudi pomagali. Potovati bi morala preko bloka in nekje izginiti, da se sestane s partizani. Nemci so ji na ta način pomagali, da je šla skupina dveh oklopnikov v smeri Ribnice, vzeli so jo s sabo in na mestu, kjer je imela izstopiti, sta oba oklopnika ustavila, ne da bi jo povprašali, kam je namenjena. — V gostilni Henigman so bili nemški oficirji na hrani. Po večerji so se pa prav tam sestajali s partizani. Domobranci niso smeli sami v akcije. Tudi orožja niso smeli imeti drugega razen lahkega. Zvedeli smo, da se nahajajo partizani v bližini mesta. Zaprošiti sem moral za dovoljenje, da smejo v akcijo. Komandant je točno določil, kam naj gredo, kateri dan in ob kateri uri.

šli so v resnici, kot je dovoljenje določilo. Ko pridejo na tisti kraj, naletijo na močno partizansko zasedo. Pravi čudež je bil, da niso bili obkoljeni. Ker so imeli le lahko orožje, partizani pa srednje težkega, so morali prav na zvit način obiti poskusno obkolitev in le s težavo so se rešili. Ko sem nato komandantu to pripovedoval in se pritoževal, se je smejal.

Nekega dne smo prejeli lepake, v katerih je bilo opisano sodelovanje partizanov z Nemci. Sestali so se nekje na Primorskem. Partizane je zastopal neki Wilfan in drugi. Te lepake smo čez noč nalepili po stenah hiš v mestu. Drugi dan je komandant poklical člana propagandnega oddelka Domobranstva in ga dal zapreti. Poklical je tudi mene. Najprej me je zmerjal in nato dal zapreti. Pritožil sem se. Skliceval sem se, da sem podrejen edino le generalu Rupniku in pokazal legitimacijo. Po protestu so me izpustili, a že zunaj na cesti sta me čakala dva nemška vojaka. Ko izstopim, me takoj obstopita in rečeta, naj grem z njima. Povedati sem jima moral, kje živim. Peljala sta me do tja. Že je prišla straža, ki je bila postavljena pred vrata moje sobe, druga pa pred vrata hiše, kjer sem imel sobo.

Prepovedano mi je bilo sprejemati obiske, sploh govoriti s komer koli. Na hrano sem smel opoldne in zvečer. Na cesti ob srečevanju s poznanimi nisem smel pozdraviti, še manj se ustavljati. Niso pa opazili, da so vrata moje sobe imele še drug izhod in tako sem lahko hodil ven, ne da bi me opazili. Ko sem bil „zaprt“ (hišni zapor), sem imel čas in napisal sem dolgo poročilo s stvarnimi dokazi o sodelovanju Nemcev s partizani. Odposlal sem ga v Ljubljano. Naslednji teden je pa dobil to poročilo v roke kočevski učitelj Wilizer (partizanski aktivist), in ga prav on odnesel k partizanom.

Nekega dne smo se domenili, da gremo na partizane (dovoljenje kot zgoraj omenjeno). Tudi jaz sem se javil, a ko se že približujemo koncu mesta, prijaha v spremstvu svojega adjutanta komandant s sprehoda. Ko me opazi, me jezno poprime: „Kaj pa vi tu, kaj zopet počenjate“. Odgovoril sem na kratko: „Nič,“ in šel naprej. Še nismo bili 1 km od kraja kjer smo se srečali, že pridrvi motor s prikolico za nami. Nalože me in odpeljejo na komando. Tam me sprejme komandant kriči name in odloči, da v 20 minutah zapustim mesto. Med tuljenjem je še rekel, čez 20 minut odhod iz Kočevja. Ko me pripelje straža na moje stanovanje, začnem svoje stvari spravljati skupaj, pa mi eden reče: „Hitro, pa kaj se pripravljate za na pot, saj ne boste tega več rabili.“ Tedaj se mi je posvetilo, za kaj gre. Kljub temu sem vzel kovček in nahrbtnik in smo odšli. Naložili so me na avto. Ko so me peljali skozi mesto, se je že nabralo precej ljudi, ki so mi z robci mahali v pozdrav.

Odhod iz Kočevja

Pred Marijinim domom so vozilo ustavili. Tam je že čakala majhna kolona. Ustavili so v sredi kolone in nadaljevali pot. Ko pripeljemo do Jas-

nice, t. j. 14 km iz mesta, se kolona ustavi. Moral sem izstopiti. V spremstvu več vojakov smo šli proti hribu. Ko pridemo približno 100 m od ceste, me zastražijo, že se pojavi skupina (ne vem koliko) vojakov s puškami meni nasproti. Ne vem, ali so mi oči zavezali ali ne. Ko tako stojim, se je razvil kratek razgovor med 3 ali 4 oficirji. Kar naenkrat pade povelje „gremo“ in šli smo v isto smer, od koder smo prišli. Naložili smo se na vozila in pot nadaljevali. Zakaj vse to, mi je bila uganka, ki se je še isti dan razvozljala.

Vozili smo do Velikih Lašč. Tam je stala velika in dolga kolona. Izstopimo. Oficirji se med sabo nekaj pogovarjajo, ko se obrne proti meni nemški oficir, ki je bil poveljnik v Vel. Laščah in podrejen komandantu v Kočevju. Spoznal me je (to je bil oficir silno zdravih nazorov in poštenjak — poznala sva se že od prej), mi dal roko pa nič drugega več. (Verjetno je bil v zadregi z ozirom na druge oficirje.) Po krajšem času so mi dodelili sedež v kabini, kar se mi je prav čudno zdelo. Poleg mene je sedel drug oficir. Tako smo šli do Ljubljane.

Ko pripeljemo na Dolenjsko cesto (vis a vis Rakovnika), se kolona ustavi. Oficir me vpraša, če imam koga, da bi šel k njemu; odgovorim, da imam vso družino v mestu. Nato, kako se do tja pride; tedaj je ravno vozil tramvaj mimo in mu rečem: tale tramvaj vozi 100 m proč od mojega stanovanja. Da znak vozniku, ki je takoj ustavil, mi segel v roko in rekel: ne pripovedujte nikjer in nikomur, kako ste sem prišli, ne pripovedujte, kaj je bilo, o vsem molčite, tako bo boljše za vas kot za nas. Ločili smo se.

Doma sem okoli 3 mesece mirno živel. Kar se pojavi pred vrati mojega stanovanja nek vojak. Ko ugotovi, da je na pravem naslovu, mi naroči, da se takoj odpravim z njim. Peljal me je v stavbo Slavije. V 5 nadstropju mi pokaže vrata, skozi katera sem moral iti. Pošiljali so me vedno globlje po pisarnah. Menda je bil v peti oni, kateri me je dal klicati. Ko povem svoje ime, odpre predal miznice, potegne iz njega papirje, katere sem poznal. Vpraša me: ste to vi pisali. Ničesar nisem odgovoril. Že sem dobil tako zaušnico, da sem se opotekel. Sledila je druga, tretja. Ne vem, koliko. Dobil sem pa tudi s škornjem. Vpil je name, razumel pa nisem drugega kot to, kako se upam vtikati v nemške zadeve. Kako sem si upal kaj takega napisati. Ko sem odhajal, sem bil tako pretepen, da sem le s težavo prišel domov, kjer sem za več dni obležal.

Pri izstopu iz banke Slavije, mi je stražar zagrozil, da se mi bo ponovno to zgodilo, če bom govoril o tem dogodku.

Na policiji sem prosil dovoljenje za prestop bloka. Vlogo sem oddal policijskemu podkomisarju dr. Kantetu. Ker je bil komunist, moje prošnje ni hotel rešiti. Poslužiti sem se moral prijateljstva in ob podpisu važnejših listin je bila podtaknjena tudi moja vloga. Takoj sem odšel iz Ljubljane in se rešil nemških neslanosti.

POJASNILA IN POPRAVKI

Pisec člankov „Dr. Cigan in Črna roka“, ki smo jih zaključili v naši prejšnji številki, je dobil od enega bravcev pismo, ki vnaša nekatere popravke in služi za druga dopolnila. Da se popravijo nekatere nehotene netočnosti, nam je naslovljenec ponudil pismo za objavo. — Ured.

Po dolgem času se Vam oglašam, in upam, da mi boste oprostili in razumeli, če človek postane star (77), da nima več prave volje za pisanje.

V čast mi je, da sva se lani tam v Slomškovem domu spoznala in veliko pogovorila. Žal, da je bilo vse prekratko. Takrat sem dobil v roke tudi Vašo knjigo z odgovori na Vidičevo.

Res odlično delo, in Vam moram tukaj iskreno čestitati, ker do sedaj še nihče ni tako neizpodbitno odgovoril na njegove laži. Večkrat sem jo prebral, kakor že preje od Vidica. Hotel sem mu že sam nekaj odgovoriti o dogodkih na Brezovici še iz pred vojne dobe.

Ker sem pa v zadnjih „Vestnikih“ bral Vaše odgovore Vidicu, izkoristim priliko, da Vam na kratko opišem kaj več, kar je meni točno znano, in upam, da boste lahko še dodatno uporabljali za Vestnik, četudi bo bolj okorno sestavljeno in napisano. Morda bo treba popravkov, da bo bolj „užgalo“!

Stran v kn. 627, pravilno: Dragica Stelé ni drsala šolskih klopi v Notr. Goricah, ker je hodila iz naselka Radna v šolo na Brezovico.

V Notr. Goricah ni bilo nikdar dom. postojanke, ampak tam blizu proti Logu v Kršljanovem gradu, p. d. pri Lukeu, vas Plešivica.

Stran v kn. 626, pravilno: Domobranske družine so se resno bale maščevanja, ker so že vedele, da se je v Pervanjevi hiši odločalo o njih usodi. Dokaz temu je, kako se je javno hvalil Pervanjev oče v gostilni pri „Kopaču“. „Za našo Mimico jih je padlo že nad dvajset, pa bodo še, šel!“ Sin Maks pa se je javno potvarjal in hlinil, da mu je težko, ker je med njimi njegov najboljši prijatelj in več kot lastni brat, Lukov Albin-Majer.

Starejši sin Albina Pervanja pa je bil med vojno nekje v Nemčiji. Leta 1946. se je zvedelo, da je bil obsojen od nove oblasti na več let prisilnega dela. Zaprt je bil v Palmetovem gradu na Igu.

Pervanja Maks pa je bil prvi pri beli gardi, istočasno pa tudi glavni terenec. Po vojni je postal prvi predsednik KLO-Brezovica-Vn. Gorice, in kot tak je izkoristil priliko, da je prve dni po osvoboditvi pobral vse najboljše kovaško in ključ. orodje pri kovaču Kermavnerju, ker je bil medtem že likvidiran.

Hčerka Mimi je bila medicinska sestra in so jo ljudje videli, da se je večkrat pripeljala v Polhov Gradec s komand. domobrancev poroč. Golobom, kakor tudi proti Vrhniki. On je bil iz Ljubljane-Šiška, kjer je imel družino. Vprašanje tega je, ali sta bila v ljubez. razmerju, odnosno če ni bila le

agentka za OF-partizane in je igrala dvojno vlogo, kar je bilo verjetno vzrok njene tragične smrti.

V Pervanjevi hiši so se cel čas med vojno sestajali ital. ofic., karabin., Nemci in dom. oficirji. To je dokaz, kakšni ljudje so bili Pervanjevi in se sme trditi, da je bil tam nekakšen „obveščevalni center“, kjer so se kovale laži in s tem povzročili, da je bilo na Brezovici pobitih toliko nedolžnih ljudi.

V komisiji za likvidacijo domobrancev, ki se je sestajala v tej hiši, je bil glavni vodja že pred vojno upokojeni orožnik, kom. simpatizer Alojz Bole, doma iz Postojne. On in njegov sin Tone sta hodila okrog v šentvid, škofjo Loko, Vrhniko in Logatec, kjer so imeli zaprte domobrnce v maju in juniju do likvidacije. Omenjeni je kasneje postal vidno živčno zlomljen. Zadnje leto pred smrtjo 1978, pa se mu je omračil um, da so ga morali imeti doma v sobi pod varstvom zaprtega.

Stran v knj. 625: Jože Kopitar je prišel že leta 1924 (roj. v Vodica na Gorenjskem) za pismonošo, obenem še za obč. slugo občine Brezovica-Vn. Gorice in je tako službo vršil, dokler ga niso leta 1932 v jeseni aretirali in obsodili na večletno kazen kot komunista v zapor v Sremsko Mitrovico, kjer je bila tista leta nekaka UNIVERZA za take tičke iz cele bivše Jugoslavije.

Pred tem časom je stanoval v podstrešni sobi pri Potokarjevem Tone-tu-Remškar. Sosedom se je čudno zdelo, da je imel cele noči luč. Dejal je, da rad čita. Pogosto se je vozil s kolesom proti Ljubljani z izgovorom, da hodi v kino in čitalnico. Radi tega se ni nihče kaj več zanimal, da bi se vedelo za njegova pota.

Kopitar je iz zavora pisal župniku Andreju Lavriču in ga prosil, če mu more kaj pomagati, da bi ga rešil na svobodo, da je bil pač zapeljan, da se bo poboljšal, da bo molil in hodil v cerkev. Če je župnik kaj posre-doval, se ne ve, je pa verjetno, ker je bil duhovni oče mehkega in usmilje-nega značaja in je rad vsakemu pomagal, predvsem pa revežem.

Kopitar pa se ni nič poboljšal, ker je imel poleg sebe v zaporu že dobro znanega starega komunista Kardelja in sta tam doštudirala univerzo za pripravo revolucije v Sloveniji-Jugoslaviji. Dokaz temu je, da se je po vrnitvi na Brezovico iz zaporov še bolj zagrizel, kar priča Vidičeva hvala, da sta s članom CK KPS Tomom Brejcom kmalu uredila tiskarno v hiši Viktorja Novaka.

Bolj primerne hiše in kraja si nista mogla izbrati, kot tam na samoti pri Vikotu, ki je bil rezbar. Delal je bogce in kipce in jih odnašal v Ljub-ljano v trgovino z nabožnimi predmeti Sfiligoj, na Sv. Petra c. (zdaj Nazarjeva).

Kdo bi si pa takrat drznil kaj posumiti, da je na Lazah (naselek pod Brezovico) komunistična tiskarna, bog ne daj, saj Vikotovi niso komu-nisti, le bogce in kipce delajo, da se lahko preživljajo, in to je bilo primerno, da so lahko sum odvrčali. Tujci, ki so prihajali v hišo, so pač kupovali

bogce in jih lahko s kom. propag. materialom odnašali v Ljubljano in drugam po Sloveniji.

Kje je po vrnitvi iz zaporov Kopitar delal, ni nihče vedel, baje kaka priložnostna dela. Nihče se pa ni kaj več zanimal zanj.

Leta 1944. se je poročil z Marjanco Kermavner, ki je preje služila pri Potokarjevih. Stanovala sta pri čevljarju Mihi Urbančiču, tam blizu postaje.

Prva leta vojne so Italijani večkrat priredili hišne preiskave, seveda, ko so prišli v hišo in že pri vstopu videli, da se bavijo z izdelavo nabožnih predmetov, in to je bilo dovolj, na kar so šli naprej.

Zanimivo pa je, da so se že pred vojno dobili razmetani komunistični letaki okrog postaje proti cerkvi in po Bičevju. Nikdar pa niso našli orožniki z Brezovice nikogar, četudi so dobro vedeli, da bi bil kaj takega zmožen stari komunist Kopitar, ki je stanoval pri Novaku. Zakaj...?

Prvo leto po vrnitvi iz zaporov je nekaj časa stanoval pri Nacetu Trčku, in tam so nekega dne napravili preiskavo, ki jo je vodil kom. orož. post. Avgust Lah, in niso našli nič sumljivega. Zakaj niso potem še večkrat preiskave ponovili?

Leta 1942, ko so na Brezovici 13. junija pomorili Mravljetóve, so takoj osumili, da je Kopitar sodeloval. Drugi dan so pridrveli v njegovo stanovanje, njega ni bilo doma. Vso pohištvo so iznosili ven pred hišo in tam zažgali. Med vojno se je največ zadrževal po okoliških gozdovih in naprej proti Notranjski in Dolenjski. Vseh pobojev Brezovške fare je kriv Kopitar, ker je bil ves čas glavni organizator k pripravi revolucije. Glavni krivec pa tudi, da je bilo na Brezovici že pred vojno dobro organizirana kom. partija, ki ji ni nihče prišel na sled, četudi so nekateri dobro vedeli, da obstoja. Zakaj...? To se je pokazalo, ko so jih nekega dne iskali tam po Notr. Goricah (leta 1941) s patruljo ital. karab. in tolmačem orož. A. Lahom, ki je že naprej po vasi kričal, „kje pa je ta prokl... kom... sv..., da je bil opozorjen in ga niso našli. Ljudem se pa je sumljivo zdelo, če ni bilo tako dogovorjeno. Po vojni se je pa dogajalo, da so bili vsi bivši orožniki, Lah, Zorzut, Manfreda, Brodnjak, Bole resnični pomagači in obveščevalci partizanov.

Iz vsega preje opisanega sledi, da je bil Kopitar že pred prihodom na Brezovico star komunist, in kot tak poslan tja z namenom CK Slovenije, da je pripravljial tla-teren za revolucijo, kot sta ga v Vevčah Lovro Kuhar-Prežihov Voranc, v Devic M. Polju pa Edvard Kardelj že v letih 1924-1938-39.

Po vojni je bil Kopitar nekaj časa višji funkcionar pri Sindikatu za Slovenijo, kasneje pa predsednik Rdečega križa za Slovenijo. Stanoval je za Bežigradom v neki zaplenjeni vili, ki mu je bila od NOVE OBLASTI podarjena za zasluge k komunistični revoluciji Slovenije-Jugoslavije.

Stran v knj. 621: Resnica o dekanovi smrti je tale: Konec leta 1944 je dekan Andrej Lavrič hudo zbolel. Poklicali so zdravnika dr. Fr. Puca iz Dobrove, ki je ugotovil, da bolnik boleha za srčno angino (angina pectoris) in je njegovo stanje zelo nevarno. Zaupal je gosp. kaplanu Kom., da ni nič upanja. Gospod dekan je 19. decembra podlegel.

Kopitarjeva in drugih komunistov zahvala je, ker je rešil Kop. iz zapora, da so ga blatili, da si je sodil sam.

Na kraju pa še to, kar je Vidic pozabil napisati pod Jesenice:

Vidic je doma iz Radovljice. Njegov oče je delal na Jesenicah v železarni-valjarni in ves čas med vojno sodeloval z Gestapo. Po vojni je bil obsojen na smrt. Rešil ga je sin Jože (pisec knjige). Pri tem pa nastane veliko vprašanje; po čigavem naročilu in s kakšnimi nameni je sodeloval z Nemci? Kako, da ga niso našli povsod budni VOSOVCI (pravilno VOHOVCI), saj so vendar vsakega izvohali, če le ni mislil kot komunisti in ga zahrbtno pobili-likvidirali.

Vidičeva knjiga pa je od začetka do kraja sama hvala, kako so Vosovci pobijali domače izdajalce in z najgršimi izmišljotinami dokazuje, kaj se je posameznik pregrešil, da ga je bilo treba likvidirati.

Zanima me, če nameravate izdati kako knjigo v odgovor na Vidičevo? Morda boste pa raje dali „Vestniku“, da bo vse tako gradivo objavil, ker bo tudi tako prišlo v roke tovarišem in pa Vašemu prijatelju Jožetu?

Zelo mi je bilo takrat neljubo, ko ste mi dali po N. N. Vašo knjigo in ste se branili plačila.

Zdrav sem, hvala Bogu, kar tudi Vam iskreno želim z željo, da boste še kaj podobnega napisali.

Pojasnilo: Leta 1977 sem dal N. N. iz Kanade, ko je bil pri nas na obisku, knjigo od Vidica, da jo je pregledal in prebral, ker je doma na Brez., in ga je vse zanimalo. Takrat mi ni nič omenil, da bo kaj odgovoril. Precej sva predebatirala o dogodkih med vojno na Brezovici, ker meni ni bilo znano. Bil sem v nemškem vojnem ujetništvu. Presenetilo pa me je, ko sem bral v „Taboru“, številka 4-5/1977, kjer je zelo na dolgo in ostro odgovoril na Vidičeve laži. Žal, da je pomotoma napisal, da so bili Mravljetovi in Novakovi grobovi po vojni oskrunjeni, kar pa ni res. Marsikaj pa je pozabil, ker si ni zapisoval, kar sem mu povedal. Vsega pa mu tudi ni bilo znano, najmanj pa o Kopit. in Pervanjevi hiši. Radi tega sem Vam jaz podrobneje obrazložil, da ne boste v dvomu, če bi slučajno dobili v roke omenjeni „Tabor“. Ravno tako je o Kolar. trgovini. Podružnico v Drago-merju so delno izropali že leta 1941, na Brezov. so jo hoteli v noči 13. junija, takrat, ko so Mravljetove pomorili in nazadnje tik pred osvoboditvijo aprila-maja. Ker jim kaj takega takrat ni uspelo, so pa potem Kolaričevo premoženje v celoti zaplenili.

R. K.

DRUŠTVENE VESTI

Romanje v Frank, Ohio

V nedeljo 23. septembra 1979 je priredilo D. S. P. B., Cleveland, svoje 15-najsto romanje v Frank, Ohio, v spomin po komunizmu pomorjenim borecem, posebno turjaškim in grčariškim, ki jih je nemila usoda privedla v roke rdečih rabljev prav v septemberskih dneh leta 1943., pa tudi vseh tistih, ki so se v preteklih letih, posebno po zadnjem romanju poslovili od nas.

Vsako leto se nam pridruži več romarjev in jih prijazna romarska cerkev že komaj sprejme. G. Melaher je navzoče pred sv. mašo z naslednji-mi stavki lepo uvedel v bogoslužje tega dne: „Zopet smo se zbrali tukaj pred oltarjem Žalostne Matere božje, da skupno obudimo spomina na straš-ne čase v maju in juniju 1945, ko je takozvani svobodni svet slavil zmago, a nad našo domovino se je zgrnila krvava zarja smrti in neskončne bridko-sti. Prav v tem času je tudi 36. obletnica žrtev v Grčaricah in na Turjaku, ki so dejansko bili prvo znamenje in svarilna napoved nesrečne usode našega ljudstva, če bi ob koncu vojne zmagal komunizem.

Molimo pri tej sv. maši za tiste, ki so takrat s svojo smrtjo postali znanilci težke usode vsega našega naroda, katere še danes ni videti konca. Molimo, da bi Bog obvaroval vsaj naše otroke pred takšno usodo, ki je prizadela njih starše.

Molimo za vse tiste, ki so v prejšnjih letih bili z nami tukaj, posebno za tiste, ki so bili z nami še lansko leto, ali so med nami živeli: župnik Jože Varga, Martin Košnik, Amalija Povirk, Jože Ovsenek, dr. Tomaž Sfiligoj, Franc Perper, Mirko Jureš in za naše bolnike, posebno za Jožeta Tominca, ki je težko bolan. Molimo tudi za lepše sožitje med nami, da bomo složni in trdni v času vsake preiskušnje.

Tudi letos sta darovala sv. mašo č. g. dr. Pavel Krajnik in urednik Ave Marije, č. g. p. Fortunat Zorman iz Lemonta, ki je imel tudi zelo lepo pridigo. Med drugim je naglasil, da je romanje izraz zvestobe slovenski vernosti, ki se nadaljuje iz roda v rod in ki so jo toliki tisoči izpričali z mučeniško smrtjo. Prav po tej vernosti se z njimi ob tem romanju srečamo in jim ohranjamo hvaležen spomin.

Ob 2 popoldne se je razvila procesija križevega pota po gozdu, kjer so razmeščene postaje. Vsako leto daljša je ta procesija in brez prenosljivega ojačevalca bi duhovnikova molitev zdaleč ne dosegla vseh, ki se je udeležilo, tako pa vsi zbrano slede in odgovarjajo.

Od zadnje postaje je procesija krenila nazaj v cerkev za pete litanije in blagoslov. Po litanijah je p. Fortunat še blagoslovil spominke, ki so

jih romarji kupili in s pesmijo Marija skozi življenje... smo zaključili spored romarskih pobožnosti.

Lepo jesensko popoldne in prijazna bližina cerkve sta tudi letos zadržala romarje, ki so se pod drevjem ob cerkvi strnili v krog in pesem je sledila pesmi. Vse prehitro je prišel čas odhoda za avtobuse, ki so pripeljali romarje v 124 km. oddaljeni Frank in poživljeni z lepimi vtisi smo se vračali na domove z željo, da se na tem kraju spet drugo leto srečamo.

Društvo S. P. B., Cleveland.

Božičnica

Zadnjo nedeljo pred božičem, 23. dec. 79 je DSPB, Cleveland priredilo v farni dvorani pri sv. Vidu svojo vsakoletno božičnico, s katero želi dati povdarek na versko obeležje božične dobe, ki ga na žalost sedanja potrošniška družba vedno bolj poriva v kot.

Letošnji program je obsegal blagoslov jasic, božični evangelij in duhovno misel, kar sta podala čč. gg. Jože Božnar in Jože Simčič, petje božičnih pesmi, deloma ljudsko, vmes pa je nekaj pesmi zapel mladinski pevski zbor (pevovodja g. Mihael Vrenko) in moški zbor (pevovodja g. Rudi Knez) in dve deklamaciji (Marko Oblak in Rotija Radoš).

Po končanem sporedu so žene in dekleta postregle s prigrizkom, ki je tudi letos vseboval poleg drugih dobrot mrzle kuhane krljičke (dar družine Sršen) v spomin na nekdanji post na dan pred božičem.

V prijetnem razpoloženju, ki ga je ustvarila za to priliko okrašena dvorana z božičnim drevescem in jasicami in lep spored, so si prijatelji voščevali za praznike.

Božičnice se je udeležilo lepo število članov in prijateljev z družinami, posebno pa so bili prireditelji veseli, da so bili navzoči farni duhovniki in č. g. dr. Pavel Krajnik iz Loraina. Lep obisk je dokaz, da je ta prireditev ljudem pri srcu, zato jo bo skušalo DSPB še v bodoče držati v svojem letnem delovnem programu. — Mimi Mauser.

PISMA UREDNIŠTVU:

Uredniku Vestnika in sodelavcem:

Sprejmite od vseh nas prisrčni pozdrav ter iskreno željo za vse dobro, naj Vas dobri Bog ohrani pri zdravju in seveda na višku delavnosti za našo slovensko stvar.

Z Vestnikom smo zelo zadovoljni, le škoda, da prihaja poredkoma in nas obišče samo štirikrat na leto. Pri društvu SPB v Clevelandu se držimo dobro. Imamo redno vsaj mesečne sestanke in premotrivamo zadeve,

ki so v današnjih okolnostih še izvedljive. V marsičem je težko — bomo pa ostali zvesti do konca. V naših srcih je močno upanje, da bo ob našem ugašujočem ognju pristopil mlajši rod ter prižgal novo bakljo...

Danes Vam v pismu prilagam ček za 470.— dol. Od tega je 300.— iz društvene blagajne, da tako nekako krijemo zaostalo naročnino.

Pretekli mesec smo imeli zelo lepo obiskano Družabni večer, poleg prijetnosti v veseli družbi, je bil ta uspeh tudi nova moralna opora za naše nadaljnje delo.

Izredni dar plemenitega dobrotnika Vam pa pošljemo v prihodnjem pismu. Še enkrat Vam in vsem sodelavcem pri Vestniku naš topli pozdrav.

BOG ŽIVI!

Cleveland, 14-2-80

Lojze Bajc

—o—

San Justo, 18. februarja 1980.

Spoštovani g. urednik!

To kar, je izšlo od moje razprave v zadnjem Vestniku, je skrpucalo, ki ga ne morem drugače označiti kot kulturni škandal; bolj podobno sabotazi kot „tiskarskemu škrtatu“.

Pohabljeni izrodek kaže tele okvare:

- 1) Tiskovne spodrslljaje (...). (N. pr., na str. 235: „sodni priskledniki“ namesto sodni prisedniki).
- 2) Tiskovne pomote, ki kažejo na nedopustno površnost uredništva in na pomanjkanje kakršnekoli korektur: Glej zmešnjavo vrstic na isti strani, zlasti pa pohabljen opombo (6) na str. 239, od katere je objavljen le del in še ta tako, da je odstrižen sredi stavka!!
- 3) Na isto skrajno površnost kaže razen zgoraj omenjenega torza opombe (6), odsotnost opomb (7) in (8). Bojim se, da tu ne gre le za površnost ampak, da ste mi izgubili razen str. 16 moje strojepisne predloge tudi celoten tekst opomb t. j. od 16 do 19 strani.

Spričo vsega tega dvomim, da bi se dal članek pokrpati tako, da bi bil bravec razumljiv. Razen tega, koliko bravecev ima potrpežljivost, da bi brskali po skrpucalu v prejšnji številki in vstavljali odgovarjajoče popravke? Ta članek je izgubljen in moje naporno delo in dragoceni skopi čas vržena v veter.

Ta stvar mene zelo boli, ne le zaradi mojega tako kruto pohabljenega intelektualnega otroka, ampak zlasti zaradi sejanja v veter. Cilj mojega pisanja je bil dati slov. zdovski skupnosti važno sporočilo, ki naj bi odprla nova obzorja in pomagalo, da bi naša skupnost spoznala samo sebe in se rešila hoje v začaranem krogu same negacije.

Po tej polomiji pa sem se prepričal, da Vestnik, žal, za to ni primerna tribuna. Družbeno občilo mora predvsem zagotoviti avtentičen prenos avtorjeve misli. Tega pa očitvidno Vestnik ni zmožen. Razen tega se mi zdi

žaljivo, da bi kdo mojo tehtno razpravo uporabljal za urednikovo mašilo. Da je šlo za to, kažejo:

- 1) Miniaturni tisk na zadnjih straneh.
- 2) Samovoljno in nesmiselno trganje teksta. Tretje, odrezano poglavje o oblasti, spada namreč organsko skupaj z ostalima dvema družbenima dejavnikoma.
- 3) Odrezani ostanek teksta je v popolnem nesorazmerju z opombami, ki so ostale v uredniškem predalu in ki bodo zaradi zakasnele objave obširnejše od teksta samega!
- 4) Končno, nerazumljivo pristriženje opomb 6, 7 in 8.

Vse to dela videz prave potegavščine. Da mi pod takimi pogoji ni možno sodelovati z Vestnikom, je na dlani. Zaradi tega naj tudi odpade v prihodnji objavi zadnji odstavek na str. 15 mojega rokopisa, ki se glasi: „S tem smo očrtali...“.

Ne vem, kako boste pokrpali razcefrani članek, a da ustrežem Vaši želji, pošiljam nekaj popravkov.

Upam, da ta incident ne bo omajal najinega prijateljskega razmerja. Zahvaljujem se za Vaše sodelovanje, ki ste ga pokazali s pošiljanjem zgodovinskega materiala. Razumem Vaše težko stališče in cenim Vašo dobro voljo. Gre pač za višjo silo in za nemogoče pač nihče ni obvezan.

Lepo pozdravlja

S. Kocmur

GOFLJA: NAŠI LJUBI STARŠI

Ne vemo, če je to tista podoba „novega človeka“, na katero je ponosen Stane Dolanc (gl. str....), Goflja nam jo je v Slovenskem tedniku „7 DNI“, morda ne tako po svoje, slikovito predstavil. — Ured.

—o—

Letos obhajamo leto otroka, 1. oktobra se je odvijal dan otroka, nato pa še teden otroka. To se je videlo zlasti na lepakih, v tisku in na RTV. Ni pa bilo v letu otroka niti besede o naših ljubih starših, ki so vendar neposredni proizvajalci svojih otrok, kateri so v glavnem takšni, kakršni so njihovi roditelji. Saj vendar pravi lep slov. rek: „Kakršen les, takšen klin, kakršen oče — takšen sin!“ To sicer vedno ne drži, saj poznam ničkoliko primerov, ko je oče na glavi popolnoma bos, sin pa ima frizuro spredaj do popka, zadaj pa do svojih 3 črk. Ali pa so matere, ki so neodpustljivo nepazljive, njihove hčerke pa naravnost vzorno oprezne. Nakar potem tiste matere rodijo tudi po trikrat dvojčke, njihove hčerke pa niti enkrat kakega enojčka. Pa tudi na zunaj ni nujno potrebno, da morajo biti otroci na las podobni staršem. Poznam recimo otroka, ki ni podoben niti materi niti očetu, pač pa je kot izrezan iz njunega — podnadjemnika. Glede ljubih staršev mislim, da bi oni vsekakor morali posvečati več skrbi svojim otrokom, kot pa včasih kar vrtoglavi rasti svojega standarda. Tako pa nekateri opletajo javno s takimi saharinastimi frazami kot npr. „Naši otroci — naš zaklad“, zasebno pa so njihov zaklad njihove palače, vikendi, zlasti pa avtomobili. Zato se včasih takim staršem „fučka“,

če imajo otroci kakšna igrišča in vrtce, temveč bi najrajši iz vseh še nezazidanih površin in tudi že obstoječih vrtcev — napravili — garaže! — Tako seveda nima skoro smisla prirejati otroške dneve, tedne in leta, ker se tako ponavadi iz tega rodijo zgolj besede, ki nikoli ne postanejo dejanja! Saj je že itak pri nas vsak dan več besed in manj dejanj... Najtežje stališče so imeli v letošnjem letu otroka vsekakor revni starši, kajti kako so mogli dopovedati otrokom, da so pri nas vsi otroci enaki, ko pa oni tega nikjer ne vidijo. Otroci namreč v svoji pravicoljubnosti ne razumejo, zakaj so med njimi razlike. So otroci, ki nimajo niti za zvezke, drugi pa lahko nalagajo dnevno tudi po ve, jurjev v bife, diskoklub, kino in drugo pornografijo. Ali pa je potomec iz „fine“ družine „opica—njen“, da se kar bliska, kakemu revčku pa se sicer tudi bliska, ampak skoz scefране hlače, kjer se mu vidijo gate in včasih celo tudi kaka že 3 mesece od mila neokužena zadnjica. Veliko je takih otrok, ki jih dopoldne njihov „stari“ kar med delovnim časom zapelje v šolo, čeprav je do taiste le 10 minut hoda, veliko pa tudi takih, ki morajo pozimi gaziti nekaj kilometrov peš po snegu, ki je včasih višji od njih, ker pač nimajo kakega „starega“, ki bi jih z avtom zapeljal v šolo. Žalost zaradi takega stanja pa žal vse bolj netijo nekateri starši sami, ko povrhu še nagrajujejo svoje otroke po tehtnosti svojih denarnic namesto po opravljenem delu. Tako potem včasih kak plod „imenitnih“ staršev dobi moped, če konča šolsko leto samo z 1 cvekom, kak siromacek pa dobi sočasno za spričevalo s samimi petkami kako „lučko“ ali pa čik-gumi! Nakar še ob koncu koledarskega leta otroci magnatarjev, ki gojijo kombinirane svetovne nazore, proslavljajo razne mistične praznike, ob njih pa še dedka Mraza, medtem ko prihaja h kruhoborskim otrokom samo dedek Mraz in še to le v šoli ali vrtcu. Nakar jih ta dedek včasih bogato obdari s 5 bomboni, 6 keksi in neko ganljivo govoranco, ki pa je ponavadi „preplonkana“ od bivšega sv. Miklavža. — Tako žal vsaj nekateri naši ljubi starši perfektno napak vzgajajo svoje ljubčke, kolikor jih seveda sploh vzgajajo. Saj nekateri nanje sploh ne utesnejo misliti, ko pa morajo non stop polniti svoje blagajne, graditi „fujšati“, vmes pa še napeto razmišljati, kako ga bodo kidali ob prihodnjih vikendih. Zato je potem tudi malo vzgoje kjer je veliko fickov. Kjer jih je malo, pa je ponavadi vzgoje veliko. — V tednu otroka sem intervjuval glede njihovega počutja razne otroke. Najprej nekega dojenčka blazno „spufanih“ staršev. Taisti mi je izjavil: „Uj uj, fuj, fuj, ej ej, fej fej, ka ka ka!“ Tako mi je — pač v svojem jeziku — obelodanil, da je pesimist glede svoje prihodnosti. Nato sem hotel vprašati nekega 10 let starega 70-kilskega nabasanca, pa mi ni mogel sploh nič povedati, ko pa je žvečil hkrati tablo čokolade, torto in še neki veličasten sendvič. Pri tem mu je padel sendvič na tla, nakar ga je pobral neki „lačenperger“ in ga slastno pojedel. Nato sem intervjuval še nekega drugega maminega srčka, kaj misli o svojih starših. Ponosno je izjavil: „Moji ta stari so prima, sosedomi pa so eni obični šajrsarji, ko še avtoja nimajo!“ Že iz teh izjav žal blazno točno sklepamo, da zanje ne moremo dolžiti otrok kot takih, temveč predvsem tiste starše, ki popolnoma neodgovorno vzgajajo ozir. razvajajo svoje potomstvo do amena in mu že v otroškem vozičku vcepljajo zavest, da človekova vrednost ne tiči v glavi in srcu, temveč izključno v nabasani denarnici. — Seveda pa to ne velja za vse starše, ker nekateri svoje otroke kar v redu vzgajajo, drugi pa jih ne morejo pač zato, ker so včasih še sami — otroci... Niso namreč redki primeri, ko štejejo „ata“, „mama“ in otrok skupaj — 30 let! Oziroma je „ata“ star 16 let, „mama“ 14, otrok pa je pravkar pokazal prve plenice. Tu bi morali prizadeti starši bolj učinkovito prepričevati svoje starejše pionirje, da je vsaj v 8-letki bolj nujno učenje kot pa proizvajanje otrok. — Končno so tudi starši, ki garajo v tujini

za devize namesto, da bi doma garali za svoje otroke. Kako se potem taki otroki počutijo, priča neki prosti spis, ki sem ga bral lastnoročno: „**MOJI LUBI STARŠI**“. Presrečno lubim mojega očeta, čeprav ga še nikoli nisem videl. Saj ga še moja luba majka ni videla več kot 10 let. Kako bi ga potem videl jast, ki imam šele 8 let!“ Tako torej vidimo, da bi imeli včasih nekaterim staršem veliko več očitati kot pa otrokom. Za te sorte starše sem sestavil 10 zapovedi, ki se glasijo: 1.) „Ne zmerjaj otroka z 'oslom', ker ti bo zabrusil: 'Nič čudnega, saj praviš, da si moj oče!'“ — 2.) „Ne delaj otroku domačih nalog. Če bo namreč v njej polno napak, ti bo otrok očital, da se morajo otroci pokoriti za napake svojih staršev!“ — 3.) „Ne vodi otrok na drugoligaške tekme tretjerazrednih nogometašev, saj je otrokom treba živce krepiti, ne jih pa uničiti!“ — 4.) „Nauči otroka razlikovati Marijo Callas od popevkarice Maričke Pezdickove, Prežihovega Voranca pa od ljudskega 'pisatelja Frtavčkovega Gusteljna!'“ — 5.) „Ne pretepaj otrok, kadar kaj „sune“, mogoče je posnemal samo — tebe.“ — 6.) „Ne zmerjaj otrok, zaradi kajenja, če se ti pa kadi iz ust kot iz kakega dimnika!“ — 7.) „Ne pridigaj otroku o pogubnosti alkoholizma. Vsoj toliko časa ne, dokler se sam ne strezniš!“ — 8.) Ne kupuj otroku za uspešno dokončano 8-letko avta, ker bo hotel za dokončano srednjo šolo hotel imeti — letalo!“ — 9.) „Ne baši otrok s celimi tortami, sicer bodo začeli metati kruh po tleh!“ — 10.) „Spričo otrok se ne nikar ne igraja „ata in mame“, ker se lahko zgodi, da bo otrok zaklical: „Mama, si vzela pilulo?“

Tiskovni sklad Karla Mauserja

V počastitev spomina člana	Rudolf Kolarič st.	3
Janeza Muhiča:	Kristina Rihtar	4
	N. N.	500
v dolarjih	Dr. Peter Urbanc, Kanada .	25
Anton Nemec	Ciril Preželj, Kanada	25
Ga. Amalija Krek, Kanada ..		v pesih
Janez Petrič	Rudi Hirschegger	3.000
N. N.	Pavel Bajda	13.000
Fran Kuhelj	Maks Ovčjak	3.000
Mirko Glavan	Mirko šmon	3.000
Franc Tominc	Maks Osojnik	5.000
Mimi Cendol	Miha Benedičič	40.000
Frank Cerar	N. N.	5.000

Za zavetišče škofa Rožmana so darovali

	(v pesih)	Amon Janez	4.000
R. P. Avguštin Albin ...	10.000	N. N., Argentina	280.000
Tekavec Ivan	9.000	N. N., Argentina	25.000
Klemenc Franc	4.000	Matičič Tomaž	5.000
Keršič Rudi	5.000	Filipič Marjan	4.000

Čarman Peter	4.000	Zupančič Ivanka	10.000
Oblak Ciril	2.000	Dolček Dobrila	100.000
Oblak Tone	2.000	Matevžič Janez	100.000
Oblak Feliks	2.000	Šilar Ivan	100.000
Skvarča Marko	4.000	Jerončič Marija	200.000
Tomažević Anton	4.000	Skubić Anton	50.000
N. N., San Justo	30.000	ga. Holozan	10.000
Pustovrh Janez	4.000	Amon Marjan	8.000
Zakrajšek Jože	4.000	Šproc Berta	10.000
Andrejak Anton	4.000	Bodnar Anton	9.000
Galjot Ivan	2.000	Slavič Jože	50.000
Markež Jože	4.000	<i>Za gradnjo Zavetišča:</i>	
<i>Za gradnjo Zavetišča:</i>		Tekavec Ciril	50.000
Amon Janez	150.000	Dolinar Jeločnik	100.000
Lesar Janko	100.000	N. N., Ramos Mejía ...	1.800.000
N. N., San Justo	133.500	Dolenc Vencel	100.000
Dolčič Dobrila	50.000	<i>V sp. na pok. starše (za gradnjo):</i>	
Marolt Anton	50.000	Dimnik Dušan	100.000
<i>V spomin na pok. Janeza Krištof:</i>		<i>V spomin na pok. mamo (v dom.):</i>	
Langus Milan	10.000	Gladek Viktor — družina	10.000
<i>V spomin na pok. brate in očeta:</i>		<i>V spomin na pok. iz družine Cof:</i>	
Žerovnik Jože	10.000	Cof Emil	20.000
<i>V spomin na soborce 24. čete:</i>		<i>V sp. na pok. Silvo Heinriher:</i>	
N. N., Argentina	10.000	Cof Emil	10.000
N. N., Capital	50.000	<i>V spomin na pok. J. Musar, Br.</i>	
Rev. Povše Milan	30.000	<i>Vrčen in J. Jenko in ob 20. oblet-</i>	
N. N., Hurlingham	10.000	<i>niči smrti škofa Gr. Rožmana:</i>	
Iskra Janez	4.000	Štefanič Jože	10.000
L'htenberg Herbst	14.000	<i>V spomin ob 9. obl. smrti moža:</i>	
Mustar Stane	2.000	Dora Piegari de Musar .	500.000
Žužek Lojze	4.000	<i>V spomin na pok. očeta in mater:</i>	
Jagodic Florjan	4.000	Kržič Julka	30.000
Leskovec Alojz	50.000	<i>V spomin na pok. brata:</i>	
Borštnik Maks	20.000	McIved Rudolf	50.000
Loboda Marjan	38.000	<i>V sp. na pok. „Planinovega“ očeta:</i>	
<i>Za gradnjo Zavetišča:</i>		Dolenc Vencel	50.000
Lichtenberg Herbst	200.000	<i>Dr. Stare Alojzij: cerkve-</i>	
Nose Maks	50.000	<i>na nabirka za pok. Fran-</i>	
Kastelic Anton	200.000	<i>čiško Sršen - v Zavetišču</i>	
Škrli Stane	30.000	4. 11. 1979	21.400
Volovšek Drago	100.000	<i>Dr. Stare Alojzij: cerkv.</i>	
Fink Nace	100.000	<i>nab. pri maši za p. Franč.</i>	
Čuček Janez	200.000	<i>Sršen v Zavet., 4. 11. 1979</i>	
Vester Franc	50.000	<i>Rev. Škrbec Jože: cerkve-</i>	
<i>V spo. na pok. Franceta Homovc:</i>		<i>na nabirka pri sv. maši</i>	
Dr. Komotar Anton, (dol.)	50	2. 12. 1979, v Zavetišču	138.800
<i>V spo. na pok. Jožeta Miklavčič:</i>		<i>Zveza slov. mater in žena</i>	
Druž. Dejak France (dol.)	20	<i>s sod. okrajev: Capital, S.</i>	
<i>V spomin na pok. brate in očeta:</i>		<i>Justo, Moron pri „Miklav-</i>	
Žerovnik Jože	10.000	<i>ževem štantu“, v Zaveti-</i>	
Buda Stane	10.000	<i>šču 2. 12. 1979., izkupiček</i>	
Lestvik Vinko (dolarjev).	20	<i>Izkupiček pri kosilu v Za-</i>	
Ahlin Ivan	3.000	<i>vetišču, dne 2. 12. 1979. .</i>	

1.687.800

Correo
Argentino
Suc. 7

TARIFA REDUCIDA
Concesión N° 6830

Propiedad Intelectual
N° 53.342 —23-4-80—
R. Falcón 4158, 1407 Bs. As.